

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΚΩΝ. Ι. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΩΝ
ΒΑΛΛΑΡΙΤΟΥ 41Β - ΤΗΛ. 22.530
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1952

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Φωτόπουλου

ΗΜΕΡΟΜ. 30-7-90

ΑΡΙΘ. 43612

„ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ,,

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ—ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ Δαγκλή 10

Αριθ. Τηλ. 3—00 και 6—06

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Υπεύθυνος συντάξεως Β. ΠΑΠΠΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 2.ο ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1952

Τιμή εκάστου τεύχους δρ. 4.000

Συνδρομαί τρίμηνος δρ. 13.000. έξάμηνος δρ. 25.000. έτησία δρ. 50.000

Βιβλία—Έμβόσματα—Άλληλογραφία. Κ. Τζέλλαν Δαγκλή 10 Ιωάννινα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Φ.Τ.: Όταν οι βράχοι του Ντόβερ
σελ. 1. ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ: Ραψωδία των
βράχων ποίημα σελ. 2. ΕΦΗΜΕΡΟΥ: Μαυ-
ρόλυκοι, Χρονογράφημα σελ. 3 ΝΕΦΕΛΗΣ:
«Προσέλιτο» ποίημα σελ. 3. ΜΙΧ. ΓΑΚΗ: Οί
άναμνήσεις ποίημα του Henry Bataille μετα-
φραση σελ. 4. ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ: Νύχτα του
1941 διήγημα σελ. 5. ΤΑΣΙΑΣ ΑΔΑΜ: Ύπερ-
βατική ζωή ποίημα σελ. 7 Κ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ:
Ο τελευταίος Πόλεμος και η επί-
δρασή του στο παιδί σελ. 8. ΑΝΘΟΥΛΑΣ
ΖΟΛΛΕΡ: Οίδυο αδελφές ποίημα του
M. Maeterlink μεταφ. από τα Γαλλικά σελ. 10 ΧΡ.
ΣΑΡΑΤΣΗ: Το μουσικό πρόβλημα σελ.
11. ΜΙΧ. ΓΑΚΗ: Στο καφενείο του κα-
ραβιοῦ ποίημα σελ. 12. ΜΑΞΑΝΣ ΒΑΝ ΝΤΕΡ
ΜΕΕΡΣ: Η καθαρή καρδιά Μυθιστόρη-
μα σελ. 13. Το Ήπειρωτικό Δημοτι-
κό τραγούδι σελ. 16 ΓΙΑΝΝΗ ΑΝΑΣΤΑ-
ΣΙΟΥ: Το ταξίδι των Μάγων ποίημα
μετάφ. Τ.Σ. Έλιος σελ. 17. Η κριτική του
βιβλίου σελ. 18. ΝΕΦΕΛΗΣ: Άστο να
πάει να ξεχαστεί ποίημα της S. Teasdale
σελ. 19. Α.Μ.: Η κ. Τασία Άδάμ στην
πόλη μας σελ. 20. ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΗ:
Η δασκάλα διήγημα σελ. 21. Β.Π.: Η θέ-
ση του σημερινού συγγραφέα σελ.
24. ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ: Συμβολή για την
ανάδειξη κλασικού (μελέτη συνέχεια
και τέλος) σελ. 25. ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ:
Στο Γιοσέφ Έλιγιό ποίημα σελ. 28 ΒΑ-
ΣΙΑΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: Φθινοπωρινό ποίημα
σελ. 28.

Επίσης το τεύχος περιέχει τα Χρονικά τη
στήλη Άλληλογραφίας κ.ά.

ΟΤΑΝ ΟΙ ΒΡΑΧΟΙ ΤΟΥ ΝΤΟΒΕΡ...

Όταν οι βράχοι του Ντόβερ είχαν τυλίξει τις
πληγές τους με τις γάζες μιας ομίχλης που προοιωνί-
ζονταν το άβέβαιο, όταν ο Θεός είχε χάσει τ' άρνάκια
του στα μονοπάτια των λύκων και δεν τ' αινάζονταν
πιά, όταν οι ρίζες του Εύρωπαίου ρουφούσαν αντί
γλυκό νερό άρρωστημένη λάσπη, τα μάτια του αντί
φως δέχονταν βελόνες, τ' αυτιά του αντί μουσικές
τή σιωπή που ακολουθεί μια μεγάλη καταστροφή
και το μυαλό του βούλιαζε, βούλιαζε σε άπύθμενο
βούρκο, τότε ήρθε και η σειρά του τόπου μας.

Όλ' αυτά έλοι τ' άγνωρίζουμε, κι ακόμα θυμού-
μαστε εκείνο το μουσκεμένο πρωινό του Οκτώβρη
που σταθήκαμε έτσι λυπημένοι και κατάμονοι, έχι-
σκιαγμένοι. Μόνο μια λύπη άπέραντη μας κρατούσε
σφιχτά. Αντικρύσαμε τις άπότομες χαράδες του τό-
που μας κι άκούγαμε τους γλοιώδεις φρικτούς κρο-
ταλίες που σέρνονταν κατά μας. Τους άκούγαμε να
πλησιάζουν... Φθάνανε.

Και τότε θυμηθήκαμε την ιστορία των κουνα-
βιών πώς, σαν τ' αιάσει το δόκανο, ροκανίζουν όλη
νύχτα το κόκκαλο του ποδιού τους και πάλι έλευθερα-
πιά να πεθάνουν στα δάση.

Και είπαμε, τ' είναι η ζωή; Και νοιώσαμε το
κόκκινο αίμα μας να χτυπάει με μανία σαν ο άδικα
φυλακισμένος τους τοίχους του κελιού του. Ένδοσαμε
στην όρμή του' ανεβήκαμε μια και δυο και είκοσι βου-
νοκορφές σε θανάσιμο βάλε με τους κροταλίες. Πονού-
σαμε και πονούσαν.

Τα λόγια του Ρόντγαρντ Κίπλινγκ βαρούσαν
σαν σφυριές την καρδιά μας:

«Άν νεύρα και καρδιά μπορείς
και σπλάχνα και μυαλό και όλα να σφιξεις
να σε δουλεύουν ξαναρχής
κι' άς είναι από πολύν καιρό σωσμένα,
και να κρατιέσαι πάντα όρθος
όταν δεν σάχει τίποτε άπομείνει,
παρά μονάχα η Θέληση,
κράζοντας σ' όλ' αυτά: Βαστάτε!»

Νοιώσαμε πώς εκείνη τή μέρα κάναμε—σεινά
και με σφιγμένα δόντια—κάτι το ιστορικά μεγάλο,
κάτι το άποφασιστικά σωστικό για τον άνθρωπο του
πλανήτη μας. Και δεν άπατηθήκαμε: Άλλο πράμα
άν ο κτηνώδης Καιοσαρισμός άλλαξε τώρα χρώμα και
φωνή, σαν τον λύκο του παραμυθιού και προσπαθεί
να παγιδέψει τον άνθρωπο, να τον μαντρώσει και να
τον ποτίσει μίσος για τον έαυτό του, για τον συνάν-
θρωπο, για την Έλευθερία.

Έμεις δε λέγαμε να κόψουμε το βάλε. Πώς να
ένδοσεις να σου ξεριζώσουν τα δέντρα που φύτεψες,
να σου πάρουν το κρασί σου που σπιθίζει, τη γυναίκα
που σε βύλαξε, την κοπέλλα και τον τάφο, να σου
θρυμματίσουν τ' όνειρο—ζώντας σου—που είχες πλά-
σει για τον ελεύθερο άνθρωπο, να σου κόψουν τα
βιβλία που τα θεωρούσες ιερά κιωτό; Η ψυχή μας
το έζησε μ' ένταση εκείνο τό: «ου κατασχύνω τα
όπλα τα ιερά και την πατρίδα ουκ έλάττω παρα-
δώσω». Μέσα μας έπαλε μια πρωτόγνωρη φλέβα, η
φλέβα της σκληρής εθόνης.

Κι' εκείνοι πάλι—που δεν ήτανε δράκοι, μα
κάτι γλυκά παιδιά της Μεσογείου—σιάζονται πάλι
κι από το θάνατο, τ' άδελφά πλοκάμια του κτηνώδη
Καιοσαρισμού.

Κι έτσι δεν πάψαμε. Κι έμεις το θγάλαμε πέρα

ΡΑΨΩΔΙΑ ΤΩΝ ΒΡΑΧΩΝ

Ἀσπράγγελοι 1943

Γιατί σὲ κάθε κλείδωση τοῦ κορμινοῦ μας εἶχε φωλιάσει κι ἀπὸ μιὰ μικρὴ θερμὴ ἀγάπη. Ὅταν πονοῦσαν τὰ μηνίγγια μας, πονοῦσε καὶ μι' ἀγάπη, ὅταν χτυποῦσαν σὰ ξύλινα τὰ παγωμένα πόδια μας καὶ δὲ βαστοῦσαν πιὰ, συγκρατοῦσε τοὺς ἀρμούς μας μιὰ χρυσοῦ ἀγάπη. Καί, ἡ ἀγάπη ποὺ καταβύραζε τὴ λυπημένη ψυχὴ μας μ' ἕνα φῶς μυστικό. Κ' ἦταν αὐτὸ τὸ φῶς ποὺ ὀδηγοῦσε τὰ χέρια μας νὰ δίνουν νερό, κουραμένα καὶ τσιγάρα στὸν αἰχμάλωτο... Σ' ἔβλον αὐτὸν τὸν τραχὺ ἀγῶνα σταθίκαμε μὲ ἀγνή ἀνθρωπιά. Σήμερα, αὔριο καὶ πάντα, αὐτὴ τὴν ὑπέροχη ἀνθρωπιά μας, τὴ χαιρόμαστε πὺδ' κι ἀπ' ἔλα. Ὁ πόλεμος δὲν μᾶς εἶχε φθείρει τὸν πυρήνα τοῦ «ἀγαθοῦ» καὶ δὲν ἐπέτρεψε, αὐτό, στὸ ζῶο νὰ ἐκδηλωθεῖ. Στὰ μετόπισθεν δὲ σημειώθηκε καμμιὰ χειρονομία σὲ ἔαρος τῶν αἰχμαλώτων, παρ' ὅλη τὴ σφοδρὴ ἀγανάκτηση τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴν ἀπροσχημάτιστη εἰσβολή. Καὶ οἱ γενιὲς ποὺ θάρθουν, αὐτὴ τὴν ἀκηλίδωτη στάση μας ἄς πρωτοθαυμάσουν. Αὐτὴ καὶ μόνο ἡ ἀνάταση τοῦ λαοῦ μας ἄς τοὺς σταθεῖ μέγα μάθημα.

Ἐμεῖς, οἱ νεοἔλληνες μὲ τοὺς χαμηλοὺς πνευματικούς ὀρίζοντες καὶ τὴν κατώτατη, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς δυτικοευρωπαϊκοὺς παιδεία μας, ἀποκομμένοι τετρακόσια χρόνια ἀπ' τὸν πολιτισμὸ, ἐλαιοσοῦντες καὶ σχεδὸν πεινασμένοι, πέμφαμε τὸ πλέον ἐλπιδοφόρο καὶ σωστικὸ μῆνυμα στὴν οἰκουμένη: ἀνένδοτη ἀντίσταση στὸ κακό.

Ἐκεῖνοι, οἱ ἀντίπαλοι, λύγισαν γιατί ἐμπρὸς καὶ πίσω καὶ μέσα τοὺς ἦταν ἕνα πολικὸ ψῆχος. Οἱ ὑπεύθυνες φωνὲς τοῦ Benedetto Croce καὶ ἄλλων εἶχαν ἐξοριστεῖ. Ἄν μιὰ λεμονιά στὴ Σικελία ἀνθίζε, ἂν μιὰ δοξαριά στὸ Μιλάνο ἐκλιπαροῦσε ἀκροατές, ἂν ἕνα ξύλινο σπίτι στὰ πόδια τῶν Ἀλπεῶν ἀκούγε μοναχὸ τὸ «Ἄγια νύχτα...», ἦταν μιὰ λεμονιά, μιὰ δοξαριά, ἕνα ξύλινο σπίτι, σ' ἕν' ἄλλο ἀστέρι. Αὐτὴ τὴν «ἀπάθεια», αὐτὸ τὸ «ψῆχος» ποὺ τ' ὀνομάζουν ἑλλειψη ἠθικοῦ ἐρείσματος, τοὺς γέμιζε «πανικὸ» ποὺ πάντα ἐξευτελλέει τὸν ἄνθρωπο.

Θυμώμαστε συχνὰ ἐκείνη τὴ φθινοπωρινὴ μέρα τοῦ 1940 μὲ μιὰ παράξενη νοσταλγία. Ἴσως γιατί τότε τευτώθηκε σὰν τόξο τὸ εἶναι μας καὶ ἡ ψυχὴ μας—θέλος, ἔσχιζε ὑψηλὴ ποὺ μίγτε κἂν ὑποπευόμαστε πρὶν τὴν ὑπαρξή τους. Στὸ μυαλό μας ἐδέσποζε ἕνας ἔξοχος παραλογισμὸς. Τότε, εἶχαν παγώσει γιὰ μιὰ στιγμή τὰ χέρια μας στίς σκαντάλες τῶν ὅπλων, περιμένοντας τὴν προσταγὴ τοῦ «ναί» ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ λογικὸ, τοῦ «ὄχι» ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ παράλογο. Καὶ τὸ παράλογο νίκησε διπλᾶ καὶ ἦταν μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ θράχοι τοῦ Ντόνερ στέκανε μακρυνὰ μας πληγωμένοι καὶ ποὺ ἡ Εὐρώπη εἶχε παραδοθεῖ μὲ μιὰ νύστα θανάτου στὰ σαγόνια τοῦ κτηνώδους δαιμόσαυρου...

Φ. Τ.

I
Τὴν νεραντζιά τοῦ παιδικοῦ μας ὕπνου ροκανίζουν λυκοὶ οἱ ὀμίλιες μα—μισὲς—πήγανε σὲ γκρεμούς. Κίτρινοι εἶναι ὁ πυρετὸς τῶν οὐρανῶν, κι ἐμεῖς μὲ τὰ σκελετωμένα χέρια μας κρατοῦμε τίς πικρὲς φωνὲς νὰ μὴ καλπᾶσουν μήπως καὶ προσπεράσουν τὸ ματωμένο χροῖο καὶ στρέφουν πίσω τὰ παιδιὰ ποὺ αὔριο θάρθουν μὲ τὴ χρυσοῦ φωνή, τὸ ἀκορντεόν, τίς μαργαρίτες νὰ πιάσουνε στὰ δίχτυα τοὺς ὀλόφωτες ἡμέρες.

II
Ποιὸς μοστιγώνει τ' ἄλογα στὸ φλογισμένο οὐρανὸ Ποιὸς πηλαλάει θριαμβικὰ στὴ ζέστη αὐτὴ τῶν τροπικῶν

Κάκτοι, ἀσπίδες, λεοπάρδαλοι καὶ κόμπρες καὶ κάτι ὀλόλευκο σὰν πέπλο νυφικό, σὰν πάχνη κρυσταλλένια πάνω σὲ νερό λιποθυμίας. (ὕριο θᾶναι ἔαστεριά, στὸ δάσος τὸ πλατὺ κι' ἀπάνω ἀπ' τὸ πλατὺ ποτάμι, θὰ σπέρνη τρίλλιες ὁ κορυδαλὸς πράσινες, μπλὲ καὶ χρυσαφένιες. Θ' ἀνοιξοῦνε οἱ πύλες τ' οὐρανοῦ χαμογελώντας. Ποιὸς κυνηγᾷ μὲ λύσσα τὰ λαγωνικά στὰ δάση; Νὰ οἱ ὄλμοι ποὺ φυτεύουν ντάλιες δροσέρές, ποὺ ἀντλοῦν νερὸ γαλάζιο νὰ μᾶς τὸ προσφέρουν ποὺ ὄρμουδ' σὰ θρασασετοὶ στὴ φυλωσιά λιποθυμίας

III
Στὸ βάθος χιονισμένα μᾶς καλοῦσανε βουνὰ κι ἐμεῖς εὐτυχημένοι «αὔριο» λέγαμε. («Οἱ τρεῖς σωματοφύλακες» εἶχανε ξιφουλκήσει στὸ

σταυρώνοντας τὰ ξίφη τοὺς ἐμπρὸς στὸν Ἰησοῦ γιὰ τὴν Ἄγνη ποὺ ἔμενε ψηλὰ στὸ τζάκι φυλοκισμένη χρόνια τῶρα.

—Γι' ἀνεπίληπτη μανία φυγῆς σ' ἕνα κομμάτι πορσελάνης— ἀπὸ τοὺς Λάρητες—τὰ αἰσθήματα τῆς πλήξης. Ἔπεφτε ἀργὰ σὰ νυσταγμένο βλέφαρο παιδιοῦ, τὸ

Τῶρα πῶς νὰ σᾶς πάρω πάνω ἀπὸ τὴν πυρωμένη πέτρα ποὺ ἀτμίζει ἀγανάκτηση καυτὴ καὶ νοσταλγίες; Στέγνωσε ἡ ψυχὴ μας, καπνισμένο χοιρομέρι ποὺ τὸ κουνᾷ ἡ θύελλα σὲ μιὰ καλύβα Ἐσκημῶου.

Γιατί ἐπίστεψε πῶς ἦτανε παιδιὰ, πῶς εἶδαν σ' ἕνα βάλτο τῆς πατρίδας τοὺς πράσινους δράκους νὰ ρουφοῦν νερὸ ἀσημένιο, πῶς ἡ χρυσόμυγα τοὺς μοίρασε προσκλήσεις γιὰ τὸ

καὶ στὴν ξανθὴ τὴν παρουσία τοὺς πῶς ἦτανε γραμμένο τρυφερὸ ἕνα «Λίντ».

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ

ΟΙ ΜΑΥΡΟΛΥΚΟΙ

Φυσικά δὲν πρόκειται ἡ στήλη αὐτὴ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν κριτικὴ τοῦ πραγματικῶ ὥραίου βιβλίου τοῦ Θανάση Πετσάλη.

Μὰ ἡ πρόσφατη ἀνάγνωσή του μοῦ γέννησε ἕνα σωρὸ σκέψεις ποὺ αὐτόματα, συσχετίστηκαν μὲ τὴν Ἑθνηκή μας γιορτὴ καὶ πῆραν ἐπιχειρηματικότητα.

Γιατὶ δλόκληρο τὸ βιβλίο δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μεγάλη σειρὰ πινάκων ἀπὸ τὴ δραματικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ὕστερα ἀπὸ τὴν τραγικὴ πτώση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἴσαμε τὰ πρῶτα χρόνια πρὸ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21. Αὐτὴ ἡ παράθεση πινάκων δὲν εἶναι ἐξόχως μυθιστόρημα ἔπως τὸ συνηθίσαμε, ἀλλὰ ἡ ἐντύπωση τοῦ ἀναγνώστη εἶναι ζωντανὴ καὶ πολλές φορές συγκλονιστικὴ. Γιατὶ πολλές φορές οἱ πίνακες τοῦ κ. Πετσάλη ἔχουν τὴν συμπυκνωμένην τραγικότητα τοῦ μοναδικοῦ Γκόγια.

Ἀλήθεια αὐτὸ τὸ καυμένο τὸ Ἑλληνικὸ γένος, (ἄς μεταχειριστοῦμε αὐτὸ τὸν ἔρο τόσο προσφιλεῖ στὰ χρόνια ἐκείνα τῆς σκλαβιάς), εἰ τράβηξε σταυρωμένο αἰῶνες ἄρα στὸ γυμνὸ αὐτὸ βράχο τῆς Μεσογείου, τὸν δαρμένο ἀπὸ τὸν ἀνεμο τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ κύματός του! Ἀπὸ τίς γραμμὲς τῶν Μαυρόλυκων, ἀπὸ τίς γραμμὲς κάθε ἄλλου κειμένου ποὺ ἀσχολεῖται μ' αὐτὸ, ἀκούς τὸ ἀγκομαχῆτό του, ἀκούς τὸ σπαραγμὸ του, ἀκούς τοὺς δραματικούς τόνους ποὺ συνθέτουν τὴν τραγωδίαν του...

Σκληρὴ εἶναι ἡ μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους! Γιατὶ ἄραγε;

Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλή: Γιατὶ δὲν θέλησε ποτὲ νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συνθηκολογήσει ἔστω, δὲ θέλησε ποτὲ (δὲ μπόρεσε ποτὲ) νὰ ξεριζωθεῖ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ αἰῶνες εἶναι ριζωμένο μέσα του: Τὸν ἔρωτᾷ τοῦ στήν Ἐλευθερία του. Εἶναι αὐτὸς τοῦ ὁ ἔρωτας, αὐτὸ τοῦ τὸ πάθος, τὸ μεγαλεῖο του καὶ ἡ συμφορὰ του. Κι' εἶναι θαθεῖς οἱ ρίζες του, ἀπλωμένες στὸ ὑπόστρωμα τῆς φυλῆς ὅπου βρίσκεται κάτι τι ἄλλο, ἐξ ἴσου σημαντικὸ, ἐξ ἴσου μεγάλο: Ἡ καταπληκτικὴ τοῦ ζωτικότητά!

Ἀνίκανο— ὀργανικὰ θᾶλεγε κανεὶς—τὸ Ἑλληνικὸ γένος νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συμβιβασθεῖ νὰ συνθηκολογήσει (ὅποτε ἡ βιοτικὴς του συνθήκες αὐτόματα θᾶλλαξαν) βρίσκεται σὲ διαρκὴ ἀγῶνα μὲ τὸ σκληρὸ του πεπρωμένο, ποὺ τοῦ συσσωρεύει ἐμπόδια καὶ ἐχθροὺς καὶ καταστροφὰς στὴν αἱματομένη του

πορεία: Ἀντιμάχετα πάντα, τὸ περιβάλλον, προσπαθώντας μ' ἕνα θανάσιμο καὶ συγκινητικὸ ἀγῶνα νὰ περισωθεῖ, νὰ ἐξασφαλίσει τὴν αὐτάρκειά του νὰ κυριαρχήσει. Σ' αὐτὸ τὸν συνεχῆ καὶ ἀμείλικτο ἀγῶνα του, ἀπὸ αἰῶνες καὶ αἰῶνες, τὸ γένος θὰ συντριβόταν θὰ ὑπέκυπτε, ἂν ἡ φύσις δὲν τὸ εἶχε προικίσει, ὅπως παραπάνω εἶπα μὲ μιὰν ἀνεξάντλητη ζωτικότητα. Ἡ καρτερία, ἡ πονηρία, ἡ πανουργία, ἡ μάχη, ἡ θυσία, ὅλα τὰ ὅπλα ποὺ ἡ ἀνάγκη τὸ ἐμάθε νάμε ταχειρίζεται ἐναλασσόμενα, ἐκεῖ ἔχουν τὸ στήριγμά τους: Στὸ θαῦμα τῆς ζωτικότητάς του.

Καὶ νὰ σκέφτεται κανεὶς ὅτι τίποτε τὸ οὐσιώδες δὲν ὑπάρχει ποὺ τέλος πάντων, νὰ δικαιολογεῖ αὐτὴ τὴν δραματικὴν τοῦ ἀδιαλλαγῆ, ἐξὸν ἀπὸ λιγοστὴ σκληρὴ γῆ τῆς πατρίδας, ἀπὸ δύο—τρία ζῶα, ἀπὸ λίγη ταπεινὴ χαρὰ ξεκούραστης σ' ἕνα τζάκι τὰ χειμωνιάτικα βράδια! Μὰ αὐτὸ ἴσα—ἴσα εἶναι ποὺ πολλαπλασιάζει τὴν ἀξία τῆς ἱστορίας του...

Καὶ γιὰ νὰ ἔρθουμε στὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1940, ὑπάρχει περὶ τραγὴ ἀπόδειξη τοῦ ἔρωτός του στὴν Ἐλευθερία καὶ στὴν ἀξιοπρέπειά του ἀπὸ τὴν ἄρνησή του νὰ ὑποταχθεῖ σ' οἱ ἐμφανίζονταν τότε στὴ σκυθρωπὴ, συντριμμένη Εὐρώπη μὲ τὴν ἀμείλικτη ἀναγκαιότητα τοῦ Μοιραίου; Ἡ ἄρνησις αὐτὴ ποὺ κατέληξε τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς λογικῆς σκέψης γιατί ἡ λογικὴ ἀλλὰ συνεβούλευε Ἦταν μιὰ ἀθόρητη ἀντίδρασις τοῦ πανάρχαιου ἐνστικτοῦ τοῦ γένους, τῆς Φυλῆς, τῆς Ἑλλάδας, ὅπως θέλετε πέστε, ποὺ ἀνίκανη νὰ ὑποταχθεῖ, νὰ συνθηκολογήσει, προτίμησε νὰ γίνει ἕνα τραγικὸ ὀλοκαύτωμα στὴν ἀκρὴ ἐδῶ τῆς Μεσογείου γιὰ νὰ φωτίσει στὸν ἄνθρωπο τὸ σωστὸ δρόμο τοῦ καθήκοντός του...

ΕΦΗΜΕΡΟΣ

—Γιατὶ σεβόμαστε τὰ γηραιὰ, τὰ γηραιὰ πού μὲ τὴν προηγούμενη ζωὴ τοὺς δὲν δικαιολογοῦν τὸν σεβασμὸ; Γιατὶ ἐνστικτωδῶς τὰ βοηθάμε καὶ τὰ σεβόμαστε;

Νᾶναι, ἄραγε, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν μελλοθάνατον «εἰς τὸν τὰ πάντα ἀφίενται»; (Στὸν ὅποιο τὰ πάντα συγχωροῦνται!)

Γιάννης Μπεράτης

Τ' ΑΞΗΓΗΤΟ

Σ' ὅ,τι κυττῶ, σ' ὅ,τι ζητῶ σ' ὅ,τι στὰ χέρια πιάνω, σὲ λαχταρῶ καὶ σὲ βάνω καὶ μέσα μου σὲ βάνω Κι' εἶσαι μου σὺ ἰδέα κρυφὴ στοῦ νοῦ τὰ κατακάθια κρῖνο λευκὸ, ῥόδο π' ἀνθεῖ μὲς στὰ τιτάνεια πάθια!

Τ' ἀγνὸ τὸ φῶς τὸ ἠλιακὸ, πνοὴ καθάρου ἀγέρα, ἡ θεῖα δροσιά μὲς στὸ νερὸ κι' ἡ χάρις πῶχει ἡ μέρα. Εἶσαι, τ' ἀστέρι ποὺ γοργὰ νόχτιο καὶ διαδατικὸ, πρὶν ξεγλυστρήσει μού ξηγᾷ τῆς ζωῆς τὸ μυστικὸ!

Εἶσαι τῆς λίμνης ἡ χαρὰ σὲ κάθ' ἀγνάντιο τὸ πρῶτ' ἀπ' τὸ καίκι ποὺ κυλᾷ μὲ τευτώμενο τὸ πανί. Μέσα σ' αὐτὰ πού μ' ἀγαποῦν, μέσα σὲ κείνα π' ἀγαπῶ, εἶσαι μου ἡ σκέψη ποὺ μισοῦν κι' ἡ μόνη αἰτία ποὺ μισῶ...

—Αὔρα ἀπαλὴ ποὺ τοῦ μιλεῖς καὶ τὸν χαϊδεύεις τὸν φιλάς, Σελήνη τὸ ποὺ τὸν ἔρωτες μὲ τὴ λαχτάρα κοπελλιάς, πὲς του πῶς θέλω τὸν νὰ ρθῆ ἀπόψε γοργορὰ νὰ φτάση, θέλει στὴ Λίμνη νὰ σταθῆ θέλει σ' ἀκρόβραχο νὰ κάστη,

Θέλει στὸ δάσο τὸ δασύ, τ' ὀμορφοστολισμένο, κι' ἐκεῖ θὰ μ' εὔρη, κι' ὅπου πεῖ στήτην νὰ τὸν προσμένω μὲς στὰ γαλαζοβούλευδα π' ἀνθισ' ἡ πρώτη μπόρα καὶ σ' ἄλλα ἀγριοβούλευδα, γιὰ νάρθη ἀπ' ὦρα σ' ὦρα...

Μ' ἂν πάλι αὔριο σὰς πῆ, πέστε του αὔριο πάει ἡ λατρετὴ τοῦ ἡ ψυχῆ γι' ἄλλου θὰ ξεκινᾷει...

Ἦν, νύχτα αὐτὴ τῆ ζωτικῆ, μὲ τὴ πολὺ γῆτειά της, πῶχει γιὰ κείνον στολιστεῖ μὲ τὴν ἀστροφεγγιά της,

Θέλω νὰ ρθῆ γιὰ νὰ τοῦ πῶ, προτοῦ χαθῶ, προτοῦ χαθῆ, πῶς βρήκα μέσα σ' «Ἀγαπῶ» τ' ἀξήγητο καὶ τὸ θαῦτο!

Ἀπόψε πέστε του γὰ ρθῆ, αὔριο γὼ δὲ θᾶχω, εἶμαι τοῦ σήμερα ἡ ψυχῆ καὶ τ' ἀθῆλα δὲν ψάχνω!...

«ΝΕΦΕΛΗ»

HENRY BATAILLE

ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Μοιάζουν δωμάτια δίχως κλειδαριές οι αναμνήσεις,
 άδεια δωμάτια, όπου δεν τολμά κανείς να μπή,
 γιατί παλιοί μας πρόγονοι έχουν εκεί πεθάνει.
 Ζούμε στα σπίτια αυτά που έχουν τα κλειστά δωμάτια,
 γνωρίζουμε ότι βρίσκονται εκεί από παλιό καιρό.
 Να ή γαλάζια κάμαρα κι ή άλλη ή τριανταφυλλένια...
 Έτσι το σπίτι γέμισε απ' την τόση μοναξιά
 και συνεχίζουμε να ζούμε εκεί χαμογελώντας...
 Παίρνω την κάθε ανάμνηση που πάει να προσπεράση
 «Μείνε» τής λέω, «έκει, θάρθω για να σε ξαναδώ».
 Ξέρω καλά τή θέση της σ' όλη μου τή ζωή,
 αλλά ξεχνάω πολλές φορές να τήν ξανακυττάξω.
 Έτσι γέμισε ολόκληρο το παλαικό μας σπίτι
 και ξέρουν όλες πώς θάρθω στιγμή να τις ξεχάσω,
 κι' έτσι δεν πρόκειται να μπω για να τις ξαναδώ.
 Άχ, μη ρωτάτε την καρδιά μου, πού πολλά δεν ξέρει...
 Ξέρω πώς οι αναμνήσεις μένουν πίσω από τους τοίχους,
 δεν νιώθω τήν ανάγκη πια να τις αναγνωρίσω.
 Από το δρόμο βλέπω τα μικρά παράθυρά τους
 κι έτσι θα γίνεται, ώσπου νάχουμε όλοι μας πεθάνει.
 Κάποτε αισθάνομαι, περνώντας κάτω από τους έσκους
 μιαν αγωνία ψυχρή, ένα ρίγος, δίχως να γνωρίζω
 ποιά νάν' ή αίτια που μου έφερε τήν πίκρα στην καρδιά μου.
 Περνώ...
 Δοιπόν κάθε φορά το πένθος με σκεπάζει,
 μιαν ταραχή παράξενη φτάνει για να μ'ας πη
 πώς μιαν ανάμνηση έφυγε ή πώς έχει πεθάνει...
 Δεν ξέρουμε πολύ καλά ποιά ανάμνηση είν' αυτή,
 γιατί περάσαν τόσα χρόνια, ποιός να τις θυμάται...
 Όμως μέσα μου νιώθω σαν δυο βλέφαρα να κλείνουν...

Μετ. ΜΙΧ. ΓΑΚΗΣ

ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ 1941

ΔΙΗΓΗΜΑ

Γύρισε το καντράν του τηλεφώνου.
 Ήξερε πως αυτό ήταν άγενές. Μπήκε
 στο γραφείο του Σταθμάρχη χωρίς να
 ρωτήσει κανέναν. Άλλως τε και να
 ήθελε, δεν θα το κατόρθωνε πριν φύγη
 το τραίνο. Μα το τραίνο έπρεπε να φύγη
 πέρνοντας κι' αυτόν. Ήταν είκοσι χρό-
 νων. Κρατούσε βαλιτσάκι. Αυτό έδει-
 χνε πως ήταν περαστικός, μα όχι και
 για μεγάλο ταξίδι.

Από την άλλη άκρη του τηλεφώ-
 νου μιαν νυσταγμένη φωνή απάντησε:
 —Μπρός...

—Γιάννη, είπε ο νέος, με συγχω-
 ρείς που φεύγω χωρίς να σε ιδώ. Είμαι
 περαστικός και ξέρεις πως βιάζομαι.
 Χθές που σε είδα, μου είχες μιλήσει
 για κάτι μετοχές της Έθνικης. Λυ-
 ποῦμαι που δεν μπορώ να περάσω να
 τις πάρω...

—Μά γιατί να γίνη έτσι; Είπε αρ-
 γά ή άλλη φωνή.

—Δεν πιστεύω να περάση απόψε ο
 έχθρος τα σύνορα καυμένο. Θα τις ασφα-
 λίσης όπωσδήποτε. Άλλως τε πρέπει
 να φύγης κι' εσύ οικογενειακώς.

—Δεν είν' εύκολο, δεν είν' εύκολο...
 Έκείνη τή στιγμή προστέθηκαν κι'
 άλλες φωνές. Άγριεμένος ο σταθμάρ-
 χης που έβρισκε κάποιον άγνωστο στο
 τηλέφωνό του, ξέσπασε:

—Κατάσκοπος είσαι; Κλείσε γρή-
 γορα το τηλέφωνο

—Γεια σου Γιάννη. Δεν μ' αφήνουν
 άλλο. Η τίγρη γύρισε στη φωλιά της
 και θρήκε τον Ιεραπόστολο. Έτοιμάζε-
 ται να μου ριχτεί. Να μου φιλήσης τα
 πα...

Η παλάμη του Σταθμάρχη πάτησε
 το τηλέφωνο. Η συνδιάλεξη κόπηκε.
 Ο νέος σηκώνοντας το βαλιτσάκι
 του, βούλιαξε το κεφάλι του στους
 ώμους. Ίσως να θυμήθηκε το κόλπο
 τής στρουθοκαμήλας όταν τήν κυνηγάνε.

Απομακρύνθηκε με μεγάλα βήματα. Ο
 σταθμάρχης έβριζε. Τ' αυτιά του δεν
 είχαν τρόπο να συλλάβουν τις λέξεις
 του. Ένα ρυθμικό βήμα, από άτελειω-
 τες μπότες αντιχούσε μέσα του, βαρύ,
 επίμονο, ακαταμάχητο. Απέναντι στις
 πελώριες μπότες—σαν σε παραμύθι—
 έννοιωθε τον εαυτό του άπίθανα μικρό,
 έτοιμο να βάλη τα κλάμματα, πριν ακό-
 μα οι σόλες τους τον κάνουν πολύτο.

Ήταν μόνος επάνω στη γη με τις μπό-
 τες. Μ' αυτό δεν ήταν ο θάνατος. Έ-
 μοιαζε με κάτι άλλο άφάνταστα τρο-
 μαχτικό, μα άπροσδιόριστο. Ίσως το

ίδιο να αισθανθή και ο πρώτος ανθρω-
 πος που θα φτάση στη Σελήνη.

Ο άνεμος τής νύχτας τον χτύπησε
 απαλά με τή δροσάτη του κάπα. Τόν
 σκεύτησε μιαν, δυο φορές και πήγε κά-
 τω από τις ρόδες του τραίνου όπου ένα
 γεροντάκι κάτι διόρθωνε και, ανάγω-
 γος καθώς είναι, του έσβυσε το φανάρι.
 Τα μάτια του είχαν θαμπώσει κι' έδλε-
 πε όπου βλέπουμε από το κρύσταλλο
 αυτοκινήτου που το δέρνει ή θύελλα.
 Παραπάτησε. Κάπου χαμηλά ή θάλασα
 βγαγούσε. Τα βουνά έμοιαζαν με να-
 όυς γεμάτους πρωτόγονες φαλμαδιές κι'
 άπανω τους τ' αστέρια πέφτανε χρυσοί
 λυωμένοι κόμποι με τα δάκρυά του. Ο
 δροσερός άνεμος τον ξαναχτύπησε. Έ-
 σφιξε τήν βαλιτσα του.

—Άς γίνει ό,τι θέλει, είπε. Φαί-
 νεται πως ή διάθεσή του πήγαινε να
 ξαστερώση.

Το τραίνο σφύριζε και φυσούσε.
 Όλα ήταν έτοιμα. Σε λίγο με άπαθεια
 θα τον κατάπινε το σκοτάδι.

—Έτσι είναι όλα στη ζωή, σκέ-
 φτηκε ενώ διόρθωνε τήν άκρη τής θα-
 λίσσας, στο δίχτυ τής τρίτης θέσης.
 Έτσι σαν το τραίνο, έρχεσαι από το
 άγνωστο σ' έναν φωτισμένο σταθμό,
 άπεχτās αισθήματα, τους τηλεφωνείς,
 σε κόβει ένας παλαδός Σταθμάρχης,
 χαίρεσαι για λίγο τον άνεμο, τή θά-
 λασσα και ξαναπαίρνεις το τραίνο.

Θέλεις δε θέλεις—ώσπου σε κατα-
 πίνει το σκοτάδι.

Το τραίνο κυλούσε. Υπάρχει και
 στο σκοτάδι συνέχεια; Απορούσε ο νέος.
 Ένα μαραζωμένο φως κοίταζε έκπλη-
 χτο τους επιβάτες. Όλα ήταν θλιβερά.
 Μιαν αγωνία χόρευε γυμνή στα στήθη
 του κάθε επιβάτη, ενώ γύρα της καρ-
 φώνονταν από επιδέξιο χέρι στιλέτα.

—Σαν τσίρκος είναι ή ζωή πανάθε-
 μά την, σκέφτηκε ο νέος. Ένα παρδαλό
 και άάρβαρο τσίρκο, χωρίς θεατές. Ό-
 λοι παίζομαι το ρόλο μας. Κι' όλα αυ-
 τά για να διατηρήσωμε τήν πανάθλια
 εταιρία μας. Σκοτώνεις και σου δίνουν
 τιμές, σκοτώνεσαι και σ' εύλογον. Τό-
 ρα θα κάψουν τα χωριά μας, θα βορ-
 βαρδίσουν τις πόλεις μας, θα φάνε το
 ψωμί των παιδιών μας... Ζήτηω λοιπόν
 του πολιτισμένου αιώνα μας!

Τρεις φαντάροι με κατεβασμένα δι-
 νοχα κυτούσαν τις άρβύλες τους. Εί-
 χαν απολιθωθεί να τις κυτάζουν, λές
 κι' ήταν μιαν λίμνη με κύκνους και νού-
 φαρα. Ένας παππας είχε πλεγμένα

τα χέρια κι' έπαιζε ακατάπαυστα με
 τους αντίχειρες

—Επίτιμον μέλος του τσίρκου μας,
 μουρμούρισε με άνευλάβεια ο νέος. Στο
 διάδρομο μιαν γυναικούλα με μαύρα, κά-
 θονταν άπάνω σ' ένα μπόγο. Στα χέρια
 της κρατούσε μιαν τσάντα πλεχτή. Ή-
 ταν από κείνα τα πλάσματα που γεν-
 νήθηκαν λές για να μην έχουν ποτέ άν-
 τιρρήσεις. Ό,τι θέλεις τα κάμεις, ό,τι
 θέλεις τους λές· καμώνεσαι τον κόκκο-
 ρα απέναντί τους, βέβαιος πως δεν θα
 βγάλουν μιλιάν. Στο βάθος ένας κύριος
 λαγοκαϊμόταν. Όνειρα γλυκά. Τά επά-
 νω χείλος του ξυρισμένο φούσκωνε μ'
 ένα τρέμουλο και ξεφούσκωνε με άτο-
 νία. «Ύστερα ο παχουλός λαγός· φού-
 σκωσε τ' άχειλι του, το χιόνι· δλόγυρά
 του κατέβαζε τήν πλισιδωτή άσπρη
 φούστα του να κοιμηθή. Όλα ήταν ει-
 ρηνικά. Ποιός να τόλεγε πως ή άλλη
 μέρα θα ξημέρωνε με μιαν μεγάλη κα-
 ταστροφή για τον παχουλό μαέ! Ο λα-
 γός έδλεπε στον ύπνο του μιαν ήμερα
 ολόφωτη, ένα χωράφι με καταπράσινο
 στάρι, μιαν μέλισσα να παίζει σχινάκι
 με ολόχρυσο νήμα πάνω σε κρυστάλλινα
 τριαντάφυλλα». Έτσι θα λείει κάποιο
 παραμύθι. Πλάι του δυο κοπέλλες. Η
 μιαν έγραφε άργά με το συλό της γράμ-
 μα. Τα μαλλιά της έκαναν ένα στεφάνι
 χαρούμενο. Ήταν το μόνο άληθινό
 πράγμα μέσα στα θαλά σχήματα του θα-
 λού. Η άλλη με το κεφάλι άναχυ-
 ρισμένο κοίταζε το φως. Στα μάτια της
 έτρεχαν κάτι σκιές σαν άλογα διαφα-
 σμένα που καλπάζουν προς τήν άκρο-
 ποταμιά να σβύσουν τήν μεγάλη δίψα
 τους.

Στο διπλανό διαμέρισμα ένα παιδά-
 κι έκλαιγε. Η μάνα του δεν είχε τίποτ'
 άλλο να του δώση από τή ραγισμένη
 φωνή της.

—Είχαμε καλύτερη τύχη σαν ήμου-
 να μικρός, σκέφθηκε ο νέος. Η μάνα
 μου ήταν ύψιφωνος.

—Συνάεργε, έβεις φωτιά; Τόν ρώ-
 τησε ένας από τους φαντάρους.

Έβγαλε τον αναπτήρα του κι' άνα-
 φε το τσιγάρο του στρατιώτη. Τούφες
 καπνού σηκώθηκαν προς το ηλεκτρικό.
 Η φωνή και ο καπνός άρρεσαν στο νέο.
 Τέλος πάντων, έπρεπε να σπάση κά-
 ποιος τή σιωπή. Σ' αυτόν θα ήταν κα-
 λύτερα να σπάση το τζάμι του βαγο-
 νιού, παρά να μιλήση πρώτος.

Ο φαντάρος φαίνεται πως ήταν πε-
 ρισσότερο ρωμηός από τους άλλους.

Ἄρχισε νὰ φλυαρή: Γύριζε, εἶπε, ἀπὸ ἀναρρωτική ἀδεια. Εἶχε πληγωθεῖ στὸ Πόγραδες. Καλὰ τὰ πέρασε σπιτί του. Τώρα ξανὰ γιὰ τὸ μέτωπο. Τὰ ἔλεγε μὲ μιὰ ἐλαφρὰ κούραση. Πόσο εὐκολὰ ἀφομοιώνονται μερικὶ ἄνθρωποι μὲ τίς πιὸ ἀπαίσιες καταστάσεις!

Ὁ παππᾶς μιλοῦσε παίζοντας τοὺς ἀντίχειρες. Αὐτὸ τὸν ἔκανε πιὸ σεβάσμιμο. Ἦταν κάτι τὸ πολὺ παλιό, σὰν τίς θαλασσιδιὲς τῶν βουνῶν μας. Εὐλογοῦσε τὸν πόλεμο. Ὁ Θεὸς εἶχε κατέβει κοντὰ τους, στὸ ἴδιο μ' αὐτοὺς τραῖνο καὶ τὰ δάχτυλά του τοὺς εὐλογοῦσαν. Εἶχε γίνει Ἕλληνας τώρα, ὅπως εἶχε γίνει Ἑγγλέζος, Γερμανός, Γάλλος, Ἴταλός.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τὰ αἰσθηματὰ μας ἦταν μπερδεμένα. Κάναμε μονάχοι ἕναν δίκαιο ἀγῶνα στὰ σύνορά μας καὶ αὐτὸ μᾶς χάριζε ἕναν ρωμαντικὸ παλμό. Μὰ ὥρες ὥρες, ξετρώπωνε ἕνα ἄγχος πὸ ἐπνιγε τὸν πολεμιστὴ καὶ τὸ λαὸ καὶ πού ἢ ἀνάλυσή του ἔλεγε τοῦτα πάνω—κάτω: Ὅταν διαλυθεῖ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ πάθος τί θὰ γίνη; Τί θὰ μείνη ἀπὸ τὰ γνωστά μας πράγματα; Ὁ ἔχθρὸς ἦταν βέβαιο πὼς θὰ περνοῦσε τίς Θερμοπύλες...

Οἱ δύο φαντάροι ξεθαρεμένοι μιλοῦσαν μ' ἄλλους. Αὐτὸ τὸ διαμέρισμα τοῦ θαγονιοῦ ἔμοιαζε μ' ἕνα φτωχὸ δωμάτιο πὸ οἱ ἐνοικοῖ του σὰ νὰ γνωρίζονταν ἀπὸ χρόνια.

Ὁ τρίτος φαντάρος, μὲ κλειστά χεῖλη, δέχονταν τὸ μικρὸ ρυθμικὸ κούνημα τοῦ τραίνου χωρὶς ἀντίδραση. Σὰ νὰ ἦταν μιὰ στολὴ γεμισμένη μὲ ἄχυρα.

—Ἐσὺ κἀνεὶς γιὰ σκιαχτρο πουλιῶν, εἶπε μέσα του ὁ νέος μὲ φανερὴ κακία γιὰτὶ ὁ φουκαρᾶς δὲν ἤθελε νὰ τὸν διασκεδάση.

Ὁ ἐλεγκτὴς πέρασε καὶ τρύπησε τὰ εἰσιτήρια. Ὁ ἀμίλητος φαντάρος κοίταξε τὴν τρύπα στὸ κόκκινο χαρτόνι καὶ κάτι ἐπαίρνε νὰ χλωμαῖζη στὴν ὄψη του.

—Τὸ ἄχυρο πολυκαίρισε, κίτρινίζει πιὸ πολὺ, σκέφθηκε χαμογελώντας ὁ νέος.

Τὸ τραῖνο σφύριξε. Ἄφησε ἕνα βαθύ στεναγμὸ ἀνακούφισης καὶ στάθηκε στὸ μικρὸ σταθμὸ.

Ἡ γυναικοῦλα τοῦ διαδρόμου ἔβαλε τίς φωνές. Ὅλοι κοιτάχτηκαν. Ἡ γυναικοῦλα ἔδωσε χαμηλότερο τόνο. Φαίνεται πὼς δὲν ἤθελε νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς ἄλλους. Οἱ ὄμοι της ἐπαίξαν. Ἐκρυψε τὸ σταφιδιασμένο της πρόσωπο μὲ τίς παλάμες καὶ ἔκλαιγε κάτι μουρμουρίζοντας.

—Υστερισμοί, εἶπε ὁ νέος δυνατὰ. Ἡ γυναικοῦλα σήκωσε τὰ μάτια της.

Χοντρά δάκρυα κυλοῦσαν. Ἐμοιαζε μὲ κουφαλισμένη ἑλῆ.

—Ἐνα χέρι μου ἄρπαξε τὴν τσάντα μου, εἶχα μέσα λίγα χρήματα καὶ μιὰ ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν ραπτομηχανή μου. Τώρα; Δυστυχία μου, δὲ θὰ παραδεχθῆ ὁ ἔμπορος πὼς τὸν πλήρωσα. Τὶ ἔπαθα... Ἡ φωνὴ της ξεχαρβαλώθηκε. Ἦταν φανερό πὼς ἄλλη φωνὴ δὲν εἶχε.

—Καλὰ τὰ κατάλαβα, εἶπε σιγὰ ὁ νέος στὸ στρατιώτη. Κάτι τέτοια πλάσματα μυρίζουν κακοτυχία ἀπὸ ἕνα χιλιόμετρο.

Προσπαθοῦσε νὰ κρατήσῃ ἕναν τόνο εἰρωνίας στὴ φωνή του, γιὰ νὰ μὴ δείξῃ τὴ συμπάθεια πὸ τὸν κυριαρχοῦσε γιὰ τὸ φτωχὸ πλάσμα.

Ἐνας λογίας τοῦ σταθμοῦ ἄρχισε τὴ φασαρία. Ἦδρισε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θαγονιοῦ. Τοὺς εἶπε κλέφτες. Ὁ τὸς περνοῦσε ἄλλο ἀπὸ στρατοδικεῖο.

—Καὶ τὸν παππᾶ; Εἶπε ὁ νέος. —Σκασιός, βρυχήθηκε ὁ λογίας καὶ ἔστρεψε τὸ λόγο του στὴ γυναικοῦλα. Τὴν ἔψαλε, ἐνῶ αὐτὴ συνέχιζε τοὺς λυγμούς της.

Ἄν εἶχε στὴν τσέπη της τουλάχιστο τὴν ἀπόδειξη!

Τὸ τραῖνο ξεκίνησε πάλι. Ἐξῶ ἢ νύχτα περίμενε. Δὲν ἤξερες ἂν προχώρησε μισὸ πόντο. Ἄν πῆς νὰ βγῆς ἔξω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ θαγονιοῦ θὰ σὲ κἀνὴ δικὸ της.

Ὁ παππᾶς πρότεινε νὰ γίνη ἔρρανος γιὰ τὴν τσάντα τῆς γυναικοῦλας.

Ὁ νέος ἔκανε τὸ γύρο μαζεύοντας λίγα χρήματα. Στάθηκε μπροστὰ στὸν «ἀχυρένιο» φαντάρο. Ἐκεῖνος ἄφησε στὴν παλάμη τοῦ νέου ἕνα τάληρο. Ὁ νέος τὸν κοίταξε προσεχτικὰ. Δὲν ἔβγαλε κανένα ἄλλο συμπέρασμα παρὰ «ἀχυρένιος».

Ἐδῶσε τίς δραχμὲς πὸ μάζεψε στὴ γυναικοῦλα. Ἐκεῖνη χαμογέλασε καὶ ἔσφιξε γρήγορα τὰ λεπτὰ στὴν παλάμη της. Ὑστερα σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ κοίταξε ἄλλο ἀνθρώπου ἄλλο.

—Νὰ σοῦ κολλήσῃ ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος στὴ ζωὴ σου καὶ χάθηκες, ψιθύρισε ὁ νέος στὸ στρατιώτη.

—Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε, εἶπε ὁ ἄλλος.

Ὁ νέος παραξενημένος ἀπὸ τὸ χρώμα τῆς φωνῆς κοίταξε τὸ στρατιώτη, ἦταν ὁ «ἀχυρένιος».

—Δὲν εἶναι τίποτε, ὄχι δὰ, ἀστειεύσαι; Ἐγὼ δὲ θὰ σήκωνα τέτοιο δάρος, εἶπε ἀνόητα γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν κουβέντα μὲ τὸν «ἀχυρένιο».

—Δὲν εἶναι τίποτε, ξανάπε ὁ στρατιώτης παίζοντας στὰ χέρια του τὸ μαρκαρισμένο κόκκινο εἰσιτήριο.

Οἱ κοπέλλες εἶχαν γυρίσει στὴν πλάτη τοῦ χοντροῦ κυρίου καὶ κοιμό-

ταν. Ἐμοιαζαν μὲ κοῦκλες ἀπὸ πάστα πὸ οἱ γραμμὲς τους εἶχαν καλοδουλεῦται. Ἄν δὲν ἦταν τὰ τζάμια τοῦ τραίνου, ἢ νύχτα θὰ τίς εἶχε πάρει. Ὁ παππᾶς ἀνιερνεύονταν κάτι καὶ εὐλογοῦσε. Ὁ ὕπνος τοὺς εἶχε βγάλει ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ μῆκος τοῦ τόπου μας.

—Θὰ ψαρεύετε καμμιὰ μπουκάλα στὸ γαλήνιο ὠκεανὸ τοῦ ὄνειρου σας μὲ τὸ S.O.S. τῶν ἀνθρώπων μας, σιγομουρμούρισε ὁ νέος. Ἡ γυναικοῦλα κάτι μασουλοῦσε. Οἱ δύο φαντάροι εἶχαν φύγει γιὰ καμμιὰ τσάρκα στὰ διαμερίσματα.

—Τότε ποῖο θεωρεῖς ἐσὺ γιὰ κάτι; Ἐνάρχισε τὴν κουβέντα ὁ νέος. Ἐνοιώθη μιὰ μικρὴ δυστυχία νὰ τὸ ἔρχεται γιὰτὶ ὁ φαντάρος εἶχε ἀποσυρθεῖ στὸ φρούριο τῆς σιωπῆς. Ἐκανε λάθος. Ὁ φαντάρος χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, τσαλακτώνοντας τὸ εἰσιτήριο, ἄρχισε μ' ἕνα μικρὸ τίνχημα τοῦ κεφαλοῦ του. —Γυρίζω ἀπὸ νευρολογικὴ κλινικὴ καὶ πηγαίνω ξανὰ στὸ μέτωπο. Αὐτὸ εἶναι κάτι, ὄχι; ἔδρα: α σπουδαῖο. Τὸ σπουδαῖο δὲν εἶναι νὰ σοῦ κλέψουν μιὰ τσάντα, μὰ νὰ σκοτώσεις.

Ὁ νέος ἀνακάθησε, πῆρε τσιγάρο, ἔδωσε καὶ στὸ στρατιώτη, μὰ ἐκεῖνος ἀρνῆθηκε συνεχίζοντας τὴ διήγησή του.

—Δὲ σὲ ξέρω ποῖος εἶσαι, δὲ μὲ ξέρεις ποῖος εἶμαι. Στὸν τρίτο σταθμὸ θὰ κατέβω.

—Ἐγὼ στὸν πρῶτο, τὸν ἔκοψε ὁ νέος γιὰ νὰ τοῦ κἀνὴ ποῖο εὐκολὴ τὴν ἐξομολόγηση.

—Τόσο τὸ καλύτερο. Λένε πὼς ὁ δολοφόνος γυρίζει στὸν τόπο πὸ ἐγκληματίσε, ἔτσι καὶ ἐγὼ σκέφτομαι ὅλην ὥρα αὐτὸν πὸ σκότωσα.

Ὁ νέος ἐννοίωσε ἕνα κρῦο ρίγος στὶς πλάτες. Κοίταξε γύρα μὲ τρόπο, οἱ ἄλλοι κοιμῶταν. Μόνο ἡ γυναικοῦλα σὰν μοῖρα, μασουλίζε ἡσυχῇ πιά.

—Σκότωσα κάποιον πὸ δὲν τὸν γινώριζα, μὰ πὸ κάτι γιὰ πάντα πῆρε ἀπὸ μέσα μου.

Ἦταν πρῶτ' ὅταν κάναμε τὴν ἐπίθεσιν σ' ἕνα γυμνὸ λόφο. Τὰ πολυδόξα δούλευαν κανονικά. Οἱ δίδες χαρχάλευαν τὸν ἀέρα. Τοὺς κυνηγήσαμε. Ὀφρλιαζαν καθὼς ἔφευγαν. Ἄ! τί ἀνθρωποκτονητὸ ἦταν ἐκεῖνο! Ἐδῶ καὶ τρεῖς μῆνες... ἤμουν πολὺ νέος τότε, πολὺ νέος... Ἐνοιώθη τὸν πόλεμο σὰ σπῶρ!

Πίσω ἀπὸ ἕναν θράχο εἶδα ἕνα φτερό νὰ κουνιέται. Ἐφθασα στὰ εἴκοσι δῆματα. Θὰ τὸν πιάσω τὸν φασιανὸ σκέφτηκα. Πανηγύρι... Πρότεινα τὸ αὐτόματο. Μαζεῦτηκε σὰν σκαντζόχοιρος. Ἐφέρε τὸ χέρι στὸν κόρφο του. Κάτι τράθηξε γρήγορα καὶ τὸ ζύγωσε στὸ στόμα.

Ὁ στρατιώτης μιλοῦσε γοργά, λαχανιασμένα. Ἦθελε νὰ δώσῃ ἔκφραση σ' αὐτὸ πὸ τὸν παιδεύει.

—Θὰ μοῦ τὴν πετάξῃ, σκέφθηκα καὶ πάτησα τὴν σκανδάλη, μιὰ, δύο, τρεῖς... Ὁ σκαντζόχοιρος ἄπλωσε τὰ κανιὰ του σπαράζοντας. Ἐκανε κάτι μικρὲς κινήσεις. Τότε ἕνα μούδιασμα ἄπλωσε ἀργὰ μέσα μου. Δὲν ἐνοιώθη μῖσος, ντροπὴ, ἀγάπη, δὲν ἐνοιώθη τίποτα γι' αὐτὸν πὸ κουνιόταν. Πλησίασα πολὺ κοντὰ του νὰ τὸν δῶ. Τὸν γύρισα ἀνάσκελα. Μὲ κοιτοῦσε. Δὲν μοῦ ἔκανε αἰσθηση. Θέλησα νὰ τοῦ πάρω τὴν χειροβομβίδα πὸ νόμισα πὼς κρατοῦσε κοντὰ στὸ στόμα. Τοῦ τράθηξα ἀπὸτομα τὸ χέρι. Ἄφησε μιὰ πονεμένη φωνούλα. Τοῦ ἀνοῖξα τὰ δάχτυλα πὸ ἔπεσαν νὰ κακαλώσουν καὶ εἶδα... Τὸν κοίταξα στὰ μάτια. Πετοῦσαν μέσα τους δύο νυχτερίδες. Ἐσκουζα κλαίοντας καὶ τὸν φίλησα. Μοῦ χαμογέλασε; Πῆγε νὰ μὲ δαγκάσῃ; Δὲν ξέρω. Ἐκανε μιὰ κίνηση πὸ ἦταν ἡ τελευταία του.

Κοίταξα τὴν φωτογραφία. Ἦταν μιὰ γυναῖκα καὶ δύο παιδιὰ. Τὸ ἕνα παιδί μικρούλινο, παχουλό, ἦταν στὴν ἀγκαλιά της. Τὸ ἄλλο καβάλλα σὲ ποδήλατο μὲ τρεῖς ρόδες. Πάνω ἀπὸ τὰ μαλλιά τῆς γυναίκας ἔγραφε μὲ μελάνι «RICORDO» καὶ ἐκεῖ ἀκριθῶς εἶχε ματώσει καθὼς τὴ φιλοῦσε ὁ Ἴταλός.

Ἐτρεμε ἀλαφριά. Ὁ νέος τοῦ ἐπίασε τὸ χέρι.

—Δὲν εἶναι «ἀχυρένιος» ἔλεγε μέσα του, εἶναι ἄνθρωπος, ἐξαιρετὸς ἄνθρωπος.

Οἱ δύο φαντάροι γύρισαν γελώντας. Τὸ τραῖνο εἶχε μιὰ βαρὺ μπουριά. Στάθηκε. Οἱ κοπέλλες κοιτάζονταν σὲ καθρεφτάκι. Ὁ παππᾶς ἐπαίριζε τοὺς ἀντίχειρες. Ἡ γυναῖκα κατέθηκε σέρνοντας τὸ μπόγο της.

Στὴν ἀνατολὴ ρόδιζαν δύο συννεφᾶκια σὰ ρόγες κοπέλλας πὸ τῆς ἔφυγε τὸ σεντόνι στὸν ὕπνο της. Τὰ σπιτία, τὰ δέντρα, οἱ ράγες τοῦ τραίνου, ὁ λαχταριστὸς οὐρανὸς εἶχαν ἕνα θροσερὸ χρώμα. Κάτι πράσινες γρίλιες ἀνοῖξαν ἀπὸ γυμνά, παχουλά χέρια. Δυὸ χῆνες κακάριζαν, μιὰ λεπτὴ αὔρα κουνούσε τὰ φύλλα ξυπνώντας τα, ἕνας θαθὺς στεναγμὸς βγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ νέου.

Στὸ θαγόνι μπήκαν δυὸ χωριάτισες μ' ἕνα καλάθι αὐγὰ καὶ ἕναν πετεινὸ. Κάπου βολεύτηκαν. Τὸ τραῖνο σφύριξε. Τώρα θὰ βούλιαζε νικηφόρο στὰ πρῶτὰ χρώματα. Οἱ πόρτες ἐκλείσαν.

Ἄφησε τὸ χέρι τοῦ φαντάρου. Πῆρε τὸ βαλτισάκι του ἀπὸ τὸ δίχτυ. Πέταξε ἕνα ἄχρωμο «χαίρετε» καὶ κατέθηκε στὴ γῆ κουτσαίνοντας ἀπὸ μούδιασμα.

Κοίταξε γύρα. Πόσο γαλήνια ἦταν

ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Μ' ἀκολουθεῖ καθημερινά, σὲ κάθε θῆμα

πιστά, τὸ βλέμμα καὶ ἡ μορφὴ σου.

Γιὰ κάθε πράξη μου, εὐλογία εἶτε καὶ κρῖμα,

πάντα ὁδηγήτριά μου ἢ ψυχὴ σου.

Ἄναπαμὸ καὶ λησμονιὰ δὲ θάβρω, ξέρω.

Γοητείας οἰστρος θὰ μὲ ζῶνει.

Βαρεῖα τοῦ πόνου ἢ ὁμορφιά πὸ ἐντὸς μου φέρω,

καὶ οὔτε στὸ θάνατο τελειώνει.

Μιὰ ἀγάπη ἀπόλυτη, σκληρὴ, μᾶς δένει αἰώνια

πέρα ἀπ' τῆς νεότητος τὸν παλμό μας

καὶ ἀπ' τῶν αἰσθήσεων τὸ ξεφρένιασμα, καὶ ἀκόμα

πέρα ἀπ' τὸν ἴδιο λυτρωμὸ μας.

Κι' ἂν οἱ καημοὶ μας, καὶ οἱ χαρὲς μας, καὶ ὄλοι οἱ πόθοι,

τελειώνουν, σβοῦν — ἀφρὸς στὸ κύμα,—

κάποια ζωὴ ὑπερβατικὴ μιὰ μοῖρα κλώθει

πέρα ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο τὸ μνῆμα.

Ὅμως μιὰ τέτοια, τέτοια ἀγάπη πὸ ἀνυψώνει

σ' ἀφραστο φῶς τὰ πεπρωμένα,

πὼς γίνετ' ἔχθρα καὶ ἐγωῖσμός πὸ φαρμακῶνει

θανατερά, καὶ ἐρὲ καὶ μένα;

ΤΑΣΙΑ ΑΔΑΜ

ὄλα! Τὸ τραῖνο ξεκίνησε πίσω ἀπὸ τίς πλάτες του.

Κάθησε στὸ καφενεῖο τοῦ σταθμοῦ νὰ πάρῃ καφέ. Τὸ τραῖνο εἶχε χαθῆ. Οἱ πάπιες φλυαροῦσαν. Μερικὰ παιδάκια ἐπαίξαν τὴν τυφλόμυγα. Κάποιος μ' ἕνα σφυρὶ χτυποῦσε ἕνα χαλασμένο θαγόνι.

Οἱ σειρήνες τῆς Πολιτείας ἄρχισαν τὸ σπαραγμὸ τους. Κάτι κοκαλιάρικα δάχτυλα ἔσχιζαν τὰ χρώματα τοῦ πρωῖνοῦ ἀνελέητα. Τὰ παιδάκια εἶχαν ἀνοίξει κάτι μάτια πὸ ἐκτόξευαν μαῦ-

ρο χρώμα καὶ ἀγωνία. Ὁ Σταθμάρχης μὲ τὰ σειρήνια του καὶ τίς πλατεῖες χειρονομίες του ἀγκάλιασε τὰ τσουβάλια τοῦ ἀρύματος. Ὁ νέος κουτρούδῃσε μαζί του. Ἐκεῖ στὸ μισσοκόταδο διέκρινε τὴ γυναικοῦλα τοῦ θαγονιοῦ. Στὰ γόνατα νανούριζε τὴν πλεχτὴ τσάντα της. Ὁ νέος χαμογέλασε μιὰ στιγμὴ μὲ πίκρα, ἐνῶ στὴν πόλη ἔπεφτε δαιμονικὰ ἡ πρώτη μπόμπα τοῦ Χίτλερ...

ΦΡΙΕΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Πριν από λίγα χρόνια, είχα διαβάσει το έργο και τη ζωή του Πεσταλότσι. Άρχες διδαχτικές, πειραματισμοί και προσπάθειες, που αντιμάχονταν την Παράδοση, όλα αυτά έχουν τόσο συγχωνευτή με νεώτερες παιδαγωγικές θεωρίες, που σχεδόν δεν μένει στη μνήμη μου τίποτε το αποκλειστικά δικό του.

Μένει, όμως κάτι άλλο, βαθειά ανθρώπινο. Μια δραματική πορεία μέσα στη νύχτα του μεγάλου Παιδαγωγού για κάποια Ευρωπαϊκή πολιτεία, που την ημέρα εκείνη, είχε ρημάξει ο πόλεμος. Πήγαινε μέσα στα έρειπια, να περιμαζέψει τα έγκαταλελειμμένα παιδιά, να τους δώσει τροφή, στέγη, χαρά.

Ένα κινηματογραφικό έργο «Κάπου στην Εύρωπη»—άν θυμούμαι καλά—για τα παιδιά της Ευρώπης, που τριγύριζαν στα πολεμικά έρειπια σαν άγρια του δάσους, χωρίς γονείς, χωρίς ψωμί, χωρίς σπῆτι, και το διάβασμα ενός παιδαγωγικού έργου Έλβετων παιδαγωγών «ή διανοητική εξέλιξη του παιδιού κατά τον πόλεμον», στάθηκαν ή άφορμή να σκεφτώ περισσότερο πάνω στην επίδραση του τελευταίου πολέμου, στο σώμα και στην ψυχή του παιδιού.

Τά παραπάνω ήταν μια άφορμή μονάχα. Γιατί κι' εμείς, εδώ, μεγαλώσαμε άντάμα με τον πόλεμο, και σά δασκάλοι, μαζέψαμε απρόσκλητες τις έμπειρίες του μια δεκαετία τώρα.

Τό 1945 είχαμε άνοιξη τά σχολεία. Σπασμένα τά παράθυρα, ρημαγμένα τά έπιπλα, σκισμένες οί εικόνες. Τά παιδιά μαζεύτηκαν γυμνά, ξυπόλητα, με χλωμά πρόσωπα, τρομαγμένα μάτια. Η προσοχή τους τριγύριζε στις διανομές της Ούνρα. Ένός παιδιού έτρεμαν τά χέρια διαρκώς. Κάποιο άλλο, σερνόταν στο σχολείο με τά τέσσερα. Ο πατέρας του μάς είπε, πως δέ μπορούσε να πάει σέ γιατρό στην πόλη, όταν άρρώστησε. Ορφανά πολλά παιδιά. Στο διάλειμμα έμάλωναν χωρισμένα σ' άντιμαχόμενες παρατάξεις...

Αργότερα, νέος πόλεμος και πάλι στην Ελλάδα. Ειδικότερα στην ύπαιθρο που έκλεισαν τά σχολεία, όταν ξανάνοιξαν τό 1949, ή ίδια άτμόσφαιρα της καταστροφής

και της έρήμωσης παρουσιάζονταν και πάλι. Στά παιδικά χείλη δέν άνθιζε τό γέλιο. Ήταν νευρικά που έφταναν τά όρια του θράσους. Δέν είχαν έμπιστοσύνη στους μεγάλους. Αύξήθηκε ο αριθμός των όρφανών κι' έλειπαν πολλά. "Αλλά είχαν άρπαγή σέ ξένες χώρες κι' άλλα ζούσαν στις παιδουπόλεις.

Ο πόλεμος λοιπόν, προπαντός στην πατρίδα μας που κράτησε μια δεκαετία όλόκληρη, έφερε στην ζωή του παιδιού βαθειά άναστάτωση. Τό έκανε να ζήσει κι' αυτό την ψυχική άναταραχή ενός συγχρονιστικού δράματος, που δέν είχε καθόλου τή γραμμική πορεία μιας προοδευτικής λύτρωσης αλλά της όδυνηρης επιστροφής στον ίδιο κύκλο της άγωνίας. Θυμούμαστε καλά τή δεκαετία αυτή. Στην αρχή ή ψυχή, παρθενική άκόμη και άκμαία, με την πρώτη είσβολή, άρχισε τους κατακόρυφους ένθουσιασμούς του 1940. Έπειτα την έπώδυνη πτώση της κατοχής, κι' άργότερα τή λυτρωτική άνάταση για την άπελευθέρωση της Πατρίδας. Τό κυκλικό δράμα όμως ξανάρχισε, με τις ψυχές σέ συνεχή δονισμό, ίδια τύμπα να που τά πλήττον οί άνεμοι. Τά παιδιά βρέθηκαν στο κέντρο αυτής της συμφοράς. Άναγκάστηκαν γρήγορα να μεγαλώσουν, ν' αφήσουν τά παιγνίδια, να κλαίνε σά μεγάλοι, και πολλές φορές να πεθαίνουν σά μεγάλοι. Ο πόλεμος όμως τελείωσε εδώ και 3 χρόνια. Η ήρωική ζωή ξανακυλάει πάλι στις κοίτες του χρόνου. Γύρω μας βλέπουμε να χτίζονται τά σπήτια, να δουλεύονται τά χωράφια, να κλπίζονται τά εργοστάσια, υδροηλεκτρικά έργα και έγγειοβελτικά να ύψώνονται. Και σχολικά κτίρια άρχισαν να στολίζουν πάλι τά χωριά μ' έπίμονες ένέργειες που προέρχονται κύριως από την κορυφή της πολιτείας.

Σ' έμάς όμως τους δασκάλους ή πολεμική έμπειρία, ή έπαφή με τή βασανισμένη ψυχή του παιδιού, δέ στάθηκε όσο έπρεπε άφορμή για μια μελέτη του μεταπολεμικού παιδαγωγικού θέματος, μια ριζική άναθεώρηση των διδαχτικών μας άρχων, που μένουν ντυμένες τή μεθολογική σπουδαιοφάνεια, χωρίς καμμία έναρμόνιση με την ψυχή

του σημερινού παιδιού και καμμία προσαρμογή στις άπαιτήσεις της μεταπολεμικής κοινωνίας.

Συνεχίζουμε την προπολεμική μακαριότητα, για πολυποίκιλες και μοντέρνες διδαχτικές έπινοήσεις, στά επί μέρους μαθήματα, με άτελείωτους μεθολογικούς πειραματισμούς χωρίς να κοιτάξουμε γυμνόν τό θέμα της Άγωγής πάνω σέ μια καινούργια βάση που θά φέρη τή ψυχική ίσορροπία στο παιδί.

Στην άναπροσαρμογή μας αυτή θά συναντήσουμε έμπόδια πολλά. Η κρατική άνέχεια για μια ύγειονότερη έμφάνιση των διδαχτηρίων, με πλούσια, χαρούμενη επίπλωση και ταχτοποίηση των κατ' εύρημισμόν μαθητικών συσσιτίων είναι από τά βασικότερα έμπόδια. Άκούλουθι ή προσαρμογή του προκατακλυσμίου Άναλ. προγράμματος και τό ζήτημα της έπαφής του παιδιού στην κοινωνία με τον κινηματογράφο, τό θέατρο, τό έντυπο κ.τ.λ. Η κοινωνία μεταπολεμικά, στο παιδί, στο άθωο αυτό θύμα των μεγάλων, συνήθισε να έκτομίζει τις βαρύτερες κατηγορίες.

—Τά παιδιά δέν μαθαίνουν γράμματα.

—Δέ σέβονται τους μεγάλους.

—Έχουν άστατο χαρακτήρα χωρίς ιδανικά.

—Βαδίζουν στον έκφυλισμό.

Ποιές από τις κατηγορίες αυτές, στην καθημερινή μας έπαφή με τά παιδιά τις είδμε κάπως να έπαληθεύουν. Είδαμε όμως και από την άλλη μεριά, παιδικές έκδηλώσεις άξιες θαυμασμού. Πιστεύουμε ότι τό σημερινό παιδί δέν είναι εκείνο του 1939. Ο πόλεμος που μεσολάβησε έφερε τή μεγάλη άναστάτωση. Γιατί τά παιδιά στην δεκαετία αυτή είδαν και έζησαν πολλά. Βρέθηκαν σέ σκηνές όμαδικού φόνου και κατάστροφών. Είδαν τά σπήτια τους να καίονται, και τους γονείς τους ν' άρπάζονται για τά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Άκολούθησαν τή σκοτεινή γραμμή τής προσφυγιάς, κουβαλώντας στους αδύνατους ώμους τά τελευταία κουρέλια του σπητιού. Άκουσαν την πόρτα να χτυπή τή νύχτα κι' είδαν τον πατέρα—τό σύμβολο της δύναμης—να κρύβεται περίτρομος στα πιο άπι-

θανά μέρη. Έκλαψαν και πείνασαν. Κατέβηκαν στην μαύρη αγορά κι' άναγκάστηκαν να κλέψουν ν' άρπάξουν να είπουν ψέμματα.

Τά παιδιά που μεγαλώνουν τώρα, οί έφηβοι, κι' όσα βρίσκονται στην πρώτη άνδρική ήλικία μπορούν να όνομασθούν ή πραγματική γεννιά του πολέμου. Τόν πόλεμο, τόν έχουν ζήσει έντονότατα σωματικά και ψυχικά και οί διάφορες άντιδράσεις του σκληρού βιώματος έκδηλώνονται με τή μορφή συγκρούσεων στην καθημερινή ζωή.

Η μελέτη αυτής της δοκιμασμένης παιδικής γεννιάς του πολέμου από παιδαγωγική σκοπία δέ μπορεί να όλοκληρωθι στα πλαίσια ενός άρθρου ούτε και οί μεμονωμένες παρατηρήσεις έχουν την αξίωση γενικεύσεων. Πρέπει να μελετηθούν τά παιδιά των πόλεων και των χωριών, τά συμμοριόπληκτα των καιροπόλεων κι' άλλα άκόμη που μεγάλωσαν σέ ξένα χέρια όρφανά και άπροστάτευτα, πάνω σέ οίγουρη έπιστημονική βάση.

Η έπαφή μας με την τραυματισμένη παιδική ψυχή πρέπει να κατευθυνεται, σέ άντιπαραβολή με τή γενιά του 1939, στις ουσιαστικότερες ψυχικές έκδηλώσεις, όπως είναι: Ο σεβασμός των παιδιών προς τους γονείς. Ο χαρακτήρας των παιδιών που μεγάλωσαν με διαλυμένη έξ αίτίας του πολέμου οικογένεια. Η στάση των παιδιών στο έπάγγελμα και μπροστά στα έμπόδια που παρουσιάζονται. Τό περιεχόμενο των ιδανικών τους. Άν έχουν θάρρος, χαρά για εργασία, έμπιστοσύνη στον εαυτό τους, διάθεση άλληλεγγύης, προθυμία συνεργασίας. Τά άνώμαλα παιδιά έξ αίτίας του πολέμου.

Έμεις, από τό πλήθος αυτό των άπαραίτητων για μελέτη ψυχικών έκδηλώσεων του μεταπολεμικού παιδιού θίγομε μόνο τή βασική έστία της συγκεντρωμένης πολεμικής έμπειρίας, που είναι τό πολεμικό βίωμα. Υπάρχει στις παιδικές ψυχές, χωνισμένο μέσα στο ύποσυνείδητο, με διαβρωτική άντανάκλαση στο πνεύμα και στο χαρακτήρα του νέου οργανισμού.

Η άποκάλυψη του βιώματος σήμερα είναι δύσκολη γιατί λείπουν οί άμεσες άντιδράσεις, κι' έτσι δέ μπορεί κανείς ψυχολογικά να καταγράψη τή συστηματική και άμοιβαία διαδοχή της αίτίας και του άποτελέσματος. Πέρασαν τόσα χρόνια από τή λήξη του πολέ-

μου, και ή άμεση μεθοδική παρατήρηση άποβόινει άχρηστη, άφοι οί ψυχικές ένέργειες των παιδιών δέν έχουν τό έκδηλο χρώμα του νωπού γεγονότος.

Μπροστά στη δυσκολία αυτή, ξένοι ψυχολόγοι και παιδαγωγοί προτίμησαν τό δρόμο που όδηγεί διά μέσου των όνείρων που είναι οί καταλληλότερες ύποσυνείδητες έκφράσεις, που διαποτίζονται από σόβαρο κατάλοιπο πολεμικού βιώματος.

Στην άνάλυση των όνείρων ή σημερινή ψυχολογία δέν περιορίζεται στην Φροϋδική θεωρία της σεξουαλικής αποκλειστικότητας, αλλά προσποθεί να φανερώση όλο τό ψυχικό περιεχόμενο που μπορεί να κλειση ένας ζωντανός οργανισμός, σέ συναισθήματα, έπιθυμίες, άγωνίες κ.τ.λ.

Από τό ώρατο βιβλίο των παιδαγωγών Jouhy και Shentoub του Ίνστιτούτου J. J. Rousseau της Γενεύης «Η εξέλιξη του χαρακτήρα του παιδιού κατά τον πόλεμον» (1) παρουσιάζουμε μια σειρά παιδικών όνείρων για να καταδειξουμε τή μεγάλη σημασία του πολεμικού βιώματος στην κατοπινη ζωή των παιδιών, θυμάτων του τελευταίου πολέμου.

Είναι παρμένα από παιδιά διάφορων έθνικοτήτων που περιμαζεύτηκαν στην Γαλλία, σέ σπήτια των παιδιών, με τή λήξη των έπιχειρήσεων.

Η Ντενίς 14 χρονών. Ο πατέρας βρισκόταν σέ Γερμανικό στρατόπεδο. Η μητέρα μόλι; άπολύθη. Πρώτο της όνειρο που ξαναγύρισε τρεις φορές. «Τό σπήτι που καθόμαστε τώρα έγινε στρατόπεδο. Άνθρωποι μάς χτυπούσαν».

Έρώτηση. Ποιοί ήταν αυτοί οί άνθρωποι;

Απάντηση. «Μου θυμίζουν τους Γερμανούς».

Δεύτερο όνειρο. «Οί γονείς μου ήταν σέ κάποια φυλακή. Ήταν κελλιά μέσα στη γή, τρύπες. Εκεί τους είχαν χωμένους μέχρι τό λαιμό. Άνθρωποι τους χτυπούσαν στο κεφάλι και μετά τους σκέπαζαν με άμιο. Εξόπνησα. Εφώναξα. Τήν άλλη μέρα, έμεινα στο κρεβάτι».

Δώρα 13 χρονών. Ζούσε χωρισμένη από τους γονείς της κατά τον πόλεμο, κρυμμένη σέ σπήτια χωρικών. Ομολογεί ότι ήταν πολύ

μικρή για να συγκινηθι από τις άρπογές ή τις έξορίες. Οί γονείς της ήταν ξένης καταγωγής. Τό όνειρό της: «Σ' ένα δωμάτιο, εδώ στο σπήτι, ήταν δυό μεγάλα καζάνια με ζεματιστό νερό. Βρισκότανε μέσα στο καζάνι οί δυό γιαγιές μου και πολλοί έξόριστοι έβραϊοι. Η μαμά μπηκε μέσα στο δωμάτιο και τής είπα: να ή μάνα σου! Η μαμά ήταν πολύ τρομαγμένη. Η Ρόζα (παιδαγωγός της Δώρας) ήρθε στο δωμάτιο και μου είπε. Δέν έπρεπε να τής μιλήσης έτσι τής μαμάς σου, μικρή άνόητη. Προσπάθησα να μιλήσω στις γιαγιές μου, Γαλλικά, Γερμανικά, Έβραϊκά, αλλά αυτές δέν με καταλάβαιναν».

Ριχάρδος 13 χρονών. Αγόρι έξόριστο από τήν Πολωνία σ' ένα στρατόπεδο έξόντωσης. Ο πατέρας πεθαμένος στην όμηρία. Η μητέρα ξαναβρέθηκε τελευταία στην Γερμανία.

Τό όνειρο που 4 φορές ξαναείδε στο σπήτι των παιδιών που έμεινε. «Ο πόλεμος άρχισε. Μπλήτηκα κι' έγώ. Έγινα πιλότος. Μετά φαντάρος. Ύστερα πάλι σέ στρατόπεδο συγκέντρωσης κι' έπρεπε να δουλέψω. Μ' έβαλαν μπροστά σ' ένα φούρνο κρεματορίου».

Ροζέττα 14 χρονών. Ο πατέρας και ή μητέρα σέ όμηρια. Ο πατέρας μόλις γύρισε από στρατόπεδο. «Ονειρεύτηκα συχνά τή μάνα μου. Αυτή μου φαίνονταν μια κυρία, μετά άκούετανε μοιρολόγια. Η κυρία έγινε μικρή. Δέν ήταν πλέον σαν ή μάνα μου πρώτα».

Μωρίς 11 χρονών. Οί δυό γονείς σέ στρατόπεδο. Τό όνειρο που είδε πριν από ένα χρόνο: «Ημουν φαντάρος σέ μια πόλη όχι στην Γαλλία. Γινόταν μάχη. Τραυματίστηκα. Έβλεπα τό θάνατο. Είχα μια μεγάλη λύπη».

Τό παιδί είχε τραυματισθι πραγματικά στο γόνυ έλαφρά από έκρηξη όβίδας σέ κάποιο βομβαρδισμό.

Δεύτερο όνειρο του ίδιου παιδιού «Έμεινα μόνος στο σπήτι. Χτυπούσαν δυνατά τήν πόρτα. Φοβήθηκα. Φώναξα. Μαζεύτηκαν οί γείτονες. Οί κακοί οί έφυγαν». Έρώτηση. Σέ κάνουν να σκέφτεσαι τίποτε αυτοί οί κακοί οί;

Απάντηση. «Τους Γερμανούς».

Μωρίς 10 χρονών. Ο πατέρας σέ στρατόπεδο, ή μητέρα στο Παρίσι. Τό όνειρό του. «Οί Γερμανοί

1. Βλπίζομε σύντομα να κυκλοφορήση μετάφραση του βιβλίου αυτού.

ήρθαν, να με πιάσουν. "Ετρεξα τις σκάλες κι' έπεσα. Ξύπνησα κάτω από το κρεβάτι μου».

Σύλβιος 11 χρονών. "Η μητέρα σε στρατόπεδο. "Ο πατέρας στρατιώτης. «"Ημουν πιά μεγάλος. "Εγίνα αεροπόρος. Βολτάριζα στο αεροπλάνο της χαράς. Πυροβόλησαν επάνω στο αεροπλάνο μου κι' ένα βλήμα χτύπησε το φτερό, όχι την ούρα. Γκρεμίστηκα στο έδαφος. "Εξύπνησα κάτω από το κρεβάτι μου».

Δεύτερο όνειρο. «"Ηταν όνειρο με τους διαβόλους. Είχαν μαχαίρια και ώρμουσαν έναντιόν μου. "Εξύπνησα, οι άλλοι είπαν ότι έβαλα τις φωνές. Λένε ότι μιλω συχνά τη νύχτα».

Ρόλφη 8 χρονών. «"Ημουν στο κιγκλίδωμα του κήπου (στο σπήτι των παιδιών). "Αγόραζα ένα κουτί σπύρτα κι' ένας ληστής ήρθε μ' ένα περίστροφο πίσω από μένα κι' όλο τον κόσμο».

Δεύτερο όνειρο. «Πήγα με τους φίλους μου στο πάρκο. Βλέπαμε τους Γερμανούς που σκότωναν. Τους είχαν βάλε μεσα σε μία τρύπα. "Επεσαν μέσα. Δεν μπορούσαν πια να βγουν. "Εβγαίνουν μέσα από τα χάματα».

Ερώτηση. Φοβάσαι ταχτικά; "Απάντηση. «Μάλιστα. Συχνά τη νύχτα τους Γερμανούς. Τότε φοβούμαι και ξυπνώ όλον τον κόσμο».

—Είδες τους Γερμανούς;
—«Μάλιστα. Στο σπήτι της παρράνας μου (ζούσε στο σπήτι μιας εργάτριας) αυτή με είχε κρύψει στο υπόγειο. Οι Γερμανοί περνούσαν απ' έξω με μία καραμπίνα και κάτι έκαναν μέσα στο σπήτι».

Ουγκέττη 9 χρονών. "Ο πατέρας σε στρατόπεδο. "Η μητέρα άρρωστη στη Μασσαλία. «Μιά φορά σ' ένα όνειρο είδα Γερμανούς αξιωματικούς. "Εξύπνησα. Φώναξα την "Ιουλιέττα (άδελφή της)».

Ερώτηση. Είδες Γερμανούς; "Απάντηση. «Ναι τρόμαξαν τη μαμά. "Ερχονταν με όπλα πολυβόλα. "Αν ή μαμά δεν τους έδινε να πιουν, θα τη σκότωναν. Της έλεγαν να τους μαρτυρήσει που είχε κρυμένους τους "Αμερικανούς και να τους παραδώσει».

"Ιάκωβος 11 χρονών. "Η μητέρα σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. "Ο πατέρας; μόλις γύρισε.

«"Ημουν με το Σουλβαίν (συμμαθητή του) στον κήπο. "Εκει ήταν παιδιά με μαχαίρια. Μαχαίρωσαν

το Σουλβαίν, τέσσερις φορές στο χέρι. Μετά ό κ. Διευθυντής είπε: Κάποιος να πάη να βάλη το μεγάλο "Ιάκωβο (παιδαγωγό) φρουρό. Τότε βρεθήκαμε σε μικρές καλύβες μέσα στη γη, καμουφλαρισμένες, με αυτόματα για να μας ύποστηρίξουν».

"Ιωάννης 10 χρονών. "Η μητέρα δημος. "Ο πατέρας σε νοσοκομείο. Το παιδί βρισκόταν το 1945 σ' ένα σπήτι παιδιών. Το όνειρό του. «Το σπήτι ήταν περικυκλωμένο από ληστές. "Ακουα το θόρυβο. Κατάλαβα ότι ήταν ληστές. Κατέβηκα στην κουζίνα και πήρα ένα μαχαίρι. Οι άλλοι μπήκαν. Κοί μ' έδεσαν. Με τραβούν στο δρόμο, μπροστά σ' ένα δέντρο. Μου λένε: "Εσύ θα μαστιγωθείς, αν δε μας είπης που βρίσκεται ο Διευθυντής. "Εξύπνησα. Είχα μεγάλο φόβο».

Ερώτηση. Αυτόι οι ληστές ποιοις σοθ θυμίζου;

"Απάντηση. Τα μεγάλα παιδιά του χωριού. Τους κακούς ανθρώπους. Είχαν στρατιωτικά πηλίκια στ' όνειρό μου, ήταν κακοί. "Ηθελαν να με κάνουν να μιλήσω για ν' αρπάξουν το Διευθυντή».

Το παιδί λόγω της ηλικίας δεν καθορίζει ένακριβώς τους Γερμανούς.

"Από τη σειρά αυτή των ονείρων που παραθέσαμε αυτούσια από το πράγματι αποκαλυπτικό βιβλίο των παιδαγωγών του "Ινστιτούτου της Γενεύης, αποδειχνεται το δραματικό κατάλοιπο του πολεμικού βιώματος στις ψυχές των παιδιών.

Μας παρουσιάζονται τα παιδιά με μία στάση έχθρική απέναντι των μεγάλων, χωρίς καμμία εμπιστοσύνη, και με διάθεση άμυνας που φθάνει τα όρια της εκδίκησης. Δε λείπουν βέβαια και οι στιγμές της αυταπάτησης. (Να μη προήοθη ο Διευθυντής, οι κρυμμένοι "Αμερικανοί κ.τ.λ.)

Μιά άγωνία παιδεύει την ψυχή τους, ξυπνήματα τις νύχτες, φωνές, άκοον μοιρολόγια, όλα τα στοιχεία που συνθέτουν μία πρώτη έσωτερική φοβία, ένα άγχος θα λέγαμε άδυσώπητο, χωρί μ' αυτό να θέλωμε να ένοχλήσουμε τις μακάθρες αισθητικές αντίληψεις ανθρώπων της έπαρχίας μας που περιφρονούν βαθύτατα δημιουργήματα νέων που σκληρά και επίμογα προσπαθούν να εκφράσουν το διασπασμένο και δοκιμασμένο

το Σουλβαίν, τέσσερις φορές στο χέρι. Μετά ό κ. Διευθυντής είπε: Κάποιος να πάη να βάλη το μεγάλο "Ιάκωβο (παιδαγωγό) φρουρό. Τότε βρεθήκαμε σε μικρές καλύβες μέσα στη γη, καμουφλαρισμένες, με αυτόματα για να μας ύποστηρίξουν».

ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΕΣ

Του Maurice Maeterling

Πές μου τι θέλεις να του πω όταν ξανάλθη πάλι;
Πές του αυτόν περίμενα στο χάρου την άγκάλη.

Κι' αν με ρωτήσει σιγαλά χωρίς να με γνωρίσει;
Σαν αδελφούλα μίλα του το πόνο θάχρη ζήση.

Τι να του έλεγ' άραγε,
που είσαι αν ρωτήσει;
Τ' όλόχρυσο δαχτυλίδι μου δός του, θά το γνωρίσει.

Κι' αν με ρωτήσει ή σάλα μας γιατί' είν' έρημωμένη;
Δείξε τη πόρτα δάανοιχτη τη λάμπα πουν σδυσμένη.

Για τη στερνή την ώρα σου αν τύχη και ρωτήσει;
Πές του πως χαμογέλασα μη λάχη και δακρύση...

Μετάφραση απ' τα Γαλλικά

ΑΝΘΟΥΛΑ ΖΟΛΔΕΡ

έαυτό τους από τη δίνη της τελευταίας δεκαετίας.

"Η συμβολή μας ώ δασκάλων, για τη μελέτη του μεταπολεμικού παιδιού, σ' όλες του τις εκδηλώσεις, στο παιχνίδι, άθλητισμό, ίχνογράφηση, έργασια κ.τ.λ. μπορεί ν' άποφέρει σιγά - σιγά τα θετικά άποτελέσματα.

"Από τους άρμόδιους παιδαγωγούς για μία καλύτερη όργάνωση του μεταπολεμικού Σχολείου, προγράμματα της ύλης κ.τ.λ.

"Από την Πολιτεία, για τη συνέχιση της κατασκευής και επιδιόρθωσης των κατεστραμμένων σχολείων, την προστασία των όρφανών και έγκαταλειμμένων, την επέκταση του θεσμού των παιδικών έξοχών, άναδιοργάνωση των συσσιτίων.

Για τους δασκάλους θ' άπομένει μία ουσιαστικώτερη χαρά που δε μπορεί δυστυχώς να τους δώσουν τα ψυχία της διαδικτας ύλης και μάλιστα του "Αναλ. Προγράμματος 1911.

Κ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Είναι γεγονός πως αυτή την εποχή γίνεται μία κίνηση πνευματική όμοια της όποιας τουλάχιστον μεταπολεμικά πρώτη φορά βλέπουμε στην πόλι μας. Παρήγορο σημάδι αυτό για μία γενική πνευματική «άνοικοδόμησι» με κάνει να γράψω στις άγαπητές «"Ηπειρωτικές Σελίδες» μερικά πράγματα για τη μουσική που... δεν υπάρχει στον τόπο μας και ή όποια άποτελεί ένα τομέα της πνευματικής εκδηλώσεως του ανθρώπου.

Είναι γεγονός ότι ή πόλι μας άποτελεί σχεδόν μοναδική εξαίρεσι στην "Ελλάδα, μη έχοντας καμμία εκδήλωσι μουσική. Κάτι βέβαια και κάποιι θά φταίνε γι' αυτό. Σκοπός μου όμως δεν είναι να θρω ποιόν ή ποιους και τι φταίει αλλά, αν μπορέσω, να βοηθήσω να γίνη κάτι, γιατί πιστεύω και προσκαταβολικά λέγω ότι με λίγη καλή θέλησι πολλά μπορούν να γίνου από μουσικής πλευράς στον τόπο μας. Για να δείξω ότι ή πίστη μου αυτή βασίζεται σε δεδομένα σωστά και για να δώσω μερικά στοιχεία σε κείνους που έχουν υποχρέωσι να έργασθουν στην τομέα της μουσικής άς άνατρέξω λίγο στο παρελθόν. Δεν είναι πολλοί μακρυνή ή εποχή και άσφαλώς πολλά νοσταλγικά θά θυμούνται τις περίφημες μελωδίες που σκορπούσε ή άξέχαστη μαντολινάτα του Καλύβα. "Αποκρήες, πρωτομαγιά και τόσες άλλες γιορτές, πανηγυρίζονταν στην πόλι μας κατά θαυμάσιο τρόπο. "Ολος ό κόσμος ρωτούσε που θά είναι ή μαντολινάτα για να την άκούση. "Εκτός όμως από τις γιορτές και πόσες συναυλίες δεν έδινε τότε ή μαντολινάτα μαζί με τη χορωδία της που κι' αυτή την άποτελούσαν λαμπρές φωνές. Πάντοτε ή επιτυχία και ή άπεθέωσι των άκρατων στεφάνων τους κόπους του Καλύβα και των εκτελεστών. Μπορώ να πω ότι τέτοιο συγκρότημα έλάχιστες πόλεις στην "Ελλάδα το είχαν. Αυτά μέχρι το 1933 που ό Καλύβας έφυγε για το μεγάλο ταξίδι. Δυστυχώς δεν βρέθηκε ό αντικαταστάτης του όλα διαλύθηκαν στην οδσία και άπόμειναν οι λαμπροί εκτελεστές άκέφαλοι και έπηλθε ή διάλυσι. Αυτά τα έλάχιστα για τη μαντολινάτα.

Δεν έμεινε βέβαια χωρίς άπόδοσι ή προαναφερθείσα έργασια. Σε λίγο εμφανίζεται ό «"Ολυμπιακός» ένα μορφωτικό και άθλητικό σωματείο. Μιά άρκετά καλή χορωδία και μερικά όργανα φτιάχνουν ένα μουσικό συγκρότημα που, όπου και αν εμφανίζεται σ' όλη την "Ηπειρο, προκαλεί ένθουσιασμό. Δυστυχώς ό πόλεμος κλίνει τη λαμπρή αυτή προσπάθεια βέβαια ή κατοχή δεν ήταν κατάλληλη για τέτοιες δουλιές. "Εν τούτοις πολλοί και σήμερα άκόμη νοσταλγούν την μεγάλη μικτή χορωδία από άγόρια και άνδρες της "Αγίας Αικατερίνης που περιορίστηκε μόνον στην "Εκκλησιαστική μουσική (ήταν ή πρώτη που εισήγαγε στα Γιάννενα την τετράφωνη άρμονία της "Εκκλησιαστικής μουσικής) έγινε όμως ή βάση του «Μουσικού "Ομίλου» που έγινε νόμιμο σωματείο το 1949. Δυστυχώς ή ζωή του ήταν λίγη. Μόνον όμως δύο δημόσιες εμφανίσεις έπίσημες άρκεσαν να φανή τι περίφημα πράγματα μπορεί να έχουν τα Γιάννενα από μουσικής πλευράς.

Άκόμα μένουν στην άκοή μας ή άποθεωτικές εκδηλώσεις κοινού και επίσημων. Δυστυχώς ό «Μουσικός όμιλος» πέθανε γρήγορα. Γιατί; Είπα στην άρχή του παρόντος ότι δεν είναι σκοπός μου να θρωμε τα αίτια του κακού αλλά να δοθου τι μπορεί να γίνη. Αυτά λοιπόν είχαμε στα τελευταία 20 χρόνια στα Γιάννενα από ιδιωτική πρωτοβουλία. Παράλληλα όμως ύπήρχε ή φιλαρμονική του διαλυθέντος "Ορφανοτροφείου Χατζηκώστα και ή φιλαρμονική του Δήμου "Ιωαννιτών. Και τα δύο λαμπρά συγκροτήματα που με την έμπνευσι του διευθυντού τους κ. Μαργαρίτη Νικολάου καθηγητού της μουσικής, απέδωσαν θαυμάσια άποτελέσματα και έλάμπρουν όλες τις γιορτές και τελετές στην πόλι μας. "Απ' όλα αυτά σήμερα δεν υπάρχει τίποτε.

Αυτά είχαμε λοιπόν στο πρόσφατο παρελθόν. Τι έχουμε σήμερα; Τίποτε σχεδόν όργανωμένο. Μόνον μία χορωδία εκκλησιαστική στην "Αγία Αικατερίνη. "Εχομε όμως ύλικό πολύ και άριστο. Πρώτα—πρώτα για χορωδίες. "Ο τόπος αυτός, χάρι στο νερό και το κλίμα του, βγάξει περίφημες φωνές, άνδρικές και γυναικείες, που θά μπορούσαν με κατάρλληλη εκπαίδευσι να φέρου το όνομα της πόλεως μας έπάξια σε διεθνείς μουσικούς στίβους. Δεν είναι αυτό αίτια άκρατου τοπικισμού αλλά πίστι που βγαίνει από τη γνώσι της πραγματικότητας. "Εχομε όμως και πολλούς λαμπρούς εκτελεστές διαφόρων μουσικών όργάνων. Οι περισσότεροι της μαντολι-

νάτας Καλύβα ζούν ευτυχώς και με την τέχνη τους και την πείρα τους πολλά μπορούν να προσφέρου. "Επειτα είναι τα περισσότερα μέλη των φιλαρμονικών "Ορφανοτροφείου και Δήμου. "Υπάρχει και το "Οδείο. "Εγγραφα άλλοτε και θά άσχοληθώ και άργότερα με το "Οδείο. "Εδώ πρέπει να πω ότι προσέφερε άρκετά, θά μπορούσε περισσότερα και πρέπει, αν γίνη καμμία προσπάθεια να δημιουργηθή κάτι, να προσφέρει το "Οδείο πολλά. Αυτά είχαμε λοιπόν και αυτά έχουμε. "Οταν υπάρχει λοιπόν τέτοια παράδοσι μουσική και τέτοιο έμφυχο ύλικό δεν πιστεύω κανείς να μη δικαιολογήσει εκείνο που έγραφα στην άρχή ότι «με λίγη καλή θέλησι πολλά μπορούν να γίνου». Γιατί τίποτε δεν λείπει παρά ή καλή θέλησι και ό έμφυχωτής. "Αν υπάρξου αυτοί οι δύο παράγοντες τότε άς δοθου τι μπορεί να γίνη. Πρώτα—πρώτα μπορούμε να έχουμε μία άνδρική χορωδία σε έλάχιστο χρονικό διάστημα. Σε λίγο δε καιρό μία γυναικεία και μία παιδική που θά άποτελουν όλες μαζί κόσμημα για την πόλι μας άξιο να επιδειχθί και πιά πέρα. "Επειτα μπορούμε άμέσως να έχουμε μία μικρή μαντολινάτα και μία μικρή φιλαρμονική. "Ελπίζω σε προσεχές σημείωμα στις άγαπητές «"Η. Σ.» να άσχοληθώ ιδιαίτερα με την όργάνωσι μιας φιλαρμονικής στον τόπο μας. "Ολα αυτά για το ξεκίνημα. "Η γνώσι και ή πείρα των παλιών και ή προθυμία των νέων γρήγορα θά μεγαλώσουν τα συγκροτήματα αυτά και θά κάνουν θαυμάσια άρμονικά σύνολα. Πολλοί θά πουν ίσως και δικαίως άρκοουν μόνον αυτά τα μέσα; Δεν χρειάζονται χρήματα; Βέβαια χρειάζονται αλλά είναι εύκολο να βρεθού. Οι πόροι από τις συναυλίες και διάφορες εμφανίσεις είναι ένα σοβαρό ποσό. Δεν θά λείψη βέβαια ή ενίσχυσι των συμπατριωτών μας τόσο των έδω όσον και των άποδήμων στους όποιους δεν χάνηκε άσφαλώς ή έφεσι για την υποστήριξη κάθε ώραίου άφου άποτελεί και ψυχική κληρονομία των μεγάλων μας Έυεργετών. Πρέπει σύγχρονα να βοηθήσει ό Δήμος για τον όποιον το ζήτημα της φιλαρμονικής τουλάχιστον θά έπρεπε να άποτελέσει μιάν από τις βασικές φροντίδες του όπερ της πόλεως. "Η κακομοιρία έτι δεν έχει τα μέσα δεν ευσταθεί. "Ολοι ξέρουμε πως αν υπάρξη θέληση ό Δήμος μπορεί άνετα σχεδόν να βοηθή-

νάτας Καλύβα ζούν ευτυχώς και με την τέχνη τους και την πείρα τους πολλά μπορούν να προσφέρου. "Επειτα είναι τα περισσότερα μέλη των φιλαρμονικών "Ορφανοτροφείου και Δήμου. "Υπάρχει και το "Οδείο. "Εγγραφα άλλοτε και θά άσχοληθώ και άργότερα με το "Οδείο. "Εδώ πρέπει να πω ότι προσέφερε άρκετά, θά μπορούσε περισσότερα και πρέπει, αν γίνη καμμία προσπάθεια να δημιουργηθή κάτι, να προσφέρει το "Οδείο πολλά. Αυτά είχαμε λοιπόν και αυτά έχουμε. "Οταν υπάρχει λοιπόν τέτοια παράδοσι μουσική και τέτοιο έμφυχο ύλικό δεν πιστεύω κανείς να μη δικαιολογήσει εκείνο που έγραφα στην άρχή ότι «με λίγη καλή θέλησι πολλά μπορούν να γίνου». Γιατί τίποτε δεν λείπει παρά ή καλή θέλησι και ό έμφυχωτής. "Αν υπάρξου αυτοί οι δύο παράγοντες τότε άς δοθου τι μπορεί να γίνη. Πρώτα—πρώτα μπορούμε να έχουμε μία άνδρική χορωδία σε έλάχιστο χρονικό διάστημα. Σε λίγο δε καιρό μία γυναικεία και μία παιδική που θά άποτελουν όλες μαζί κόσμημα για την πόλι μας άξιο να επιδειχθί και πιά πέρα. "Επειτα μπορούμε άμέσως να έχουμε μία μικρή μαντολινάτα και μία μικρή φιλαρμονική. "Ελπίζω σε προσεχές σημείωμα στις άγαπητές «"Η. Σ.» να άσχοληθώ ιδιαίτερα με την όργάνωσι μιας φιλαρμονικής στον τόπο μας. "Ολα αυτά για το ξεκίνημα. "Η γνώσι και ή πείρα των παλιών και ή προθυμία των νέων γρήγορα θά μεγαλώσουν τα συγκροτήματα αυτά και θά κάνουν θαυμάσια άρμονικά σύνολα. Πολλοί θά πουν ίσως και δικαίως άρκοουν μόνον αυτά τα μέσα; Δεν χρειάζονται χρήματα; Βέβαια χρειάζονται αλλά είναι εύκολο να βρεθού. Οι πόροι από τις συναυλίες και διάφορες εμφανίσεις είναι ένα σοβαρό ποσό. Δεν θά λείψη βέβαια ή ενίσχυσι των συμπατριωτών μας τόσο των έδω όσον και των άποδήμων στους όποιους δεν χάνηκε άσφαλώς ή έφεσι για την υποστήριξη κάθε ώραίου άφου άποτελεί και ψυχική κληρονομία των μεγάλων μας Έυεργετών. Πρέπει σύγχρονα να βοηθήσει ό Δήμος για τον όποιον το ζήτημα της φιλαρμονικής τουλάχιστον θά έπρεπε να άποτελέσει μιάν από τις βασικές φροντίδες του όπερ της πόλεως. "Η κακομοιρία έτι δεν έχει τα μέσα δεν ευσταθεί. "Ολοι ξέρουμε πως αν υπάρξη θέληση ό Δήμος μπορεί άνετα σχεδόν να βοηθή-

ΣΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΙΟΥ...

Στο καφενείο του καραβιού με τη θεράντα περάσαμε τις πύε πολλές ώρες του ταξιδιού πλάι από άκτες και γλάρους.

Βλέπαμε τὰ κατάλευκα φτερά τους, στο πρωινό μας ξύπνημα, να φεύγουνε παράλληλα με τους άφρους.

Εύσωνα σιωπηλή. Οί ταξιδιώτικοι καπνοί πύκνωναν πρὸς τὸ βάθος τῆς λευκῆς κουρτίνας. Περνούσαμε ἀπὸ τόπους πὸν μιλοῦσαν οἱ ἄνθρωποι στὰ παιδιά τους γιὰ ἀναμνήσεις, γιὰ ὠραίες βραδιές πὸν πέρασαν στὰ χρόνια τὰ παλιά.

Ἡ ἀγάπη εἶναι μεγάλη, σὰν τὰ κρῖνα πὸν ἀναψαν χτὲς τὸ σούρουπο στὴ δύση. —Κάποτε οἱ στιγμές τοῦ χωρισμοῦ ἀξίζουν πύε πολὺ κι ἀπ' τὴν ἀγάπη... Μπροστὰ μας φέγγουν τὰ νερὰ ἀπ' τὴ χρυσαυγή!

Περάσαμε ἀπὸ πολιτείες μελαγχολικές, τριγύριζαν οἱ ἄνθρωποι στὸ λιμάνι. Ἀπὸ τὸ καφενείο τοῦ καραβιού τοὺς βλέπαμε, τραβώντας τὴ λευκὴ κουρτίνα κι ἔπειτα πάλι τὴ ματιὰ μας στ' ἀνοιχτά, στοὺς γλάρους.

Προσμέναμε νὰ φτάσωμε—καὶ πὸν στὴν πόλη πὸν ὄνειρεύτηκες νὰ ζήσης. Ὅμως, καλύτερα κυλοῦσαν οἱ ὠρες μέσα στὸ καφενείο τοῦ καραβιού. —Κάποτε οἱ στιγμές τοῦ χωρισμοῦ ἀξίζουν πύε πολὺ κι ἀπ' τὴν ἀγάπη.

MIX. ΓΑΚΗΣ

ση. Ἐκτὸς αὐτῶν ἔλων τῶν πηγῶν πὸν θὰ ἀντληθοῦν οἱ πόροι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πὸν θὰ ἀποδώσουν πολὺ περισσό-τερα ὥστε ὅ,τι γίνονται, ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, νὰ καταστοῦν αὐτάρκη καὶ νὰ μὴ γίνονται θάρος στὸν κόσμο. Ὁ γράφων ἔχει ἔτοιμο σχέδιο μεθ' ἑαυτὸν ὅ,τι ἔγινε σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Σχέδιο τέτοιο πὸν νὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ ἀμέσως. Ὅταν γίνονται αὐτὰ μόνον χρήσι-μες ἐκδηλώσεις καὶ συμπερούσες θὰ ἔχωμε. Γιατὶ ἂν ὑπάρξουν χορωδίες, φιλαρμονική, μαντολινάτα, τότε πολλὰ

ὠφέλη θὰ ἔχωμε. Καὶ τὸν τουρισμὸν μας θὰ ἀναπτύξουμε καὶ μουσικούς θὰ ἐγάλωμε σὲ τρόπο ὥστε ὅπως γίνεται σὲς ἄλλες πόλεις, νὰ δημιουργηθῆ καὶ ἕνας ἄλλος πόρος ζωῆς σὲ πολλοὺς νέους τῆς πόλεώς μας. Νομίζω ὅτι στὸ λίγο καὶ πολύτιμο χωρὸν τῶν «Ἡπειρωτικῶν Σελίδων» μετ' ἑσὺς λίγες γνώσεις μου καὶ τὴν ἀδύνατη πέννα μου εἶπα ἀρκετά.

Ἄν δὲν χάθηκε ἡ πνευματικὴ ἐκπαίδευση πὸν τρόπο αὐτό, ἂν πράγματι γίνεται οὐσιαστικὴ πνευματικὴ κίνηση, ἂν δὲν ἐφυγε ἡ κλίση τῆς, ἡ θέλησι πρὸς τὸ

ὠραίο, ἂν οἱ ἰθύνοντες καὶ μάλιστα Δῆμαρχος καὶ τὸ Δημ. Συμβούλιο ἔχουν συνείδησι τῶν ὑποχρεώσεών τους στὸ πᾶσι πὸν τοὺς διέλεξε γιὰ ἄρχοντας ἂν οἱ μουσικοὶ τοῦ τόπου μας δὲν ἐπέδωσαν τὸν προορισμὸν τους, ἂς κινηθῶν ἀμέσως ἔλονται καὶ τότε ἐκτενέστερα ἐξοιχεθῶν τὰ ζητήματα αὐτά, ἀξιοῦν οἱ ἄνθρωποι τοῦ γράφοντος θὰ βοηθήσουν τὸ μουσικὸ πρόβλημα τοῦ τόπου μας βρῆ τὴν πρέπουσα λύση του.

ΧΡ. ΣΑΡΑΤΣΗΣ

Η ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΟΥ MAXENCE VAN DER MEERSCH

Ὁ Μαξάνς Βάν Ντέρ Μέερς γεννήθηκε τὸ 1907 στὴν πόλη Ρουμπαι τῆς Φλάνδρας, στὰ βορινὰ τῆς Γαλλίας καὶ πέθανε τὸ 1951. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσωπευτικὸς Γάλλους πεζογράφους τοῦ μεσοπόλεμου. Τὰ ἔργα του ἔχουν ποτιστεῖ πολὺ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἰδίας του ζωῆς, τὰ χαρακτηριστικὸς ἕνας σκληρὸς ρεαλισμὸς πὸν καταφέρνει κι ἐνώνεται μετ' ἑαυτὸν φλογερὸ ἰδεαλισμὸ καὶ μετ' ἑαυτὸν καθάρια πίστι στὸν Θεὸ. Στὸ περίφημο μυθιστόρημα «Σώματα καὶ Ψυχές» (1943) γράφει: «Υπάρχουν μόνο δυὸ ἀγάπες. Ἡ ἀγάπη στὸν ἑαυτὸν μας κι ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ἄλλα ζωντανὰ πλάσματα. Καὶ πίσω ἀπ' τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων ὑπάρχει τὸ Ἄγαθόν, ὑπάρχει ὁ Θεός... Μόνο δυὸ ἀγάπες ὑπάρχουν, ἡ ἀγάπη στὸν ἑαυτὸν μας κι ἡ ἀγάπη στὸ Θεόν».

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Ἡ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ» (Βραβεῖον Γκονκούρ 1936), «Ὅταν σιωποῦν οἱ σειρήνες» (1933), «Ὁ γὰρ οἶδας τί ποιοῦσι», «Ὁ ἐκλεκτός» (1937) «Μαρία, τὸ κορίτσι τῆς Φλάνδρας» κ. ἄ. Τὸ τελευταῖο διβλίον τοῦ Μέερς, «Ἡ καθαρὴ καρδιά» (1948) εἶναι τὸ δεύτερο μέρος μιᾶς τριλογίας μετ' ἑαυτὸν «Τὸ Φτωχόκορίτσι» πὸν ἔχει γιὰ πρῶτο μέρος τὸ μυθιστόρημα: «Τὸ ἀμάρτημα τοῦ κόσμου» (1934).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΚΕΦ. Ι

Τὸ τραῖνο ἔκοψε τὴν ταχύτητα, γλί-στησε κάτω ἀπὸ μιὰ ψηλὴ γέφυρα καὶ σταμάτησε μετ' ἑαυτὸν ἀγκομαχητό. Φθάσαμε.

Κατέβηκα πρῶτη ἀπ' τὸ βαγόνι μας τῆς τρίτης θέσης.

Ἦταν ἀπὸ μὲνα ἡ μαμά μετ' ἑαυτὸν βεντάλια τῆς παραμάσχαλα καὶ πίσω ἡ Σουζάν ἡ ἀδελφὴ μου. Ἦταν κι ἐγὼ καὶ πῆρα στὰ χέρια τὸν μικρότερο ἀδελ-φό μου τὸν Ντιντί γιὰ νὰ τὸν κατεβά-σω στὴν ἀποβάθρα.

Βγήκαμε ἀπ' τὸ σταθμὸ ἡ τέσσερες στὴ σειρά. Ζήτησα νὰ μάθω ποῖα διεύ-θυνση ἔπρεπε νὰ πάρουμε γιὰ νὰ φθά-σουμε στὸ Λύς—Λὲ—Λανουά. Μούδει-ξαν ἕνα μεγάλο κόκκινο τράμ παλιᾶς ἐποχῆς πὸν περιέμενε στὴν πλατεία. Ἄνεθήκαμε πάνω. Ἐγὼ στάθηκα ὀρ-θια στὸν ἐξώστη.

Περάσαμε ἔτσι πέρα ὡς πέρα τὴν Ρουμπαι. Πόσο σκοτεινὴ μοῦ φαινόταν αὐτὴ ἡ πολιτεία, πόσο μονιτὴ, θλιμμέ-νη, ἀποκοιμισμένη, ἐπαρχιωτικὴ. Ἦταν ἀτέλειωτος δρόμος ἔφερε πρὸς τὸ Λα-νουά ἀνάμεσα ἀπὸ χέρσους καὶ ἀντα-ριασμένους περιδούλους. Τὰ σπίτια ἦταν φτερένια σκόρπια. Σχημάτιζαν ἕνα μικρὸ προάστιο μετ' ἑαυτὸν χαμηλὸς καὶ στενὸς οἰκο-δομὴς χωρὶς λούσο καὶ χωρὶς χάρη. Αὐ-τὸ εἶναι τὸ Λύς. Κατέβηκαμε ἐκεῖ. Χω-θήκαμε σ' ἕνα στενὸ δρομάκι ἀνάμεσα σὲ δυὸ τοίχους πὸν φράζαν τοὺς μεγά-λους κήπους δυὸ ἐπαύλειων. Μοῦ φαί-νονταν πὸς μπῆκα σ' ἕνα καινούργιο

κόσμο, μακριά, πολὺ μακριά, σὰ νάμαι χωρισμένη γιὰ πάντα ἀπ' τὸ Παρίσι κι ἀπ' τὴ ζωὴ. Βαδίζαμε μέσα σὲ πα-λαιὰ ἀνάσπασμα, φράχτες, λάκκοι, συ-στοιχίες ἀπὸ λευκὸς καὶ πέρα τὰ δάση. Σ' ἕνα χιλιόμετρο μιὰ σειρά ἀπὸ ἰσό-γεια παλιόσπιτα πὸν οἱ καπνοδόχους τοὺς κάπνιζαν μέσα στὴν ἐλαφρὰ ὀμίχλη. Ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ καθόταν στὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτὰ τὰ σπιτάκια. Φθάσαμε καὶ χτυπήσαμε τὴν πόρτα. Μὰς ἀνοίξε ὁ ἴδιος ὁ Ζὺλ.

Ἡ μητέρα εἶχε γνωρίσει τὸν Ζὺλ Ντελνὰτ στὸ Παρίσι, στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914 ὕστερ' ἀπὸ τὸ θά-νατο τοῦ πατέρα μας. Εἴμαστε φτωχοὶ καὶ δυστυχεμένοι καὶ μὰς εἶχε βοηθή-σει. Μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς ἀνακω-χῆς γύρισε στὸ Βορρά, στὸν τόπο του, γιὰ νὰ ξαναβρῆ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ τρία τοῦ παιδιὰ. Μὰ ἡ γυναίκα του εἶχε φύγει μ' ἕνα φίλο. Τότε ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ—ὁ «θεῖός μου» ὅπως τὸν φω-νάσαμε γιὰ νὰ μὴν τὸν λέμε μπαμπά—μὰς φώναξε κοντὰ του, τὴ μάνα μου καὶ μὰς. Ἔτσι ἀφήσαμε τὸ Παρίσι καὶ φθάσαμε στὸ Λύς ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα.

Ὁ Ντελνὰτ ἔλπιζε πὸς θάπαρνε τὸ διαζύγιο γιὰ νὰ κανονίσει τὴ θέση του μετ' ἑαυτὸν τὸ συντομώτερο. Θυμάμαι ἐκεῖνο τὸ βράδι πὸν πρω-τοφθάσαμε, ὄρθιοι στὸ πλατύσκαλο οἱ τρεῖς, ὁ Ντιντί, ἡ Σουζάν κι ἐγὼ, μετ' ἑαυτὸν νυχτικὰ μας καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ντελνὰτ τὸ ἴδιο. Περιμέναμε νὰ μὰς δείξουν τὰ κρεβάτια μας. Στενοχωριό-μουν καὶ ντροπέμουν πὸν ἦμουν ἔτσι ξένουτὴ μπροστὰ σ' αὐτοὺς τοὺς ξένους.

Ἡ Σουζάν κι ἐγὼ ἔπρεπε νὰ κοιμη-θοῦμε στὸ ἴδιο κρεβάτι μετ' ἑαυτὸν μεγαλύτερο κορίτσι τοῦ Ντελνὰτ. Τὰ δωμάτια μας ἦταν γυμνά, πελώρια, ἄδεια. Σὰν τὰ δωμάτια πὸν βλέπουμε στὰ χωριά. Ἐξω ὁ κάμπος, τὰ δάση, τὸ δροσερὸ σούρουπο. Πόσο μακριὰ ἦταν τὸ Παρί-σι! Πόση στενοχώρια, πόση θλίψη ἐνοι-ῶθα!

Ὅλα πῆγαιναν καλὰ τὶς πρῶτες μέ-ρες. Ἐγὼ ἦμουν ἡ πύε μεγάλη στὰ κο-ρίτσια καὶ βοηθοῦσα τὴ μάνα μου στὸ νοικοκυριό. Ὁ Ζὺλ Ντελνὰτ μ' ἔχτι-μοῦσε. Ἡ στάση του αὐτὴ κρατοῦσε ἀπ' τὴ μακρινὴ ἐκεῖνη μέρα πὸν τὸν εἶχα σπρώξει στὸ Παρίσι, μιὰ φορὰ πὸν τόλ-μησε νὰ κάνει μιὰ ἀσχημὴ χειρονομία. Κι ἐδῶ ἀκόμα τοῦ πέταξα ἕνα δαυλι-στὸ κεφάλι ἕνα βράδι πὸν ἦταν ἔτοιμος νὰ δώσει ἕνα μπάτσο στὴ μάνα μου. Ὅλα αὐτὰ τὸν ἔκαναν νὰ μ' ἀγαπήσει πολὺ καὶ νὰ με τοποθετεῖ πολὺ ψηλά.

Ἡ ἀδερφή σου ἡ Σουζάν εἶναι μιὰ χαμένη μικρούλα ἔλεγε. Ἐγὼ ὄμως θάθελα πολὺ τὰ παιδιὰ μου νὰ παντρευ-τοῦν με κορίτσια σὰν ἐσένα! Στὸ κάτω κάτω κι ἐγὼ δὲν τὸν ἐχθρεύομαι. Ἦταν βέβαια ἕνας χοντράνθρωπος. Ἐκανε ἀστεία ἀσήκωτα ὅπως ὅταν ἔλεγε: «Ἄ-κου τὴ βροντὴ!» καὶ σήκωνε συγχρό-νως τὸ πόδι. Ἀλλὰ ἦταν ἐργατικὸς. Δὲν πεινούσαμε πιά. Καὶ ἔκαμε τὴ μά-να μου εὐτυχισμένη. Γι' αὐτὸ τοῦ χρω-σταῖσα εὐγνωμοσύνη. Ἡ κακόμοιρη γυ-ναίκα τὸ ἔβριχε θαυμάσιο νὰ κατοικεῖ σ' ἕνα μικρὸ καθαρὸ σπίτι ἀπέναντι ἀπὸ ἕνα λιβάδι στὸν ἴσκιον ἐνὸς δάσους καὶ νάχει γιὰ πρῶτη φορὰ στὴ ζωὴ τῆς μερικὰ γερὰ ἐπιπλα καὶ μιὰ ντουλάπα γεμάτη ἀπὸ καλὰ ἀσπρόρουχα.

Ἐνα βράδυ, ὁ Ντελνὰτ γύρισε ἀπὸ τὸ ἐργαστάσιο καὶ μοῦπε:

—Ἄδρις ἀρχίζεις! Μοῦ εἶχε ὄρεϊ δουλειὰ στὸ ἐργο-στάσιο.

Τὸ νέο με χτύπησε κατακέφαλα. Ἐδῶ καὶ μερικὲς ἐβδομάδες πὸν βρι-σκόμεθα στὸ Λύς μὸν προξενούσαν φόβο σὲ μαῦρες καὶ θλιμμένες ψηλὲς φάμπρικες τοῦ Βορρά μετ' ἑαυτὸν μακροσυρ-τες κραυγὲς τῶν σειρήνων τὸ πρῶτὸ μέσα στὴ νύχτα. Σφίχτηκε ἡ καρδιά μου καὶ μοῦ ἀνέβηκαν τὰ δάκρυα στὰ μάτια χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Γιὰ πρῶτη φορὰ, δὲν ξαίρω γιατί, ἡ μάνα μου δὲν με μάλωσε. Μετ' ἑαυτὸν παρηγόρησε μάλιστα μετ' ἑαυτὸν κάποιον γλυκύτητα.

Κάθε πρωί ή σειρήνα των πέντε με φώναζε στο εργοστάσιο. Δεν μπόρεσα να συνήθισω. Όλοι αυτοί οι θορυβοί μου φαίνονταν βαριάνθρωποι. Μιλούσαν ένα τραχύ ιδίωμα αδύνατον να το καταλάβω. Σάν τους έφερνα σε σύγκριση με τους Παρισινούς φαίνονταν χονδροκαμωμένοι, βραδυκίνητοι και πρωτόγονοι. Περνούσα τις μέρες μου προσπαθώντας να μην κλάψω.

Ο μικρός αδελφός μου ο Ντιντι ήταν, αντίθετα, ευτυχισμένος. Όταν είναι κανένας δέκα χρονών αγαπά την έξοχή. Μονάχα ή Σουζάν ή μικρότερη αδερφή μου παραπονιόταν. Πλησίαζε τα δεκατέσσερα, γίνονταν σωστό κορίτσι και το χωριό της φαίνονταν πένθιμο.

Τα πράγματα χάλασαν εξ αιτίας της. Το κορίτσι του Ντελιάν ήταν συνομήλικο με την Σουζάν. Η αδελφή μου την αντιπαθούσε. Κατάφερε, όπως ήξειρε να τα έπιτυγχάνει κάποτε, να ξεσηκώσει τα νεύρα της μάνας μου πάνω σ' αυτό το κορίτσι, γιατί ή μάνα μου είχε μια αδυναμία στη μικρότερη αδερφή μου. Δέκα χρόνια, στο Παρίσι, υπέμενε αυτή τη ζωή.

Η μάνα μου δέ με βοηθούσε πολύ. Προτιμούσε τη Σουζάν που βρήκε την ευκαιρία να με καταδιώκει. Τώρα ή αδερφή μου είχε βάλει στο χέρι ένα άλλο θύμα, μια πιό μικρή, πιό αδύνατη και έκανε κατάχρηση. Η ζωή της μικρής κατάντησε κόλαση. Ο Ντελιάν με το δίκιο του πήρε το μέρος του παιδιού του. Μάλωσαν. Οι σκηές γίνονταν όλο και πιό συχνές και πιό ζωντανές. Ύστερα από μερικούς μήνες τέτοιας ζωής ο Ντελιάν κι ή μάνα μου κατάλαβαν πως ήταν καλύτερα να χωρίσουν.

Η μάνα μου δεν είχε ούτε μια κάρικλα δική της, ούτε μια κατσαρόλα, ούτε ένα σετόνι. Θάπρεπε να ξαναγορίσουμε στα ξένα, να νοικιάσουμε ένα μικρό δωμάτιο επιπλωμένο, όπως κάναμε μέχρι τώρα στο Παρίσι. Παρηγορούσα τη μάνα μου και της έλεγα:

«Θά γίνουμε ευτυχισμένοι. Θά δουλεύω μαζί με την Σουζάν, ού θά αναθερήψης τον Ντιντι κι όλα θά πάν καλά».

Αλλά στο βάθος είχα την αγωνία για το μέλλον. Η μάνα μου είχε φιληνάδα μια κάποια Έλένη, πολύ όμορφη γυναίκα καμιά τριανταριά χρονών μ' άνάστημα σαν άρχαιο έλληνικό άγαλμα αλλά που υπέφερε από μια πληγή στο μάγουλο που δεν γιατρευόταν. Αυτή ή γυναίκα επρόκειτο ν' αφήσει το Άδς και να κατοικήσει στη Ρουμπάι. Είχε βρή ένα δωμάτιο επιπλωμένο στη συνοικία Κύλ—ντε—Φούρ.

«Μή στενοχωριέσαι, λέει στη μάνα μου, Κάπου θά σε βολέψω και σένα».

Πραγματικά δυο μέρες αργότερα, μάς έδινε πάνω σ'ένα δρώμικο χαρτί τη διεύθυνση του Άλα Μπασάρ, ταβερνιάρη στο Κύλ—ντε—Φούρ. Έγώ ξόφλησα το λογαριασμό μου με το εργοστάσιο και βρήκα δουλειά στο Βατρελός στα εργοστάσια Νολάν—Λαφαί. Αποφασίσαμε να φύγουμε απ' το Άδς κι απ' τον Ζύλ Ντελιάν την επομένη μετά το μεσημέρι.

ΚΕΦ. Π

Φθάσαμε στο «Κύλ—ντε—Φούρ». Για πρώτη φορά έρχόμαστε σ' αυτή την παλιά συνοικία της Ρουμπάι. Πηγαίναμε κι οι τέσσερες, μπροστά ή Σουζάν κι ο μικρός μου αδερφός και πίσω ή μάνα μου κι εγώ με τα μάτια ψηλά, ψάχνοντας τη διεύθυνση. Η μάνα μου κρατούσε παραμάσχαλα τη χοντρή κόκκινη βεντάλια της ζεμένη μ' ένα σπάγγο. Κι οι άνδρες μάς κοιτάζαν που περνούσαμε. Ζητούσαμε την ταβέρνα του Μπωσάρ.

—Τι όνομα; με ρώτησε ή μάνα μου.

— Μπωσάρ, την ταβέρνα του Μπωσάρ.

— Αναρωτιέμαι, σαν που πρόκειται να πέσουμε; αναστέναξε ή μάνα μου.

Τό ίδιο αναρωτιέμενα κι εγώ, με πιότερη ανησυχία απ' αυτήν.

Μιά μακριά ζωή γεμάτη αβεβαιότητες είχε αγγίξει πιό πολύ τη φυσική της καρτερία μπροστά στα χτυπήματα της μοίρας.

— Μπά; έκανε, αν είναι πολύ άσχημα, θά μείνουμε για λίγο μόνο—ώσπου να βρούμε το καλύτερο.

Έκανε πολύ ζήτη. Παίρναμε δρόμους και δρομάκια τριγυρισμένα με μικρά, σκεύρα, ερώμια και ξεδαμμένα σπίτια.

Έλαμπε το παραξενισμένο καλύτεριμο το πατημένο απ' τα πέταλα των αλόγων. Οι ύπόνομοι βρωμεύσαν. Λαδουρινθώδη παλιόσπιτα ήταν μαζεμένα γύρω από κάτι πελώριους απεπάτους με θαλλμένη την πόρτα όπου βλέπαμε κάπου—κάπου μια γονατισμένη σιλουέττα. Τα βίντζια, οι εξαμισιήρες κι οι τσιμινιέρες των εργοστασίων ώρθωναν στον όριζοντα γύρω—γύρω από την πόλι τις σκληρές σιλουέττες τους σαν σκελετοί πάνω απ' τις στέγες με τα μαυρισμένα κεραμίδια.

Απέφρανοι φράχτες από πασσάλους στήριζαν τις διαφμίσεις που εξυμνούνταν τα προϊόντα του Άμερ Πικόν, και του Περνό, την Γκωλουάζ και το Μαρουλάνδ, τη μαργαρίνη Άξά και τα λουκάνια Μιρέι. Μερικά χαμίνια ξαπλωμένα μπροστά πάνω στα πεζοδρόμια έπαιζαν χαρτιά Έπρεπε να πηδήσουμε τα κορμιά τους για να περάσουμε. Μουσικές παντού, άκορντεόν και βιολιά ξεχωρισμένα. Άνάμσο από τις ανοιχτές πόρτες δυο ή τριών

μεγάλων καμπαρέ βλέπαμε κάτι φτιασιδωμένες κοπέλες που χόρευαν. Ήταν Δευτέρα απόγευμα. Στα παράθυρα των πολυκατοικιών κρέμονταν για στέγνωμα τα κατουρημένα παρδαλά και μπλωμένα εσώρουχα. Συναντούσαμε παράξενα κεφάλια, ξένα πρόσωπα, φάτσες Πολωνών, Τσέχων, Μαύρων, Ισπανών, Ουγγρων, Φλαμανδών. Παλιοκόριτσα δεκατεσσάρων χρονών μουντζουρωμένα

στά κρυφά, περίμεναν τους αγαπητικούς τους με τόνα μάτι προς τη γωνιά του δρόμου μ'ήν τυχόν φανή από πουθενά ή μάνα τους. Καθώς περνούσα, διέκρινα μέσα στις αυλές από καμιά νέα γυναίκα αχτένιστη και βρώμικη με το κοκκινιάδι στα χείλια έτοιμη να κάνει τη μπουγάδα να τσαλαβιτάει μέσα στα βρωμόνερα με τα παλιόσπαστά της τα στραβοτάκτυνα. Όλα αυτά μύριζαν τη διαφθορά, τη βρωμία, τη σπατάλη και τη μιζέρια ανακατεμένα.

Στα μισά ακριβώς του δρόμου φθάσαμε επί τέλους σ' ένα μεγάλο καμπαρέ που φωτιζόταν από δυο πελώριες διτρίνες.

Μπροστά στην πόρτα ήταν σταματημένο ένα φορτηγό αυτοκίνητο φορτωμένο με βαρέλια της μπύρας. Κοντά στην πόρτα και πάνω στο πεζοδρόμιο είχε σταματήσει ένας μεθυσμένος και ξεριούσε σκυρές πύχτες κοιτάζοντας μας μένα υστερό ήλιθο.

Ρίξαμε μια ματιά στη φάτσα. Πάνω στη μιά διτρίνα διαβάσαμε:

Άλεά ΜΓΩΣΑΡ—ΚΑΦΩΔΕΙΟΝ

και στην άλλη:

ΚΟΥΡΕΙΟΝ ΔΙΑ ΚΥΡΙΟΥΣ

Η πόρτα, δρθάνοιχτη, δρίσκονταν στη μέση.

Μπήκαμε κι οι τέσσερες, με τη Σουζάν και ή μικρότερη αδερφή μου μπροστά, γιατί ήταν ή πιό τολμηρή και τη μαμά μου τελευταία, μαζί με τον μικρό μου αδερφό Ντιντι χωμένον στα φουστάνια της.

Τό καφενείο ήταν τεράστιο, στολισμένο με τραπέζια και μπάγγους, με τό πάτωμα πασπαλισμένο με άσπρο άμμο. Τό ταμείο ήταν στο βάθος. Δεξιά μόνο λείψανο του κουρείου, ήταν ένας νιπτήρας και μια πολυθρόνα από κίτρινο ξύλο. Άριστερά, μια μεγάλη σκηνή για μουσική, στολισμένη με καθρέφτες, νικέλινα κάγγελα και ζωγραφιές. Μπροστά στο ταμείο συζητούσαν τέσσερα πέντε μεγάλα χαμίνια με λιγδιάρικα τραγιάσκες.

Ένας άντρας χοντρός με γουρουνίσιο κεφάλι, με τα μανίκια άνασηκωμένα κάθονταν σ'ένα τραπέζι άριστερά κοντά στη μουσική κι έτρωγε ψωμί παλιό τυρί και ωμά σκόρδα μαζί και

καφέ με γάλα. Η μάνα μου του ζήτησε να ιδεί το άφεντικό.

— Έγώ είμαι, λέει, χωρίς ν' αφήσει το φλιτζάνι με τον καφέ. Τι θέλεις;

— Μας έστειλε ή Έλένη, εξήγησε ή μάνα μου.

— Η Έλένη; Ποιά Έλένη;

Η μάνα μου, με μια κίνηση μηχανική, έδειξε στο δεξί της μάγουλο στο μέρος που ή ψηλή Έλένη ή φιλενάδα της που μάς είχε συστήσει, είχε μια πληγή. Κι ο Μπωσάρ κατάλαθε στη στιγμή.

— Ά ναί, λέει.

— Μοί είπε πως κράτησε ένα δωμάτιο εδώ για μας.

Η μητέρα μου είχε κρατήσει απ' τα νιάτα τη: έναν πολύ δυνατό χαδιάρικο τονο. Τά λόγια της έκαναν τά χαμίνια να ξεκαρδιστούν με ήρωδο. Τους κοίταξα με θυμό, μα δεν έδειξαν πως φοβήθηκαν.

— Σύμφωνοι, λέει ο χοντρός. Ξαίρω.

Μας εξέτασε έναν έναν, τον Ντιντι, τη Σουζάν και μένα, με τα μικρά γουρουνίσια μάτια του.

— Λοιπόν, σεις είστε οι καινούργιοι νοικάρηδες; Καλά, καλά. Να σας δείξω τό δωμάτιο.

Μοναχά περιμένετε να τελειώσω τό φαγί, καθείστε εκεί, να.

Μας έδωσε να καθήσουμε στο τραπέζι του και ξανάρχισε να τρώγει. Είχε μπροστά του ένα πολύ μεγάλο φλιτζάνι με καφέ κι ένα βουνό από φέτες με δούτορο. Έπιανε μιά, την δουτούσε γρήγορα μέσα στον καφέ δλόκληρη, χώνοντας μαζί και τά πέντε δάχτυλα του χεριού του στο υγρό. Και την τραβούσε γαλιστερή, την έσπρωχνε στο στόμα του κάνοντας ένα θορυβώδες ρούφημα κι ένα παρατεταμένο κροτάλισμα με τά χείλη και τά χοντρά μάγουλά του, ένα θέαμα που ήταν έντελως άηδιαστικό. Ύστερα δάγκωνε σ' ένα σκόρδο, κι έπαιρνε μετά ένα κομάτι τυρί από τό πιάτο με την άκρη του μαχαιριού του. Όταν τά κομάτια της ψίχας του ψωμιού, που μούσκευαν πολύ, ξανάπεφταν στο φλιτζάνι του, τά ψάρευε με τά δυο χέρια, τάφερνε στο στόμα του και τά ρουφούσε μ' ένα γουρουνιότο.

Ήταν σά να κλωσούσε μέσα στη γαβάθα του, τσαλαβουτούσε μέσα εκεί σά μέσα στη σκάφη. Τό χοντρό μουστάκι του πύχε τό χρώμα της μπύρας έκανε μπάνιο εκεί μέσα και ξανάδρανε στάξοντας. Γύρω απ' τά χείλη του τά μάγουλά του, ή μύτη του, τό πηγούνι του ήταν μουντζουρωμένα με καφέ και με ψίχουλα. Ο καφές κυλούσε άνάμεσα απ' τον ανοιχτό γιακά του πουκαμίσου του μέχρι τό τσουλούφι τις γκριζές τρίχες του στήθους του. Κε'όλο τό τρα-

πέζι γύρω του ήταν πιτσιλισμένο. Κάπου κάπου ρουφούσε απ' τό φλιτζάνι μιά γουλιά μ' ένα σφύριγμα σαν από εξήχηση. Ύστερα έγλυφε τό μουστάκι του. Και ξανάρχιζε να τρώγει λαίμαργα, να δρέχει με καφέ τά μαλιαρά χέρια του ως τον καρπό, γρουλλίζοντας από έκανοποίηση σαν ένα γουρούνη χορτάτο. Ο δεξιός του βραχίονας είχε πάθει άγκυλώση και λειτουργούσε άσχημα. Γι αυτό έσερνε τον άγκώνα του πάνω απ' τό τραπέζι: όπως περίπου κάνει ο πιγκουίνος που κουνάει τη φτερούγα του. Τό τυρί ήταν τέτοιος ποιότητος σαν αυτά που έδω τά λέν «Παλιούρι της Λίλλης» ή Μάροαλ ή πιό συχνά άκόμα «βρωμούσι» εξ αιτίας της τρομαχτικής μυρουδιάς.

Αυτή ή δυνατή μυρουδιά της σαπίλας άτακατεύονταν παράξενα με τό άγριο άρωμα του ώμο σκόρδου και με μιά δυνατή όσμη μύρας και καπνού. Έτσι που ή άπόπνοια του Μπωσάρ σκόρπιζε γύρω του μιά άνάκατη βρώμα με άλησμόνητη όξότητα.

Τόν κοιτάξαμε με έκπληξη να τρώγει τόσο λαίμαργα. Πίσω μας, τά τέσσερα ή πέντε χαμίνια συνέχιζαν να γελοούν με τη μάνα μου και να μαϊμουδιζούν με σιγανή φωνή τη φωνή της.

Ο Μπωσάρ τέλος σηκώθηκε. Ρεύτηκε με δύναμη, σφούγγισε τά χέρια του στον καθάλο του πανταλιού του και μιά χαμογέλασε με τά μικρά του γκριζα μάτια τά χωμένα μέσα στο λίπος σαν τά μάτια του έλέφαντα. Ύστερα φώαξε τη γυναίκα του.

— Σύλβια! Σύλβια, ε, σεις εκεί μέσα!

Απ' τό βάθος της κουζίνας φάνηκε μιά πιλό χοντρή γυναίκα που είχε χρώμα κέρινο και επιδερμίδα λαδερή και κίτρινη. Είχε σκούρα φλογερά μάτια, έρευνητικά και σκληρά, που μάς έψαχναν. Τά μαύρα της πυκνά μαλλιά κατέβαιναν χαμηλά στο μέτωπό της και της έδιναν μιά φυσιογνωμία κτηνώδη. Τό φουσκωμένο στήθος της σέκονταν πάνω στη μεγάλη κοιλιά της.

Ο Μπωσάρ μάς παρουσίασε με μιά χειρονομία του άγκυλωμένου χεριού του. — Από δω οι καινούργιοι νοικάρηδες, που ήρθαν να κατοικήθουν.

Η Σύλβια Μπωσάρ μπήκε στο ταμείο και από κει πάνω μάς παρατήρησε περιφρονητικά.

— Θά δίνετε 25 φράγκα την έβδομάδα για τό δωμάτιο, λέει. Έχουμε και σκεπάσματα και τά άπαραίτητα της κουζίνας.

— Έν τάξει, λέει ή μάνα μου.

— Άντε με τό καλό! έκανε ο Μπωσάρ. Καλά! Άλλά πρέπει να πιούμε κάτι. Βάλε μας ένα ποτήρι Σύλβια, σέ μένα ένα μεγάλο.

Πήγε μέχρι την πόρτα της αυλής να φωνάξει τά δυο παιδιά του, να κερασοτούν κι αυτά

— Ζάν! Ζάκ! Έλάτε να πιήτε κάτι τό γλυκό.

Δυο παλιόπαιδα ως δέκα χρονών, στην ηλικία λίγο πολύ του αδερφού μου, ώρμησαν στο καμπαρέ, ζητώντας Μαλάγα.

Εμείς έπιανε μύροα. Ο Μπωσάρ σηκώονταν με μιά μεγάλη κίνηση προς τά μπρος την άγκυλωμένη του φτερούγα, έβριζε στο φάρυγγα ένα μεγάλο ποτήρι δυνατό λικέρ. Τά δυο παιδιά έπιαναν λίγο λίγο τό κρασί μαλάγα, ρίχνοντας στον Ντιντι προκλητικές ματιές και προσπαθώντας να του σπάσουν τά πόδια. Κι ή Σύλβια Μπωσάρ σερβιρίστηκε ένα μεγάλο ποτήρι ρούμι. Κατάπιε τό μισό. Και άδειασε τό υπόλοιπο πάνω στο κεφάλι με μιά σταθερή κίνηση, εξηγώντας για να δικαιολογηθεί ότι είχε πιει άρκετά έκαινο τό απόγευμα κι ότι δεν είχε τίποτε τό καλύτερο να κάνει για να φυτρώσουν τά μαλλιά της.

Η μάνα μου πλήρωσε τά 25 φράγκα τό νοίκι κι επί πλέον τό κέρασμα.

— Θά συνεννοηθούμε καλά, φώναζε ο Μπωσάρ. Πρώτα πρώτα, τά κορίτσια σου θά πρέπει ναρχονται μιά δόλτα έδω, τό βράδι, ύστερ' απ' τη δουλειά. Έχουμε μουσική και χροσούον. Αυτά διασκεδάζουν τη νεολαία. Έμπρός! πάμε να δούμε τό δωμάτιο.

Μας δόηγησε απ' την αυλή του καφενείου. Τό μπλε πουκάμισό του έσφιγγε γύρω στο κα νερφό του. Η σφαιρική κοιλιά του χοροπηδούσε. Και κάτω απ' αυτή την κοιλιά, τό παντελόνι του χωρίς τράντες, έμεινε κρεμασμένο στα ισχία του σφιγμένο μέσα σε μιά άναδίπλωση λίπους, σχεδόν στο ύψος των ισχίων του, τόσο έκπληκτικά χαμηλά ώστε διερωτώμωνα με τρόμο, με ποιό θαύμα μπορούσε αυτό τό παντελόνι να κρατιέται εκεί, κι αν δεν ήταν έτοιμο να βουλιάζει εκεί μπροστά μας, άποκαλύπτοντας τη γύμνια του άκρόχου του.

Άλλά ο Μπωσάρ φαίνονταν ότι δεν δοκίμαζε καμιά τέτοια άνησυχία κινιόταν με μιά τέλεια εύκολία σέρνοντας τά παλιόσπαστά του και κουνιόοντας τό χοντρά προκοίλι του σε κάθε βήμα.

Η αυλή ήταν βαθειά ως 20 ή 30 μέτρα και είχε στ' άριστερά, μιά μακριά οίκοδομη με δυο πατώματα και μιά σοφίτα σκεπασμένη με κεραμίδια. Όλο αυτό τό κτίριο ήταν χωρισμένο σε δωμάτια που νοικιάζονταν, αν κρίνουμε από τις πολυάριθμες φάτσες άγδρων και γυναικών που έσκυβαν πάνω στα παράθυρα για να παρευρεθούν στις

(Η Συνέχεια στη 19)

Τὸ Ἡπειρωτικὸ Δημοτικὸ Τραγῆδι

ΚΟΡΗ ΣΤΗ ΒΡΥΣΗ

Ἄποψε ν' ἐκοιμήθηκα στὴ βάρδια τοῦ σπαθιοῦ μου,
κ' εἶδα εἴνορο στὸν ὕπνο μου, δὲν ἤξερα ποῦ ἦμαι,
καὶ τὴν ἀυγὴ σηκώθηκα καὶ τὰ σκυλιά μου κράζω,
σ' ἓνα βουνὸ ν' ἀνέβηκα νὰ λαγοκυνηγήσω,
τηρᾶω ζερβιά, τηρᾶω δεξιά, θωρῶ νὰ κυπαρίσσι
στὴ ρύζα τοῦ κυπαρισσιοῦ ἦταν κατάνια θρύση,
κι ἦταν μιὰ κόρη πώπλενε σὲ μαρμαρένια πέτρα.
Ἄπο μακρὰ τὴ χαιρετῶ κι' ἀπο κοντὰ τῆς λέγω:
—Καλῶς τὰ κάνεις, λυγερή, καλῶς τὰ κάνεις, κόρη.
—Καλῶς τονε, τὸν κυνηγῶ, καλῶς τὸν κυνηγᾶρη,
καὶ πιάσε τὰ σκυλάκια σου, μὴν τρέξουν καὶ μὲ φᾶνε.
—Ἐμένα τὰ σκυλάκια μου λαγούς, περδίκια πιάνουν,
καὶ τέτοια κόρη ὁμορφὴ δὲν τὴν παραδαγκάνουν.
Ἔβγαλ' ἀπο τὴν τσέπη τοῦ μαντήλι (*) καὶ τῆς ρίχνει,
κι ἐκεῖν' ἐστάθη φρόνιμη κι ὀπίσω τοῦ τὸ ρίχνει.
—Γιατί, κόρη μου, τόριξες ὀπίσω τὸ μαντήλι;
Κι' ἡ μάνα τὴν ἀντίκρουσε ἀπ' ὄριο παραθύρι:
—Μαριώ μου, δὲν ἀπόπλυνες, καὶ πίσω νὰ διαγύρεις;
—Ἐγώ, μάνα μ', ἀπόπλυνα κι ὀπίσω θὰ διαγύρω.
Ἦρθ' ἓνας νιός μ' εὔρηκε μέσα στὴ θρύση ποῦ ἦμιον.
—Μαριώ μου, δὲν ἐσκιάχτηκες τὰ δώδεκα σ' ἀδέρφια,
ὀπώχεις δώδεκα ἀδερφοὺς καὶ δώδεκα ξαδέρφια;
—Μάνα μ' ἔλους τοὺς ἀφῆνα, νὰ πάρω τέτοιο ἀντρα.

ΤΟ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΑ

Κατὸ ζακόνι πῶχτεν ἐσεῖς οἱ Ζαγορίσιες,
τὴ νύχτα πᾶτε γιὰ νερό, τὴ νύχτα καὶ στὸ μύλο.
Τὴ νύχτα ἡ Ἀναγνώσταινα ἐσύνηξε τὴ μούλα,
κι' ἐκίνησε ἡ νοικοκυρὰ στὸ μύλο γιὰ ν' ἀλέσει.
Ἡ μούλα τὴν ἀλάθεψε, κι' ἀντίς νὰ πάει στὸ μύλο,
τὴν ἔφερε κρυφά—κρυφά σὲ μιὰ ἔρημη καλύβα.
—Μούλα, ποῦ πᾶς, ποῦ μ' ἔφερες; ἐδῶ δὲν εἶν' ὁ μύλος!
—Ἐδῶ εἶν' ὁ νιός ποῦ σ' ἀγαπάει, ὁ νιός ποῦ σὲ προσμένει.
Τὸ μύλο βρῖσκεις ὀφκολα καὶ τὸ νερὸ δὲ στίφτει,
τοῦ φίλου τίς γλυκαγκαλιές δὲ βρῖσκεις ὅταν θέλεις.

(*) Ἡ προτίμησις τοῦ νιοῦ πρὸς τὴν νιὰ θηλωνόταν μὲ τὸ ρίξιμο πρὸς αὐτὴ τοῦ μαντηλιοῦ του, τὸ ἔθιμο δὲ τοῦτο ἰσοδυναμοῦσε πρὸς ἐμμεση πρότασι γάμου. Γενικὰ τὸ μαντήλι ἀπετέλεσε τὸ πιὸ ἀγαπητὸ θέμα τῶν Δημοτικῶν μας τραγουδιῶν τῆς ἀγάπης καθὼς καὶ τῆς λογοτεχνίας μας ὅπως τὸ ποίημα τοῦ Ἡπειρωτῆ ποιητῆ Κώστα Κρυστάλλη «Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ» καὶ τὸ «Ζικκυνθινὸ μαντήλι» διήγημα τοῦ Γρ. Ξενοπούλου.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

T. S. ELIOT

«Τὶ κρῦο ἔκανε σὰν ἤρθαμε,
ὁ θαρύτερος καιρὸς τῆς χρονιάς
γιὰ ταξίδι, καὶ τὶ μακρὸν ταξίδι!
Οἱ δρόμοι χαλασμένοι κι ὁ καιρὸς τσουχτερός
μέσ' στὸ καταχείμωνο.»

Οἱ γκαμηλές γκαρινάρες, μὲ πόδια πονεμένα, πεισματάρες,
ξάπλωναν χάμω στὸ λυωμένο χιόνι.
Φορὲς—φορὲς λυπόμαστε
γιὰ τὰ θερινὰ παλάτια μας στὶς πλαγιές, τὰ λιακωτὰ
καὶ τὰ μεταξωτὰ κορίτσια ποῦ κερνοῦσαν σερμπέτια.
Ἔτοτερα οἱ γκαμηλιέρηδες βλαστημόντας, μουρμουρίζοντας
φεύγοντας κι ἀποζητώντας πιότὰ καὶ γυναῖκες.
Κι οἱ φωτιές τῆς νύχτας ποῦ σβύναν, ἐμεῖς δίχως κονάκι
κι οἱ πολιτεῖες ἐχθρικές κι οἱ πόλεις ἀφίλες.
Τὰ χωριά θρόμικα καὶ ζητοῦσαν πολλὰ λεφτὰ.
Πόσο δύσκολα περνούσαμε.
Τέλος εἴπαμε νὰ βαδίζομε ἔλη νύχτα,
νὰ κοιμούμαστ' ὅπου λάχει.
Καὶ φωνές τραγουδοῦσαν στ' αὐτιά μας, λέγοντας
ὅλ' αὐτὰ εἶνε τρέλλα.

Χαράματα κατηφορίσαμε σὲ μαλακὰ κοιλάδα,
ὄρη, δὲν τὴν ἔπιανε χιόνι, μοσκοβόλας πρασινάδα,
μ' ἓνα τρεχούμενο ρυάκι καὶ νερόμυλο νὰ χτυπάει τὴ σκοτεινιά
καὶ τρία κλαριά στὸ χαμηλὸ οὐρανὸ
κι ἓνα γέρικο ἄσπρο ἄλογο νὰ καλπάζει ἀπόμακρα στὸ λιβάδι.

Ἐπεξέψαμ' ὕστερα σὲ ταβέρνα μὲ κληματόφυλλα στ' ἀνώφλι,
ἔξη χέρια σὲ μιὰ πόρτ' ἀνοιχτὴ παίζοντας στὰ ζάρια ἀσήμε
καὶ πόδια νὰ κλωτσούν τ' ἀδειανὸ ἀσὶ τοῦ κρασιοῦ.
Δὲ μᾶς εἶπαν κανένα νέο καὶ ξεκινήσαμε ξανά
καὶ τὸ σούρουπο, ὅτε λεπτὸ πὺ γρήγορα, φτάσαμε
βρῖσκοντας τὸν τόπο. Ἦταν, πέε, ὕποφερτὰ.

Ἄλ' αὐτὰ ἦταν θυμάμαι, ἐδῶ καὶ πολλὸν καιρὸ,
καὶ θὰν τὸ ξανάκανα, μὰ τοῦτ' ἡ συλλογὴ,
αὐτὴ ἡ σκέψη
τούτη ἐδῶ: κάναμ' ὄλον τοῦτο τὸ δρόμο γιὰ
Γέννα ἢ γιὰ Θάνατο; Σὲ ἀσίγουρα ἦταν γιὰ Γέννα,
τὸ πιστεύαμε, δὲν εἶχαμ' ἀμφιβολία. Εἶδα γέννα καὶ θάνατο,
ὥστόσο πιστεῦα νὰ ἦταν ἀλλιῶτικα: Αὐτὴ ἡ Γέννησις ἦταν
σκληρὴ καὶ πικρὴ ἀγωνία γιὰ μᾶς, σὰ θάνατος, ὁ θάνατός μας.

Γυρίσαμε στὸν τόπο μας, σ' ἐκεῖνα τὰ Βασίλεια,
δὲν ἦταν ὅμως εὐκόλα πιά ἐδῶ, μὲ τὸ παλιὸ σύστημα.
μὲ λαὸ ξένο ν' ἀγκαλιάζουν τοὺς θεοὺς τους.
Πόσο θὰ εὐχαριστιόμιον μ' ἓναν ἄλλο ἀκόμα θάνατο.

Μετάφρασις ἀπὸ τ' Ἀγγλικά

ΓΙΑΝΝΗ Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Η υφή του βιβλίου

Β. ΜΑΚΗ: Φουρτούνες διηγήματα. «Έκδοση Ήπειρ. Άγωνα».

Τέσσερα διηγήματα απαρτίζουν την τελευταία συλλογή διηγημάτων του κ. Βασ. Μάκη, που με τον τίτλο «Φουρτούνες» (με τον όποιο τιτλοφορεί και το πρώτο του διήγημα) κυκλοφόρησε εδώ και λίγον καιρό με εξώφυλλο του ζωγράφου κ. Γιώργου Καζάκου.

Ο κ. Βασ. Μάκης, γνωστός για τις ασχολίες του με τα γράμματα (έχει εκδόσει παληότερα κι' άλλα δυο βιβλία, μια ποιητική συλλογή, μάς παρουσιάζεται τώρα αφηγητής με προσόντα αξιοπρόσεκτα. Ξέρει να συντηρή ζωντανό το ενδιαφέρον του αναγνώστη του, διαχετεύει στις σελίδες των γραπτών του μια ευχαισθησία σημαντική, και κατανοήσιμη για τον άνθρωπο πόνου.

Στο πρώτο του και μεγαλύτερο σ' έκταση διήγημα, που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή, ιστορεί την περιπέτεια του παραλοισμένου Δημήτρη Γαρμπή και του καρδοσκόπου Καραμούζου, που πιστότερα από τους ανθρώπους, ζή και χάνεται μαζί με τ' αφεντικό του. Ο Δημήτρης Γαρμπής ζούσε τη φυτοζωή του σ' ένα απόμειρο νησί με τ' όραμα της χαμένης του αγάπης.

Το τρίτο διήγημα της συλλογής, που δεν είναι παρά μιάν ανάμνηση, ένα σκίτσος της ζωής των πολεμιστών μας στις χιονισμένες Άλβανικές βουνοκορφές της Σουχαγκόρας, στο ύψωμα Μάλε—Σπάτ, μάς ξαναφέρνει σε γνώριμο τοπίο, στην ήρωική εκείνη εποχή, κι' η λυρική διάθεση του συγγραφέα δημιουργεί το «κλίμα» του ρεμβασμού και της αναπόλησης.

Το τελευταίο διήγημα που τιτλοφορείται «Συγγραφέας χωρίς θέμα» παρουσιάζει το νέο διηγηματογράφο λεπτό ανατόμο της ανθρώπινης ψυχής. Κι' αυτό χωρίς άδρα γεγονότα στο θέμα του, είναι μάλλον ένας έσωτερικός μονόλογος κι' ή κοφτές, μικροπερίοδες προτάσεις του πετυχαίνουν το σκοπό τους. Δίνουν πειστικά την ψυχική διάθεση και το άγχος που ταλανίζουν τους ανθρώπους του πάθους, που παρά τις εξωτερικές αντιξοότητες μιας χαμοζωής, ξέρουν να δονούνται από το όνειρο της ανησυχίας τους κι' από το θάμπος μιας διαρκούς ζητήσεως.

Το δεύτερο διήγημα της συλλογής, έχει για τίτλο του «Η χρυσή πέννα». Είναι το καλύτερο, κατά την γνώμη μας διήγημα. Είναι ή απλή ιστορία

ένος μικρού παιδιού που ονειρεύεται ν' αποκτήσει ένα στυλογράφο και σαν παρουσιάζεται ή ευκαιρία αυτή, όταν ο παππας της ενόριας του τον πάρνει, την ημέρα του Σταυρού, μαζί του στον άγιασμό να κρατά τ' καταστρολάκι, ζει έντονα την μικρή ευτυχία του. Η ψυχολογία της παιδικής ψυχής, ή γνώση των παιδικών ονείρων και λεπτομερειών που δίνουν στην άτραυματιστή ακόμα παιδική συνείδηση τόση χαρά, επιτρέπουν στον συγγραφέα να επιτύχει έξοχα αποτελέσματα.

Γενικά ή λιγοσέλιδη αυτή συλλογή διαβάζεται ευχάριστα και με το κλείσιμό της δεν αιώθνεσαι δι: έχασες τον καιρό σου στην ανάγνωσή της. Τα θέματα των διηγημάτων δεν παρουσιάζουν βέβαια μεγάλα κι' άδρα γεγονότα, περιπέτειες που ή αφήγησή τους αυτή και μόνη είναι ικανή να σε συναρπάσει.

Όστόσο μια λεπτή κι' ακοιμισμένη ευχαισθησία, φράσεις στις όποιες εύκολα ανιχνεύονται ψήγματα λυρισμού, αφηγηματική ευχέρεια δίνουν το προσόν να διαβάζονται άδιστα οι σελίδες του μικρού βιβλίου: «Όμως είχε και τις καλές τ' νησί μας. Τις όμορφιές του και τους ταπεινούς ανθρώπους του. Όμορφο ήταν τότες που φάνταζε σαν ένα πανέρι πανόδες, άδημητριάτικα, άγιοκλήματα και πικρανηθούς. Αυτό γινόταν όταν ή ήλιος έδινε το στερνό φιλή στη νύχτα πέρα στα σύννεφα του κόσμου κι' άδειάζε μεθυσμένος μια λαγίνα άνω στα πανώ της ζύσης. Την ίδια ώρα και τ' ουρανό άφ' μετέμει μαδοόσε πεισματάρικα σαν θυμωμένος έφηβος ένα μάτσο γαρυφαλλά με άσπρες μαργαρίτες και τις πετούσε άνέμελα στο άντρον! άνεμισμένο φουστάνι της θαλασσας...» Κι' άλλου: «Έγώ κάθησα ύστερα κι' έγραφα, έγραφα... Σχεδιάσα να τ' στείλω όλα αυτά στη Θυμιάδα που μονάχη της, έρημη, με λευκά πιά μαλλιά ζή άποτραδημένη, σε μιάν έπαυλη στο Πόρτο Ράφτη. Είχε μάθει μουσική. Λογίαρίτζα πώς σαν τ' ά διάβαζε όλα τούτα ή κατέβαζε τις βουτιές κουρτίνας και ή καθότανε στο πιάνο. Τ' ά χλωμά σαν άπό κερι δάχτυλά της ή ά ξανασταίνονταν και ή ά φερούγιζαν στα πλ'ηκτρα καθώς οι σπίνου στις πικροδάφνες. Όπάκιζε θωρημένες τ' πεντάγραμματα της ψυχής της μια πρωτάκουστη «θαλασσινή συνάτα».

Η φράση του, το ύφος του κατορθώνουν να μεταδίδουν μια λεπτή ύπα-

βολή, την διάθεση εκείνη που κρατά άνοιχτή την θύρα της εξοικείωσης μεταξύ συγγραφέα και αναγνώστη, που άναπληρώνει πολλές φορές την έλλειψη έξωτερικών γεγονότων: «... Άς πιούμε για μια κοπέλλα που κερταρεί στην πόρτα της προσδοκίας της έναν άγνωστο. Έναν που να μοιάζει λίγο με τον έφηβο της προσωπογραφίας με την έβεννη κορνίζα. Μά αυτός είναι: τόσο κοντά η: Ένα όημα. Ηρθε, λέει, να της ζητήση ένα μπουκέτο λουλούδια για ένα ακριβό φίλο του που κοιμάται πίσω από τ' κυπαρίσσια του Άη-Γιάννη. Τ' ά θέλει να: τόσο σπάνια γιατί εκείνος ήταν τόσο ύπερχος ζωγράφος στα ζωτικά τοπεία. Και αυτή τον μπάζει στο περιβάλλει της. Μά και στην καρδιά της...»

Όστόσο όμως ή γοητεία του ύφους δεν κατορθώνει ν' άναπληρώσει σ' όλες τις σελίδες την έλλειψη των γεγονότων, «των πράξιμένων» που άποτελούν τον καμβά γύρω στον όποιον ή συγγραφέας ή άκράση τις σκέψεις του και την προσωπικότητά του. Κι' έτσι πολλές φορές ξεπέφτει στην εύκολία κι' στην εκζητήση που τον ζημιώνουν.

Άλλά το διήγημα, ένα από τ' δυσκολώτερα λογοτεχνικά είδη, είναι προπαντός δράση και πλοκή, είναι ή ίδια ή ζωή «θεωμένη» από τ' πολυεδρικό πρίσμα της Τέχνης. Άς τ' προσέξη αυτό ή νέος διηγηματογράφος στις μελλοντικές του δημιουργίες.

A. M.

***

ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ: Ό γνωστός καλόγηρος Κοσμάς Έκδοσις της «Κίβωτος».

Άν δέν είχε προηγηθεί τ' βιβλίο του κ. Φάνη Μιχαλόπουλου «Κοσμάς ο Αιτωλόδ» που εξέδόθη τον Ιούνιο του 1940, ή προσπάθεια του κ. Σαλαμάγκα ή άπερνε μια ξεχωριστή σημασία και ή τ' χαίρετιζαμε ένθουσιασμένοι. Όμως μετά την έκδοση τ' βιβλίου του κ. Μιχαλόπουλου, φρονώ πως ή ζωή και ή δράση τ' Πάτερ—Κοσμά, μόνο σαν μυθιστορηματική διαογραφία μπορεί και πρέπει πλέον, ν' άποδίνεται. Μ' αυτόν τον τρόπο στέργει ν' άνατομηθεί ή παράξενη για την εποχή και τ' περιβάλλον εκείνο γοητευτική και ιδιότυπος ψυχικότητα, τ' Πάτερ—Κοσμά και μπορεί να ύψωθεί μεγαλοπρεπές και φρονηματιστικό μνημείο φλογερός λόγος του.

Δέ λέω πως ή προσφορά τ' κ. Σαλαμάγκα είναι έντελώς περιττή, κάθ' άλλο. «Ό γνωστός καλόγηρος Κοσμάς» γράφηκε με άγάπη, συγκίνηση και άδρα και έκλαίκευε μερικά νέα στοιχεία της ζωής τ' Αγίου—όπως γρά-

Η ΚΑΘΑΡΗ ΚΑΡΔΙΑ

(Συνέχεια από την 15ην Σελίδα)

Ξί μας.

—Γειά σου Γεωργίνο! Γειά σου Μελανία! Γειά σου Φαρίνα λέει ή Μπωσάρ μ' έναν πατρικό και προστατευτικό τόνο.

Μπήκε σ' έναν μικρό διάδρομο, σκορφάλωσε πρώτος μια σκάλα άπόκρημη και σκοτεινή, έφτσε σ' ένα στενό κεφαλόσκαλο κι άνοιξε μια πόρτα. Και μισοαπλώνοντας τον άγκυλωμένο βραχιονά του, με μια κυκλική κίνηση τόσο μεγαλόπρηπη σ' ά να μάς ύποδέχονταν στο Άνάκτορο τ' Βερσαλλιών μάς παρουσίασε την καινούργια μα' κατοικία.

Ήταν ένα επιπλωμένο δωμάτιο σαν όλα τ' άλλα δωμάτια όπου έχουμε ζήσει ένα ένα κάθε μέρα της ζωής μας. Ένα ορθογώνιο δωμάτιο 3x4 με δυό κρεβάτια, ένα τραπέζι, μια θερμάστρα όλο τ' άκνες, με κ' μένο δώ και κεί τ' ά τωμα, μερικές χύτρες, έναν μικρό μπουφέ, λέρνα στους τοίχους εκεί όπου άκουμπούσαν οι σολιοί ένουκιστές και κόκκινα στίγματα άπ' τούς σπασμένους κοριοίς πάνω στο χαρτί ταπετοαρίας, κονιά στα κρεβάτια.

Η μάνα μου άνοιξε τ' παράθυρο. Είδομε την αύγή, τ' έργατόσπιτο, και πιό ψηλά, τις φάμπρικες, τις τοιμνέρες, τ' βιντζία, τούς σιδερένιους σκελετούς τ'ων μηχανών. Οι σειρήνες τ'ων έξ σφύριζαν. «Ό Μπωσάρ μάς τις άνόμοσε.

—Νά τ' ού Μπουρζέ, τ' ού Βερ-

φει ή ίδιος—π' ά δημοσιεύτηκαν στα «Ηπ. Χρονικά» τ' ού 1940.

Ό κ. Σαλαμάγκα διαθέτει αξιόλογη γνώση τ'ων ιστορικών περιστατικών και προσώπων της Ήπειρου, κατέχει μια όμαλή γλώσσα διηγηματογράφου και ή ψυχή του έχει πετιστεί—και τ' άποδείχνει συχνά, με συγκίνηση καλής ποιότητας, άπ' ό,τι σχετίζεται με την ιστορία τ'ων Γιαννίνων. Αύτές του λοιπόν τις άρετές, άς τις διαθέσει για τ' συγγραφή ένός βιβλίου μεγάλου μ' λημονημένων ήπειρωτικών προσώπων, κατά τ' ό πρώτο τ' ού Φώτη Κόντογλου που έγραφε τούς «Φημισμένους και λημονημένους άντρες» ή κατά τ' ό πρώτο τ' ού Θανάση Πετσάλη, που μάς χάρισε εκείνο τ' ού θαυμάσιο χρονικό «Τόν καιρό τ' ού Πάτερ—Κοσμά».

ΦΡΙΕΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

χούερεν, τ' ού Χάινσον... Τις γνωρίζω όλες. Σφυρίζουν ως τις 11 τ' ού βράδι. Και ξαιναρχίζουν στις πέντε παρά τέτορτο. Δέν έχουμε άνάγκη άπό ώρολόγι! Είται εύκολο. Άκούστε! Νά ή ύφαντουργία οι Άδελφοί Χαλεμάρ, τ' ού Λαφόρζ, τ' ού Γκρουάν—Βασσάρ... Και εκείνην μακριά, σκρια, τ' ά άκούτε; Άύτή έρχεται άπ' τ' ού Σαρτέλ, άπ' τ' ού Βατρελόσ. Έίνοι τ' ού Νολάρ—Λαφαί.

Γ έρίμενε όσπου έγώ κι ή μάνα μου να ή ύσομε τ' ά τρία μικρά πακέτα μας, τ' ά ώρα που ή Σουζάν κι ή Ντιντί κοίτοζαν άπ' τ' ού παράθυρο τ' ά κεφάλια τ'ων γειτόνων μας που κι αυτοί τούς παρατηρούσαν. Ύστερα άποφάσισε να μάς άφήσει μοναχούς και κατέβηκε κάτω.

Η μάνα μου γύρισε στο παράθυρο, έρριξε γι άλλη μια φορά μια σύντομη ματιά στην πολιτεία χωρίς να πεί τίποτε. Η νύχτα έφθανε. Η σκία μάς έκρυβε τις αλύες, τούς σωρούς τ' ά ρυπαρά παλιόσπιτα. Στ' ού χλωμό φόντο τ' ού έσπερινού σφ'ρανοδ άνέβαιναν οι μαύρες σιλουέττες τ'ων κοπιόδ'χων και τ'ων έργοστασιών. Οι τελευταίες σειρήνες είχ'αν σωπάσει. Έδώ και κεί, άνοβαν τ' ά φώτα στις φάμπρικες, που φαίνονταν σαν τεράστια κροστάλλινα κλουβιά, στις πανύψηλες χαλύβδινες οίκοδομές τις φιασμένες άπό γυαλί και μπετόν άρμέ.

Ήταν ή ώρα που οι νυχτερινές βάρδιες έρχονταν να πιάσουν δουλειά. Προς τ' ό μέρος τ' ού καναλιού οι λυόμενες γέφυρες και τ' ά βιντζία γλιστρούσαν, στριβούριζαν και έκαναν σιγανούς έλιγμούς, συνέχιζαν μέσο στο ήμίφως τ' ά γιγάντινο άγκομαχητό τ'ων μηχανών κάτω άπό μια φωτοπλημμύρα άπ' τις ηλεκτρικές λάμπες τις κρεμασμένες πολύ ψηλά στις κολόνες τους σαν χοντρά άστέρια κοκκινωπά και μοναχικά. Ένας διαπεραστικός στεναγμός έφθανε γιό μια στιγμή ως έδω, ένα κλαψούρισμα παρατεταμένο και ψηλό, ένα δυνατό και λυπητερό μουγκριτό άπ' τ' ό μέταλλο που δουλεύονταν. Άπ' τ' ά πολύ κοντινή χαράδρα που περνούσε ή σιδηρόδρομος, έφθαναν τ' ά δυνατά και βραχνά φουήματα τ'ων μηχανών, μακρόσυρτοι γδοπιοί σαν τίποτε πράγματα που στρώχονται με χτυπήματα πολιρκητικής μηχανής και που κατακυλοούν άδιάκοπα

μέσα σε μια καταστροφική όχλοβοή, και σύντομα διαπεραστικά σφυρίγματα, σαν κραυγές ανθρώπων που σκοτώνονται.

Η μάνα μου, γιό μια στιγμή, άκουσε και παρατήρησε αυτά τ' ά πράματα. Άλλ' άπότομα, αυτό τ' ό θέαμα τ' ό σκοτεινά τραγικό της έσφιξε τ' ά καρδιά. Κούνησε τ' ό κεφάλι και ξονάκλεισε τ' ά παράθυρο σιγανά.

—Σκέπτομαι πώς δέν θ' ά μουχλιάσομε πολύ έδω πέρα, είπε.

Δέν ήξαιρε πώς θ' ά ζούσαμε εκεί τ' ά τέσσερα πιό πονεμένα χρόνια της ύπορξής μας, και πώς δέν θ' ά ήταν πιό γροφτό στα μάτια της νά άποθαυμάσει τίποτ' άλλο πάνω στη γή.

(Συνεχίζεται)

ΑΣΤΟ ΝΑ ΠΑΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΤΕΙ

Της SARA TEASDALE

«Αστο να πάει να ξεχαστή, όπως ξεχνιέται ένα λουλούδι, να ξεχαστή σ' ά μια φωτιά που πε χρυσό τραγούδι» Για πάντα μέσ στην λησμονιά και τούτο να περάσει, φίλος ή χρόνος στοργικός γοργά θ' ά μάς γρηάσει!...

Κι' αν ίσως έρθη κάποτε κανεί και σε ρωτήση, πές τ' ά πώς πάει καιρός που τ' άεις λησμονήσει, σ' ά κάποιο όμορφολούδο, σ' ά μια λαμπρή φωτιά, σ' ά άλόργινο χιονότοπο σβυστή πατημασιά...

Άπόδοση έκ τ' ού Άγγλικού ΔΕΦΕΛΗΣ

(Πολιτισμός—μια άλυσίδα άπό άπαρνήσεις, ύποχωρήσεις, παραχωρήσεις.— «Ό «Άλλος», γεμίζει σχεδόν τ' ά μισή σου ζωή.— Ό άξεστός, ή άκαλλιέργητος—όμοια με τ' ά ζωο, δέν σκέφτεται ποτέ τ' ά άλλον».)

(Άπό κεί: Η εύκολία τ'ων όμολογιών, τ'ων έξομολογήσεων.— Η έλλειψις ντροπής γιό τ' άπλυτά μας—και κάποια άπόλαυσις στην έκθεσί τους—σαν κοινός δεσμός.)

Οι εύκολες φίλιες, οι εύκολες τσακωμοί, οι εύκολες άνασυνδέσεις. Γιάννης Μπεράτης

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Δεν είναι μια τερπνή φυγαγωγία... Δέν είναι μια απλή αισθητική εναρμόνιση, μια καλοκάγαθη παραμυθία, ένα ανώδυνο σκότωμα του χρόνου, ένα γλυκερό χάιδεμα της φαντασίας. Είναι μια εισβολή, δια μέσου του, του πιδ σκαιού κι άδυσώπητου γεγονότος, μια ψαύση του ακρότατου στοιχείου της αγωνίας και του διλήμματος και της αντοχής, ένας ταυσιμός της συνειδήσεως, μια διέγερση και μια ανάλωση της ψυχής, ένας κατακόρυφος στροφισμός του πάθους, πυροκόκκινος, καταιγιστικός, άλλοπαρμένος, έωσφορικός. Το διάβασμα και το γράψιμο δεν είναι πια μια πάρεργη αισθηματική ένασχόληση. Έχει αποβή μια κινητική σκληρή οδυνηρή λειτουργία. Ένσκήπτει και ένσφηνώνεται— όταν μάζ κυριεύει— μέσα στον πιδ μύχιο ρυθμό της ψυχικής μας ζωής. Γίνεται βίωμα δοκιμασίας. Γίνεται κάτι αναπιδραστο, βαθύ, προσωπικό, κρίσιμο. Μόνον το δέος και η έξομολογητική δόνηση της μυστικοπάθειας, άλλοτε, μπορεί να παραβληθεί μαζί του. Είναι μια ανέλετη άσκηση ψυχής, μια αυτοσυνείδηση μέσα στην άρχέγονη άδηφαγία του Καθαρτηρίου, μια κατά-

βουκέντρεις ο ήλιος. Χαιρετισθήκαμε. Κύτταξα ότι κ' έγω κι αυτή σφίξαμε τά χέρια μας και δεν έρχόνταν να τ' αφήσουμε ο ένας τ' άλλου. Στα πρόσωπα είχαμε γίνει, κ' οι δύο, σαν τον καρπό της κερασίας όταν ούρμάζει, καταικόκκινοι. Κι όσο τηράγαμε ο ένας τον άλλον κατάματα, τόσο πλείότερο ανάφταν η όψες μας κ' υγραίνονταν τά μάτια. Τη ρώτησα:

—Πώς πάει το χτύπημα;
—Τώρα, .. με πονεί έδω.
Μου είπε γλυκά και μώδειξε με το χεράκι της δίπλα στο πλευρό της κατά το ψυχικό.

Καταλάβατε τ' ήθελε να πη ή κόρη;
'Ε, σās φτάνουν ως έδω, τάλλα δε σās τά φανερώνω.

† Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

δωση μέσα στο αντίρροιασμα της μεταφυσικής φρίκης.

Τά δάκρυα του αισθηματισμού έξανεμιστήκαν μπροστά σ' αυτή την καυστική έμπειρία του κεραυνωμένου ανθρώπου. Η κόλαση μάζ δίδαξε τι είναι πραγματικά ο πόνος. "Όχι—πρός Θεού—λυγμούς και παράπονο και δαντέλες και θελούδα και άλλες γραφικότητες, αλλά σύσπαση, μορφασιμός, βόγγος. Τά φαινόμενα είναι κατακλυσμιαία, το δράμα οικουμενικό, οι άνατροπές ριζικές, οι άναστατώσεις βαρβαρώδεις. Δεν έχουμε να κάμουμε με ιδέες, δεν έχουμε να καλλιγραμμήσουμε μορφές. Αυτά είναι εύκολα και συνηθισμένα πράγματα και θα μπορούσαμε, αν ήταν μόνον αυτά, να έμογνωμήσουμε, να συνεννοηθούμε να σταθούμε κάπως με τις υπερφορτισμένες έκρηκτικές συστοιχίες του ανθρώπινου γάους, με τον χοχλακισμό του περιγεομένου. Τσουρουφλισμένοι και άναυδοι, με έλαττωμένη καταπληκτικά την αυτοπεποίθηση και μ' αυξημένη—παρ' όλη την πρόοδο—έξισου καταπληκτικά την αδυναμία, στεκόμεθα άπέναντι στο φονικό πρόσωπο του Θεού, ένωπιος ένωπιή αντίκρου στον όρυμαγδό ενός νέου έως Μεσαίωνα. «Το νόημα της στιγμής και το νόημα της ζωής είναι το δράμα» υπογραμμίζει κάποιος πολύ άρμιδιος. Και συνεχίζει: «Η δική μας λογοτεχνία δεν μπορεί να νοήσει πια μια λογοτεχνία άδολη, γραφική, παραμυθητική. Ο συγγραφέας είναι τώρα ένας μάρτυρας σε παγκόσμια υπόθεση, καταθέτει. Καταθέτει έτσι κι άλλοιως, είτε υπέρ είτε κατά, άδιάφορο, και μόνον ένα δεν μπορεί να κάνει: να μείνει άμέτοχος στο δράμα. Μάζ ενδιαφέρει άνάλογα με το ποσοστό που μάζ άγγίζει ή κατάσταση του. Δεν του ζητάμε να είναι αντικειμενικός—ή αντικειμενι-

κότητα είναι άδιαφορία και μάζ βρίζει. Του ζητάμε να είναι ειλικρινής, δηλαδή να έχει πάθος. "Όσο περισσότερο πάθος αντιπροσωπεύει, τόσο περισσότερο μάζ ενδιαφέρει. Να το διάχυτο γνώρισμα της τωρινής στιγμής» Και προσθέτουμε: Να ή χτυπητή ιδιοτυπία, ή χαρακτηριστική κατεύθυνση, το διαφοροποιό γνώρισμα του δικού μας λόγου σήμερα. Πέρα από σχολές και μανιέρες κι επιτηδεύσεις κι εκζητήσεις και άλλα καμώματα φτηνών ανθρώπων. Να το τερατώδες αίτημα της έκφρασής μας. Να ή έξαγνιστική μέθη του χρέους μας μπροστά σ' αυτή την άδιαλλαξία του κακού, την άλλοφροσύνη του πανικού, την εφόρμηση της καταιγίδας.

B. II.

Ο λογικός άνθρωπος προσαρμόζεται με τον κόσμο. Ο άλογος πασκίζει να προσαρμόσει τον κόσμο στον έαυτό του κι ή πρόδος άφείλεται στον άλογο. —Έλευθερία θά πει εύθύνη. Γι' αυτό οι περισσότεροι τή φοβούνται.

—Η μεγαλομανία είναι ένα μονάχα από τά συμπλέγματα των μικρών ανθρώπων.

—Πρόσεχε ν' απολαμβάνεις ό,τι σ' άρέσει. Άλλως θά υποχρεωθείς να εύχαριστήσεις σ' ό,τι απολαβαίνεις.

—Όσο λιγότερο ή όσο περισσότερα απ' όσα του χρειάζονται έχει ο άνθρωπος, τόσο περισσότερες έγνοιες έχει.

Τζώρτζ Μπέρναρ Σώ

* *

Στην Τέχνη, το πιδ δύσκολο (ή Λυδία λίθος)—για τον Τεχνίτη—να ξέρει πού πρέπει να σταματήσει.

(Νάμην μεθύση—να μην παρασυρθη) Λίγη επέκταση—και να ή καταστροφή (άκόμη και τιν Καλού).

Πολλές φορές κάνοντας το «επί πλέον» νομίζουμε πως συμπληρώνουμε και τελειοποιούμε—ένω στην πραγματικότητα δεν κάνουμε παρά μια καταστροφή.

Η επιτυχία στην Τέχνη—είναι κάθε πράμα να είπωθη στην ώρα του, στη θέσι του και με τη λέξι του.

Γιάννης Μπεράτης

ΣΥΜΒΟΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΛΑΣΣΙΚΟΥ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ

(Συνέχεια απ' το προηγούμενο)

Γιατί άλλωστε—κι' έδω άρχίζει ο δεύτερος παράγοντας—ή όρθοδοξία μας υπήρξε όλόκληρη, μια πομπώδης άπόπειρα κλασικισμού. Μπορεί άποτυχημένη άλλ' έπωσδήποτε άπόπειρα. Έθνικά, έθνολογικά, πολιτικά, πολιτιστικά προσπάησε, χωνεύοντας πρόσφατα κι' άπώτερα προγονικά στοιχεία με τη σύγχρονη της βάρβαρη πραγματικότητα, υπακείμενη σε μια άκροβασία, που βάσταξε χίλια χρόνια, να διαμορφώσει ένα τερατώδες υπόδειγμα κράτους κλασικίζοντος.

Κάτω από το επιτήδευμα αυτού του τερατώδους σαν επινόημα κι' άπόπειρα κλασικισμού, υπόφωσκεν όμως πάντα διαθροτικά μια δραματική αντίζυγία, μια αντίδικία θεσμών και στοιχείων που, όδηγούσαν προς όμολογα προς την εποχή μας άδιέξοδα. Δεδομένα έγχώρια και άλλοδαπά, προηγούμενα γερασμένα κι' άλλα βάρβαρα αλλά έφθικά, έδειχναν άνάγλυφα αίματηρή την πάλη των άξιών και υπέσκαπταν, την ώρα που πήγαίνε όριστικά να διαφοροποιηθεί, τη συνείδηση μιας ταλαιπωρημένης κοινότητας. Είναι στ' αλήθεια μια μοναδική στο αυτογενές παρελθόν μας και δηλωτική άναλογία με την κρίση των παρόντων καιρών. Την άναλογία αυτή καλείται σχεδόν προκλητικά να έκμεταλλευτεί ο μελλοντικός κλασικός μας και καλείται επίσης προκλητικά αν έχει υπέρβει την κρίση των καιρών και ύπηρετεί τη θρησκεία ενός άνατέλλοντος κοινωτικού δόγματος, ακόμα και του πιδ άκραίου έπαναστατικού ν' άντλήσει από την άνάλογη λυτρωτική μεταφυσική του βυζαντινού μεσαίωνα.

Ο μελλοντικός κλασικός μας έτσι θά γίνει ένας άκέραιος και αυτογενής κλασικός. Γιατί δουλιάζοντας σ' αυτά τά καταπληκτικά άνάλογα, φτάνει μονάχα ούτε καν να σταθεί, αλλά ν' άπορρίψει με βελούγμια τους τύπους και τά σχήματα, έτσι θά φτάσει κάποτε όχι δευτερογενώς, αλλά έμαλά κι' αυτοδύναμα ως την κρίσιμη εκείνη διασταύρωση απ' όπου άντλησαν και σύμφυτα γεννήθηκαν οι σύγχρονες ευρωπαϊκές δημοθνίες. Κ' ή διασταύρωση αυτή είναι ή σύνθεση του έλληνισμού και του χριστιανισμού, που όπως να κάνουμε, υπόγεια τούλάχιστον βαραινουν στα σύγχρονα πεπρωμένα της Ευρώπης. Γιατί λέγει πολύ σωστά ο Ροβέρτος Μπάυρον «χωρίς τη σύνθεση αυτή του έλληνι-

κού και του χριστιανικού στοιχείου ο παγκόσμιος πολιτισμός δε θα μπορούσε ν' άναπτυχθεί. Κι' αυτού του συνδυασμού προπαντός ή έννοια, άφου δοκιμάστηκε στα τρίαθάθα του ανθρώπινου πόνου, επέζησε τέλος και κατά τον εικοστόν αιώνα» (18).

V

Στη θέση που ως τώρα υποστηρίξαμε, τούλάχιστον σ' ό,τι άφορα τη βυζαντινή παρακαταθήκη, την πρώτη ώθηση μάζ την έδωσε ο ποιητής Τ. Κ. Παπατζώνης (19). Τονίζουμε κι' από δω τη συμπάθειά μας προς τη λεπτότατη αισθητική του έραση και τις αίρετικές κάποτε τομές του. Μ' όλα τάυτα δε μπορούμε να μην παρατηρήσουμε, ότι υποστηρίζοντας, ό,τι υποστήριζε, σπρωγμένος κι' απ' την συγγενή ποιητική του ιδιοσυστασία, επέμεινε πιδ πολύ στο έποικοδόμημα. Χώρισε βέβαια την πρόσφατη προγονική ύλη σε έφρτα μεγάλες ομάδες, απ' την έκστρατεία του Μεγ. Άλεξάνδρου ως την Τουρκοκρατία, προτρέποντάς μας να γίνουμε Βησσαρίωνες και θεσβαιώνοντάς μας, πως ή δύση τώρα δεν θ' άρνηθεί ό,τι άρνήθηκε το Παλαιολόγο. Δεν άπόκρυψε όμως τη συμπάθειά του άποκλειστικά με τά καλλιτεχνικά στοιχεία ενός καθαρεύοντος και γι' αυτό προσφιλοφύς του πολιτισμού, και μάλιστα μ' ένα μέρος αυτού του πολιτισμού, δηλ. με ένα μέρος του επιστεγάσματος. Γράφει ο Τ. Κ. Παπατζώνης. «Ποτέ δεν κατάλαβα γιατί άγνοήθηκε τόσο έπίμονα ο πλουσιώτατος θησαυρός της ύμνογραφίας, που παρουσίαζει τήν πιδ άδιάσπαστη εξέλιξη και άνοδο, μαζί με τις άγνότερες, τις ποιητικώτερες οσείες. Η ίδια τόλη, που παρατηρείται στη ζωγραφική, ή ίδια κρύβεται στην ύμνογραφία. Αυτή συγκίνησε χιλιάδες και μυριάδες τις γενιές των προγόνων μας. Αυτή είχε ύφανθεί μαζί με τη ζωή τους

τη συναισθηματική, σ' όλους τους τομείς της. Ούτε ο έρωτας, ούτε ή άνοιξη, ούτε ή σαρκική άκόμη πράξη δεν έλειψαν να δώσουν το παρόν μέσα στην ύπέροχη αυτή ποίηση. Πρόσεξε κανείς πόσην υπερρεαλιστική διάθεση κρύβει ο στίχος «λόγγη έκεντήθη ο υίός της Παρθένου» (18).

Κι' άληθινά το έπιστέγασμα, μικρή ένδειξη του άληθινού προσώπου της φυλής, δεν είναι καθόλου εύκαταφρόνητης έκφραστικής τόλης, αλλά και ψυχικού κοχλασμού. Παρ' όλη τη στράτευση της ή τέχνη αυτή υπήρξε και ώριμη και άνανεωτική. Στην ύμνογραφία ο συρφετός των άπηρχαιωμένων λέξεων και σχολίων τεχνισμάτων δεν είναι σε θέση πάντα να καλύψει την άνάταση που κυμαίνεται από τη λυρική κατάθλιψη ως τη σοδαρή μεγαληγορία: «Ο Άδης, Λόγε, συναντήσας σε έπικράνθη ή «και σινδών και τέφος υπεμφαίνουσι» (19), ή «ήπλωσας τας παλάμας και ήνωσας τά πρίν διεστώτα» (20), ή «έξ άλογχεύτου προελθών και λογχευθείς την πλευράν, Πλαστουργέ μου» (21), ή «Γη με καλύπτει έκόντα, αλλά φοίτουςιν άδου οι πυλωροί, ήμφισέμενον βλέποντες στολήν ήμαγμένην, Μητερ της έκδικήσεως» (22), ή «δέθριος σπειρα θεοστεγών» (23), ή «έκών γάρ υπό γην σφραγίζεται» (24) ή ως δάμαλις, ψυχή παροιστήσασα, έξωμοιώθης τω Έφραΐμ (25), ή «έκδών τη πηλίνη γλώσση μου» (26), ή «γεωργέ των φρενών ήμών» (27), ή «ένδυσάς με Σωτήρ, τó πηλινον σώμα εξήρπασάς με τη σή δυναστεία, εφόρεσάς με, τó φύραμα όλον» (28), ή «ώ μαχαρίων χειρών, ώ τριχών και χελείων των της σώφρονος πόρνης» (29), ή «ό πτωχεύσας Άδάμ και ή άρχέγονος Εύα» (30).

Και τέλος τρεις εδύτεροι πλαστικοί όγκοι. Στον έναν διαγράφεται έορταστικά ή πρότροπή της μεταμέλειας:

- 18. Τ. Κ. Παπατζώνης αυτόθ.
- 19. Μάρκος Ίδροντος
- 20. Μάρκος Ίδροντος
- 21. Μάρκος Ίδροντος
- 22. Μάρκος Ίδροντος
- 23. Κοσμάς Μάξιμου
- 24. Άνδρέας Κρήτης, όπου και το παραπλήσιον «των θεοκότων ο έσούς».
- 25. Άνδρέας Κρήτης
- 26. Άνδρέας Κρήτης
- 27. Άνδρέας Κρήτης
- 28. Άνδρέας Κρήτης
- 29. Άνδρέας Κρήτης
- 30. Κοσμάς Μάξιμου και Ρωμανός

- 16. Β. Byron, The Byzantine Achievement, (Λονδών 1929), σ. 76.
- 17. Τ. Κ. Παπατζώνης: «Ο ένδοξός μας Βυζαντινισμός», περ. Ν. Έστία, 15 Άπρίλ, 1948—15 Μαΐου 1948. Βλ. επίσης Αι. Χουρμούζιου: Έλληνικότητα και Εσθλασία, περ. Ν. Έστία 1 Ίουλ. 1948—Α. Πολίτης: Η βυζαντινή κληρονομιά και ή λαϊκή μας παράδοση, περ. Ν. Έστία, 15 Ίουλ. 1948 Γ. Θέμελη: Ζωή και παράδοση, περ. Ν. Έστία, 15 Οκτ.—1 Νοεμ. 1948 και Τομαδάκη Ν. «Πως έγνωρίσαμε τον Βυζ. πολιτισμόν» περ. ο Αϊώνας μας, φ. 2, 1949.

ΣΤΟ ΓΙΟΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Στις ὄχθες τῆς Παμβώτιδας παιδί, σὸ κάστρο γύρα
πλανιόσουνα ρεμβαστικά.
Κι' ἔγερνε, ὡς οἱ κλωνόγυρτες πάνω σου ἰτιές, ἡ μοῖρα
μὲ τὰ πικρά τῆς μυστικά.

Τῆς μούσας διαλεχτὸ παιδί, πέρασες μέσ' τὰ θάμπη
ἀχτίδα, ἀπόνα φῶς γλυκό.
— Πῶς λαχταράει ποιητὴ ἡ ψυχὴ, καὶ τῶναιρο πῶς λάμπει
γιὰ κάθε ὠραίο ἰδανικό!

Πότε τὰ μίσση θὰ πνιγοῦν, νὰ λυτρωθοῦν οἱ τόποι
πάνω ἀπὸ χῶρες καὶ καιρούς;
Ὅς πότε θὰ τοὺς στήνουνε σὸ Γολγοθὰ οἱ ἀνθρώποι,
τοῦ μαρτυροῦ τοὺς σταυρούς;

Σὲ ποιᾶς ἀγάπης τ' ὄραμα νὰ εἶχες βαθεῖα πιστέψη,
— ὦ τρυφερὴ κι' ἀγνή καρδιά; —
Προσκυνητὴ τῆς ὁμορφιάς θὰ σὲ γυροῦει ἡ σκέψη
καὶ τοῦ Χριστοῦ μας, Ἐλιγιά.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Ὁρες, μέρες, βρέχει, βρέχει ἀτέλειωτα
ὄρες, μέρες ἀκούμε τὸ τραγοῦδι τῆς σιωπῆς.
Ὅλα μιὰ ἀπέραντη κίτρινη κορδέλλα.
Ἐνα παιδί βαπτίζει τὴ χάρτινη βάρκα του
σ' αὐλάκι πὸν κυλάει σὸ δρόμο.
— Ὁρα καλὴ σὸ μεγάλο τάξιδο βαρκούλα
καὶ νὰ φέρεις ἕνα μάτσο στεφάνια τοῦ Μάη —
Οἱ λυπημένες νότες ξεψυχοῦν στὴν ἀσφαλτο.
Μιὰ νέα πίσω ἀπ' τὸ παράθυρο μετράει τίς ὥρες
ξεφυλλίζει ἕνα παλιὸ ρομάντζο καὶ ψιθυρίζει:
— Πόσο μιλάει στὴν ψυχὴ μου τὸ φθινόπωρο —
Ὅλα μιὰ ἀπέραντη κίτρινη κορδέλλα.
Περίλυπος κοιτῶ ἕνα μπουκέτο φθινόπωρο
ἕνα μπουκέτο μαραμμένα τριαντάφυλλα
στοιθαγμένα στοῦ σαλονιοῦ μου τὸ κινέζικο βάζο
πὸν ἔχει ραγίσει.

ΒΑΣ. ΚΡΑΨΙΤΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΜΑΣ λύπησε κατάκαρδα τὸ πὸν πει-
ράχτηκαν οἱ σοφολογιώτατοι πρού-
χοντες τῆς «Η.Ε.» ἀπὸ τὸ ἦθος μας: Κ'
ἔμεις οἱ κουτοὶ, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἦθος
μας προβάλαμε ἐξ ἀρχῆς γιὰ σημαία.
Αὐτὸ τὸ ἦθος μας κανακίζαμε, τὸ κα-
θαράαιμο, τὸ στιλπνὸ, τὸ διάφανο σὰν
κρυστάλλο Βοητίας, τὸ ἀπεψθο. Αὐτὸ
τὸ ἦθος πὸν μᾶς κόστισε πολλὰ. Αὐτὸ τὸ
ἦθος μας πὸν δὲν γνωρίζει ὑποκλίσεις,
χαμοσύρημο, συμβιβασμούς. Πάλευκα
εἶναι τὰ πανιά του καὶ ἐναντιώνονται
σ' ἄλλους τοὺς ἀνέμους τοῦ ὀλέθρου. Πά-
λευκα ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἀπὸ τότε πὸν
γνωρίσαμε τὸν ἑαυτὸ μας. Κι' ἐπὶ δια-
τηρηθεῖ ἔτσι, ὄχι γιὰ γινάτι τῶν σοφο-
λοιώτατων, μὰ γιὰ τὴν ἀρετὴ τῆ δικῆ
μας, τῶν ὄσων μᾶς διαβάζουν καὶ προ-
παντὸς τῶν ἀδιάφθορων νέων.

***

ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΑ τὰ «Εἰκονογραφη-
μένα Κλασσικά» λυμαίνονται τοὺς
μαθητὲς τῶν Σχολείων μας. Κάτι κα-
κότεχνες ζωγραφιές—γρίφοι, ἀνέλαθαν
ν' ἀντικταστήσουν ὅ,τι ὠραιότερο ἔχει
νὰ ἐπιδείξει ἡ παγκόσμια παιδικὴ λο-
γοτεχνία.

Ὁ παιδικὸς λόγος, ἡ γοητεία τοῦ
ὄνειρου μὲ τίς ποικίλες προσεχάσεις τῆς,
ἡ ὑδρόγειος μὲ τὴν κάθε εἶδους ἐκδή-
λωσὴ τῆς πὸν ἀνοίγει σὰν ἐξαίσιο ριπι-
δι στὴ σκέψη τῶν παιδιῶν, μαράθησαν.
Καὶ ὁ μέγας υπεύθυνος παραμένει ἡ
ἐγκληματικὴ μανία νὰ ἐκμεταλευτοῦμε
ἐμπορικὰ τὰ πάντα, ἐν ὀνόματι—δηθεν
—τῆς συντομίας καὶ τῆς ταχύτητας τοῦ
καιροῦ μας.

Δολοφονεῖται ὁ λόγος τοῦ Οὐγκώ,
τοῦ Δεδὸς, τοῦ Ντίκενς, τοῦ Στήβενσον,
τοῦ Σουίφτ, τοῦ Βέρν, τοῦ Μάρρυατ,
τοῦ Λόντον καὶ τῶσων ἄλλων μάγων πὸν
εὐεργέτησαν—ὅσο πιθανῶς τίποτε ἄλλο
—τόσο ἄμεσα καὶ μὲ τόση κατανόηση
τὴν παγκόσμια παιδικὴ ψυχὴ.

Δολοφονεῖται, ἀνεπανόρθωτα ἴσως,
ἐκεῖνη ἡ ἐξαισία μανία γιὰ τὸ διάβασ-
μα πὸν διαποτίζει τὴν παιδικὴ ἀκόμα
ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου μὲ ἀνθρωπιὰ, συ-
γκίνηση καὶ ὄνειρο, γιὰ νὰ τὸν συγ-
κροτήσῃ ἀργότερα καὶ νὰ τοῦ δώσει τὴ
γνώση τοῦ «καλοῦ» καὶ τοῦ «κακοῦ»!

***

ΜΕ τὸ θάνατο κάθε μεγάλου μας ποιη-
τῆ ἡ πεζογράφουσηκῶνεται κωνιορ-
τὸς ἀπὸ ἐπιστολὲς καὶ σημειώματα γιὰ
τὸ στήσιμο τῆς προτομῆς τοῦ νεκροῦ.

Ἄνοιγονται στήλες προσφορῶν, σημει-
ώνονται καυγαδάκια ἐλλάσσονος τόνου,
ἀδρὰ καὶ μελωδικὰ, γιὰ νὰ ξανατραβη-
χθοῦν οἱ χελώνες μας σὸν καβούκι τους,
χωρὶς νὰ ματώσει ὁ παρφουμαρισμένος
ἀπὸ ἀνοήσιες κονδυλοφόρος τους. Ἔτσι
ἔλα πάνε καλὰ καὶ φυσικὰ τίποτε τὸ
σάπιο δὲν ὑπάρχει σὸν βασίλειο τῆς Δα-
νίας! (θὲ μου, μεσ' ἀπ' τὸν ποταμὸ τοῦ
αἵματος διαβήκαμε, ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ
καὶ τὰ ἀποκαΐδια καὶ στεκόμαστε τῶρα
«στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη» σὰν
χαζὲς ὀδαλίσκας πὸν πετᾶνε ἡ μία στὴν
ἄλλη ρόδα καὶ γιασεμιά!)

Ὅμως οἱ μεγάλοι νεκροὶ μας δὲ θὰ
σημειώσουν τὴν παρουσία τους μὲ τίς
κακότεχνες προτομὲς τους· ἐκεῖνο πὸν
θὰ τοὺς φέρει σωστικούς, παρήγορους,
ἀληθινούς, εὐεργετικούς, ἀλησμόνητους
στὴ σκέψη μας, εἶναι ἡ ἐκδοσὴ—εὐθὺς
μὲλις ἐξαντλοῦνται—τῶν βιβλίων τους.
Εἶναι ἐν' ἀπὸ τὰ πολλὰ, ἀπὸ τὰ εὐσιώ-
δη στίγματα τοῦ λεγόμενου πνευματι-
κοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ παντε-
λὴς ἔλλειψη ἀπὸ τὰ διβλοπωλεῖα μνη-
μειακῶν κειμένων τῆς λογοτεχνίας μας.

***

ΟΙ «Η.Σ.» θεωροῦν χρεὸς τους νὰ ἐπι-
σημάνουν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδραση
πὸν εἶχαν τὰ κατὰ καιροὺς ἐλληνικὰ
λογοτεχνικὰ περιοδικὰ καὶ νὰ τὰ μνη-
μονεύσουν.

Ὅσοδήποτε καὶ ἂν ἐξέπεσε τελευταία
ἡ «Νέα Ἐστία» ἀπὸ τὸν ἀναπότρεπτο
νόμο τῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἀρτηριοσ-
κλήρωσης ἔρχεται πρώτη στὴν εὐγνω-
μοσύνη μας μὲ τοὺς 22 ὀγκώδεις τό-
μους τῆς.

Τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» μὲ τὸ
ἦθος, τὴν ἰδιοτυπία, τὴ φρεσκάδα καὶ
τὴ ζωντάνια τους πὸν διέκοψαν τὴν ἐκ-
δοσὴν τους τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς Γερ-
μανικῆς κατοχῆς.

Τὰ «Νέα Γράμματα» μὲ τὸν κλει-
στὸ κύκλο τῶν συνεργατῶν τους πὸν ἡ
προσφορὰ τους στὴν ποίηση στάθηκε
οὐσιαστικὴ.

Τὰ «Νεοελληνικὰ Σημειώματα» μὲ
τὸ κέφι, τὴν παρρησία, τὴν εἰρωνία, τὴν
πολεμικὴ τους.

Παλαιότερα τὰ «Παναθηναῖα» καὶ
ὁ «Νουμᾶς» ἰδιαίτερα ὁ τελευταῖος, πὸν
σῆκωσε μὲ γενναιοσύνη καὶ ἐφηδίκῃ
ρῶμη τὴ σημαία τοῦ δημοτικισμοῦ γιὰ
μιὰν οὐσιαστικὴ ἀναγέννηση καὶ βοή-
θησε νὰ πηδῆσει κάποιος φῶς μέσα στὴν

ἀποπνεχτικὴ τάφρο τοῦ ἐκφυλισμένου
σχολαστικισμοῦ.

Καὶ ἀκολουθεῖ μιὰ σειρά περιοδι-
κῶν (μερικὰ ἐκδίδονται ἀκόμα)—τὶ ἄχα-
ρος ἀπολογισμὸς, σὰν τὸν παποῦ πὸν
μνημονεύει τοὺς εὐεργέτες!—: Πνευμα-
τικὴ Ζωὴ, Σήμερα, 3ο Μάτι, τὰ Νέα
Ἑλληνικὰ, Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία,
Ποιητικὴ Τέχνη, Νεὸς Νουμᾶς, Μορφές,
Μακεδονικὲς Ἡμέρες, Κοχλίας, Νέα
Πνὸ, Ἡπειρωτικὰ Γράμματα, Ἐλευθε-
ρα Γράμματα Ὁ Κρίκος, Ἑλλ. Γράμμα-
τα Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση, Γράμ-
ματα (Ἀλεξάνδρειας) Κρητικὲς Σελίδες,
Νεὸι Ρυθμοὶ, Προπύλαια, Πάφος, Ἑλ-
ληνικὴ Δημιουργία, Ὁ Κύκλος, Τετρά-
διο, Δῆρος.

Καθ' ἕνα ἀπὸ τὰ παραπάνω περιο-
δικὰ (φυσικὰ εἶναι πολλὰ πὸν ξεχάσαμε)
εἶχαν τὸν χαρακτήρα τους, τίς ἀπόψεις
τους· ἄλλα συγκρατημένα πὸν διακονοῦ-
σαν ὀρισμένες μορφές Τέχνης, ἄψογες, ὕγε-
νικὰ ἄλλα ἐρημητικὰ καὶ ἀπρόσιτα, γραμ-
μένα σὲ ὕψηλὸν τόνον· ἄλλα ὀρητικὰ
σὰν θύελλες μὲ σκοπούς ἀναγεννητικούς.
Μὰ ὅλα τους ρίξαν τὸν καλὸ σπόρον, κι
ἂν δὲν πέτυχαν τὴν ὄνειρευτὴν πλημμύ-
ρα μιᾶς γενικῆς πνευματικῆς καὶ αἰσ-
θητικῆς ἀνόδου, πάντως ὁ σπόρος τους
βλάστησε—μὲ μιὰν ἐξαισία ἐκκρηξὴ πνευ-
ματικῶν ἀνθῶν—μέσα σὲ πέντε δέκα χι-
λιάδες ἔλληνες. Μιὰ προσφορὰ μοναδική,
ὅταν ὄλοι οἱ ἄλλοι παράγοντες ἐγκλη-
ματικὰ ἀδιαφοροῦν σχεδόν.

***

ΗΕΙΔΗΣΗ πῶς ἡ Οὐνέσκο διοργά-
νωσε καλλιτεχνικὸ συνέδριο στὴ Βε-
νετία μὲ θέμα «Ἡ Θέση τοῦ καλλιτέ-
χνη στὴ σύγχρονη κοινωνία» μᾶς ἐφε-
ρε πολλὲς θλιθερὲς σκέψεις.
Θυμηθήκαμε τὴ θαύτατη καὶ οὐσια-
στικὴ ἐπίδραση πὸν ἐξασκοῦσαν στὰ
πλήθη οἱ γίγαντες συγγραφεῖς τοῦ πε-
ρασμένου αἰῶνα. Οἱ γίγαντες πὸν πάλε-
ψαν γιὰ τὸν ἐξάνθρωπισμὸ τοῦ ἀνθρώ-
που! Θυμηθήκαμε τὴ γόνιμη πάνω στὰ
πλήθη ἀκτινοβολία τοῦ Οὐγκώ, τὸ «κα-
τηγορῶ» τοῦ Ζολᾶ πὸν συντάραξε τὴν
παγκόσμια κοινὴ γνώμη, θυμηθήκαμε
τοὺς φοιτητὲς τῆς Πετρούπολης πὸν
ἀκολουθοῦσαν τὸ φέρετρο τοῦ Ντοστο-
γιέβσκη.

Σήμερα οἱ συγγραφεῖς ὀργανώνονται
σὲ κλίκες, περιχαρῶνται σὲ πολι-
τικὰ στρατόπεδα, οἱ περισσότεροι κα-
τέχονται ἀπὸ τὸ «φόβον» τῶν ἡμερῶν μας
καὶ ἀντὶ νὰ σιωπήσουν τουλάχιστο, χει-
ροκροτοῦν τὰ δεσμὰ τους. Νικήθησαν
ἀπὸ τὴν τρομερὴν ἐποχὴ μας! Ἀντιγρά-
φουμε τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ Μελαχρι-
νοῦ πὸν εἶναι σὰ νὰ μᾶς τὰ στέλνει—
στερνὴ διαμαρτυρία—ἀπὸ τὸν τάφο του:
«Ἐγὼ προτιμῶ νάμαι κλεισμένος στὸν
πύργο μου, ὄχι ἀπὸ ἀδιαφορία ἢ περι-

φρόνηση πρὸς τὴν ἐποχὴ μου, πού τόσο με πλῆγωσε, ἀλλὰ γιατί πιστεύω πὼς θγαίνοντας ἀπ' τὸ ἐρημητήριό μου στοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατείες θὰ χάσω τὴν ἐλευθερίαν μου, καὶ θὰ κατασπαραχθῶ ἀπὸ λύκους γνήσιας εὐρωπαϊκῆς ράτσας!»

Καὶ τώρα ζητοῦν βοήθεια εἰ θεοὶ τοῦν Θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων! Μὰ ἔλεες οἱ μικρὲς φωνὲς δὲ κάνουν τὴ φωνὴ ἐνὸς γίγαντα. Ὅλες οἱ μικρὲς φωτιές, ὅταν δὲν καίνε με τὸ ἄγιο λάδι τῆς ψυχῆς, τῆς ἀγάπης, τῆς πνευματικῆς παλληκαριᾶς, παρὰ με χημικά κατασκευάσματα, δὲν ἀντέχουν, σβύθουν καὶ μοιάζουν κατὰ πῶς λέει ὁ Καβάφης: «μια ἠλιθερὴ κερί: ἀ σῆσμένα. Τὰ πιδ κοντὰ θγάζουν καπνὸν ἀκόμα—κατὰμαυρα κεριά, κυρτά, λιωμένα.»

Πάντως ἐκφράζουμε τὴν εὐχὴ νὰ ἐπιτύχουν στὴν ἐφαρμογὴ τους τὰ ἔποια πορίσματα καὶ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου. Ἐκφράζουμε τὴν εὐχὴ νὰ συντριβεῖ σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἢ κάθε τύπου λογοκρισία, νὰ ἀποδομηθεῖ ἡ Ἐλευθερία, γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ τραγικὰ δοκιμαζόμενου πολιτισμοῦ.

***

ΜΕ ἀληθινὸ πόνον ψυχῆς ἀντικρύζουν, ὅσοι πέρασαν ἀπὸ τὰ θρανία τῆς, τὸ κτίριο τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ἐκεῖ πού δλόκληρες γενιὲς ἄκουσαν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, στὶς αὐλὲς τῆς ὅπου ἄλλοτε, σωστὸ μελισσοδῶ, δούζαν εἰ νεανικὲς φωνές, φυτρῶνον τώρα τ' ἀγριοχόρτα κι οἱ ἀέλαντοι. Κι' ὅμως πᾶνε 12 χρόνια σὺν σήμερα πού οἱ ὀμβρές τοῦ φωτισθῆσθαι ἐπιδρομῆα χτύπησαν ἀνανδρα τ' ὀμορφο κτίριο. Δισεκατομμύρια δραχμῆςκι' ἑκατομμύρια δολάρια διετέθησαν γιὰ ποικιλώνυμους σκοποὺς καὶ δὲν βρέθηκε ἀκόμα ὁ ἀνθρώπος πού, οἰστροληλατημένος ἀπὸ τὸ παράδειγμα καὶ τὴ διδαχὴ τῶν Μπαλάνηδων, καὶ τῶν Μαρούσηδων, τῶν Καπλάνηδων καὶ τῶν Ζωσιμάδων, θὰ προσέφερε ὕψιστες ὑπηρεσίες στὴν πόλη αὐτὴ πού ποικιλότηροπα ἄλλοτε ὠφέλησε τὸ ἔθνος με τὴν ἀναστήλωση τοῦ σχολείου τῆς. Καὶ νομίζουμε πὼς ὁ καλύτερος μελλοντικὸς ἑορτασμός τῆς ἐπετείου τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων στιγμῶν τῆς Φυλῆς, θάνα νὰρῆν ἡ 28 Ὀκτωβρίου 1953 ξαναχτισμένη τὴ «γεραρά» Ζωσιμαία μας.

***

ΜΕΤΑΦΕΡΟΥΜΕ ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐπιφυλλίδα τοῦ Κ. Ι. Δεδόπουλου δημοσιευμένη στὴν ἐφημ. «Καθημερινή» πού ἀποτελεῖ ἀγωνιῶδη ἐπίκληση καὶ πρόκληση εὐθαρσῆ πρὸς τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τῆς Ἑλλάδας. Οἱ

διαπιστώσεις τοῦ Κ. Ι. Δεδόπουλου δὲν ἀποτελοῦν κάτι τὸ νέο. Ἀπλῶς φέρουν στὸ προσκήνιο μιὰ κατὰστάση χρόνια, πού προκαλεῖ ψυχικὴ διαστροφή καὶ σὴψὴ ἀπελπιστικὰ ἐπικίνδυνη γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῶν ἡμερῶν μας. Εἶναι μέγα χρέος τῶν πνευματικῶν Ἑλλήνων, νὰ ὑψώσουν ὅσο γίνεται γνήσια καὶ ὑπεύθυνη, ὅσο γίνεται ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἰδιοτέλεια καὶ φόβο τῆ φωνῆ τους γιὰ τὴν ἀκόμη μιὰ φορὰ καλπᾶσει ἀχαλίνωτο παντοῦ σὺν τῆ χολέρα τοῦ Μεσαίωνα: «(1) ἰδιόμορφες μ' ῥφές τῆς τεχνικῆς τοῦ ἐξευτελισμοῦ ἀναδύονται ἀπὸ τὸν σύγχρονον κόσμον ἀπειλητικῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο: Ἀγριότης τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεως χθές, ἀγριεῖα τῆς προπαγάνδας σήμερα... ὑποβασταζόμενες ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία τῆς τεχνικῆς, ἀπὸ τὸν παντεχνισμό. Σὲ τελευταία ἀνάλυση ὅτι δὲν γίνεται με τὴν Ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν Ἀγάπη, καταλήγει ἀναπότρεπτα νὰ γίνεται ἐναντίον τῆς Ἀγάπης.»

Οἱ σκεπτόμενοι δὲν ἔχουν φαίνεται στὸν τόπο μας, δυνειδητοποιήσει ὅσο ἄλλοῦ τὴν ἔκταση τοῦ κακοῦ. Ὁ λαὸς μας, ἕνας μεγάλος λαὸς μ' ὄλα τρυτὰ σοβαρὰ ἐλαττώματα, πέρασε καὶ περνᾷ σὺν εὐρωπαϊκὸς λαὸς βαθύτατη ψυχικὴ δοκιμασία. Οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ σκύβουν πάνω στὰ τραύματά του τὰ ψυχικὰ καὶ νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ ἐνεργήσουν...»

***

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πὼς κάποια προσπάθεια γιὰ μιὰ σοβαρῶτερη ἀντιμετώπιση τῶν πνευματικῶν ζητημάτων τοῦ τόπου μας, ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνεται στὴν πόλη μας. Ὁ ἀρχικὸς ἐνθουσιασμός ἀρκετῶν διανοουμένων μας ἐνισχύθηκε τὸν τελευταῖο μῆνα ἀπὸ τὴν ἐδῶ παρουσία δύο ἐκλεκτῶν Ἑπειρωτῶν τοῦ κ. Εὐαγγελιδηκαθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ κ. Μερτζου γνωστοῦ ἱστοριοδίφου. Ἡ πνευματικὴ κίνηση ἀποκρυσταλλώθηκε στὴν ἴδρυση ἑταιρείας Ἑπειρωτικῶν μελετῶν. Ἐγινε μάλιστα καὶ σχετικὴ σύσκεψη στὸ Δημαρχεῖο τὴν 9)10)52 με πρωτοβουλία τοῦ κ. Δημάρχου καὶ τοῦ κ. Μερτζου στὴν ὁποῖαν παρευρέθησαν οἱ πρόεδροι τῶν Ἐπιστημονικῶν Συλλόγων, Ἐμπορικῶν Ἐπιμελητηρίων καὶ Ἐργατικῶν Κέντρων καὶ ἐλάχιστοι διανοούμενοι τῆς πόλης, γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἐπιτροπῆς ἐπεξεργασίας τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἑταιρείας.

Οἱ «Η. Σ.» μετέχουν ὀλόψυχα στὴν κίνηση αὐτὴ, πού βρίσκεται στὸ πρῶτο τῆς θῆμα καὶ θέλει προσπάθειες μεγάλες, ἐνθουσιασμό καὶ ἀνιδιοτέλεια καὶ προπαντὸς ἀποφυγὴ ἀπὸ ἀφέλειες θριαμβολογίας γιὰ προβάδισμα κ.τ.λ. γιατί

στὴν οὐσία δὲν ἔγινε τίποτε ἀκόμη. Οὕτε κτίριο ὑπάρχει καὶ τὰ χρήματα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ σὲ βρίσκονται εὐκολα. Ἡ ἐπιτροπὴ πού θὰ ἐκλεγῆ πρέπει νὰ κατέχεται ἀπὸ δραστηριότητα, καὶ γνωρίζη τὶς οἰκονομικὲς δυνατότητες καὶ δαθμαῖα με ρεαλιστικὴ σαφήνεια νὰ χωρήσῃ στὴν πνευματικὴ αὐτὴ προσπάθεια, ὀρίζοντας σὺν πρῶτο τῆς σκοπὴ τὴν ἴδρυση Βιβλιοθήκης. Ἡ Βιβλιοθήκη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑταιρεία μιᾶς σύγχρονης πνευματικῆς ἀνάγκης θὰ συγκεντρώσῃ κοντὰ τῆς τοὺς νέους με τὴν δίψα τῆς μάθησης καὶ τὸ σπαραγμὸ τῆς μεταπολεμικῆς ἀγωνίας, καὶ ἀπ' αὐτοῦ—ἄς εἰμαστε βέβαιοι γι' αὐτὸ—τὸ αἶτημα γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς ἑταιρείας θὰ πάσῃ νὰ παραμῆνῃ ἕνας νεφελώδης πόθος μιᾶς εὐάριθμης ομάδας λογίων καὶ θ' ἀποδῆ καθολικώτερο αἶτημα σ' εὐρύτερο Ἑπειρωτικὸ Κοινό.

***

ΟΙ δασκάλοι αὐτὸ τὸ μῆνα, στὸ συνωστισμό τῶν βιβλιοπωλείων, μεταβλήθησαν σὲ κριτικούς, ὄχι φυσικὰ ἐπαρχιακῆς δοκησιοφίας με πομπῶδεις ἀφορισμοὺς περὶ τέχνης, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν βοηθητικῶν βιβλίων.

Τὸ μαθητικὸ βοηθητικὸ βιβλίο χρέονο τὸ χρόνο παρουσιάζει μεγάλες δειλιτώσεις με μόνη τὴ διαφορά πού ἡ κερδοσκοπικὴ μαγιά ἐφτασε νὰ γράφῃ βοηθητικὰ καὶ γιὰ τὰ νήπια τῆς πρώτης Δημοτικῆς καὶ γιὰ τὴν παραμικρότερη διδαχτικὴ ἐπαφὴ δασκάλου καὶ παιδικοῦ.

Καὶ ἀφοῦ ὁ ἐπίκαιρος λόγος γιὰ μαθητικὰ βιβλία παρατηροῦμε τὴν ἐλλειψὴ μιᾶς σίγουρης, ἐνιαίας μεθοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας.

Πάρτε ἀπὸ περιέργεια τὶς διαφορὰς Γραμματικῆς πού κυκλοφοροῦν κἀνετὲ μιὰ ἀπλὴ σύγκριση καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι δὲν ὑπάρχει μιὰ ἀποκρυσταλλωμένη διάταξη τῆς ὕλης πού νὰ καὶ ἐπιδέχεται ἢ τὶς τροποποιήσεις τοῦ καθενὸς συγγραφέα. Βλέπουμε παντοῦ ἀνεξέλεγχτες προσθέσεις ἢ ἀφαιρέσεις γραμματικῶν περιπτώσεων, αὐτοσχέδιες ὀνομασίες γραμματικῶν τύπων κι' ἕνα σωρὸ συγγραφικῆς πρωτοβουλίας πού δὲν πρέπει νὰ γίνονται ἀνεκτὲς σὲ βιβλία Γραμματικῆς.

Φυσικὰ ἡ Δημοτικὴ γλώσσα εἶναι γλώσσα ζωντανὴ καὶ σὲ διαρκὴ ἐξέλιξη ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει ἐπισημονικὴ Γραμματικὴ γενικὰ ἀναγνωρισμένη πού πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς βάση κάθε μαθητικοῦ ἐγχειριδίου γιὰ μιὰ καλύτερη διευκόλυνση δασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ νὰ ἡσυχάσουμε ἀπὸ τοὺς τελευταίους καθαρευουσιάνους πονοσταλγοῦν τὴν ἀρχιτεχτονικὴ τελειότητα τῆς Καθαρεύουσας.

ΕΚΕΙ πού περιμέναμε γράμμα του, ἀνεδύθη ὁ ἴδιος ἀπὸ ἕνα παλιὰ δημοσιευμένο κείμενο τ.υ. Κάτι μᾶς εἶπε με πλατιεὲς χειρονομίες καὶ πελιδνός, μᾶς ἔδαιξε τὸ χαρτί. Ἐκεῖνο τρικύμιζε ἀπὸ ἕνα ρυθμὸ κι ἕνα πάθος! Μὰ καὶ μεῖς πεισιμωμένοι περιμέναμε τὸ ἄλλο χαρτί, ἐκεῖνο πού τοῦ ζήτησαμε πρὸ καιροῦ. Καὶ τότε, ὁ Γιάννης Σκαρίμπας ἀνελύθη σὲ δάκρυα καὶ δάκρυα! νὰ, σὺν ὀπλὲς ἀλόγου γεμάτες νερὸ καὶ περπάτησαν ὄλες μαζὺ ψάχνοντας κάτι. Χύθησαν μᾶλλον, σὺν κοπάδι ἀργυρὰ ψάρια πού ζήτην ἀναπνεύσει, στὸ νερὸ τοῦ Εὐρίπου. Θὲς ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ Γιάννη Σκαρίμπα, θὲς ἀπὸ τὴν σελήνη πού ἀποξεχάστηκε στὴ ρέμβη τῆς, τὰ νερὰ τοῦ Πορθμοῦ δὲν καλμάρουν, ὄλο ἀνεβαίνουν με ζικ—ζακ καὶ πλημμυροῦν τὶς καρδιές μας με μιὰν ἀδολη ποίηση. Ναι, ἡ Χαλιδα ἔχει τὸν ἀνεπανάληπτο ποιητὴ της! Ἔτσι, ἐκεῖνο τὸ πὸ—δῆθεν—διήγημα «Ἐνὰ σὺλ Πορμπαδούρι!», μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ «ξεδιώσουμε» ὅπως θάλεγε ὁ ἴδιος, κι ἔτσι στὰ πεταχτὰ—σὺν χυμένες χάντρες κολιέ—νὰ περάσουμε λίγες φράσεις ἐδῶ, κἀνετας ἕξοχο ποίημα!

«Μπρὸς μου ὁ γιάλὸς λαμποκόπας κι' ἦταν σὺν χρυσὸ νύστα τοῦ ἔρωτα... Γιὰ κἀνὴν τὴ μπλάβα φλέβα θὰ μούλεγε, πού δούλευε—κρυφὸς σφυγμὸς—στὸ λαϊκὸ τῆς. Κάτω ἀπὸ τὴ φωτεινὴ γὰζα ἐνὸς σὺννεφου ὁ γιάλὸς—μπρὸς—κοιμόταν. Τώρα παρατηρῶ, μπρὸς μου ἐκεῖ τὴ Χαλιδα—λελέκι. Εἶναι σὺν με κωμωλία ἕνας ἔρωτας—καί—τὴν ἔχει οκεδιάσει. Μοιάζει ἐκεῖ—ἀργυρὴ στὴν ἀπόσταση—σὺν νὰ κοπηλατεῖ πρὸς τὴ λήθη. Ψές, μούλε παῖ γιὰ τὰ μπράτσα τῆς, πούταν σὺν λαμποκόπας πού δόσαν. Εἶναι ἡ ἴδια αὐτὴ καὶ ἀπαράλλαχτη με ὅτι εἶναι γλυκὸ φέμμα καὶ πλάνη. Κάτι βάρκες ἀφημένες στὴ ρέμβη τους, μοιάζουν σὺν νᾶχουν σταθεῖ στὸν ἀέρα. Τόσο κάτω τους εἶναι ὁ ἀποπάνω οὐρανός. Τόσο πάνω τους τὸ κάτωθι τους γαλάζιο.»

Κι' εἶναι σὺν νὰ κουδάλαι τὸν ὀρίζοντα ἢ ὀμπρέλλα πῶχει στήριζει στὸν ὄμο... Αὐτὸ τὸ φλύαρο κρυφὸ τζιτζικὶ τῶν ρούχων σου ποῖὸ Αὐγουστιατικὸ σοῦ τραγουδάει μεσημέρι; Καὶ ποῖα πλάνη, ἀπ' τὰ ὕλικά σου τὰ δνεῖρα, πῆρε κι' ἐπίαζε—δνεῖρο κι' αὐτὸ—τὴ ζωὴ σου; Ἐφυγε με τὰ γοβάκια τῆς—ἔρωτες πού ἀλληλοκνηγίσσαν δρόμο. Μπρὸς τῆς—ἀφῆλά—ὁ Ἄν' Ἠλιάς ἐκεῖ, ἔμο. αἴς σὺν κωμωλία μακέτα ἐξωφύλλου. Τῆχε φύγει; Τί εἶπες; Κεῖνο τὸ στημένο τῆς [δραμα]

—κάτω ἀπὸ τὴ μπλέ καντῆλα τοῦ ὄψου— θάταν σὺν ἡ θεὰ τρέλλα ποῦδλεπε με τὰ μάτια γιαλένια...

Πῆρα ἀγάλι τὸ δρόμο βουδὸς Ἡ «Παλιόροια!» [Ἡ Μύγια!]

Ἡ προσωπίδα τῆς ἀεροκρέμνονταν. Πένημη πάνω ἀπ' τὴ θολὴ πόλη τοῦ Εὐρίπου... Κεῖνο τὸ ρόδο στόμα τῆς ἔλαμπε... μὲς σ' ἕνα ξεπάγιασμα αἰώνιο...

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΜΑΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

Ἀγαπητὲς «Ἑπειρωτ. Σελίδες»

Πιστεύω νὰ μὴ θεωρηθῆ κατάχρηση τοῦ πολῦτιμου χώρου σου ἢ φιλοξενία μιᾶς ἐπιβεβλημένης ἀπάντησης στὸν κ. Παπαγεωργίου καθηγητὴ τῆς Ζωσιμαίας σχετικὰ με τὸ θέμα τῆς παιδευτικῆς αὐτοτέλειας τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου.

Ὁ κ. Παπαγεωργίου στὴν «Ἑπειρωτικὴ Ἔστια» σ' ἐκπαιδευτικὸ τοῦ ἄρθρου γιὰ τὴ Μὲση Παιδεία, ἔθιγε ἀκροθιγῶς κάπως, τὴν ἔλλειψη συντονισμοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου με τὸ Γυμνάσιο, ἀπονέμοντας καὶ στοὺς δασκάλους ἀρκετὲς εὐθύνες τῆς «ἄρρυθμίας» τῆς Μέσης Παιδείας, με τὴ δημιουργία ἐνὸς καινοῦργου ὄρου—ἀπὸ τοὺς ἀτέλειωτους—ἰσμοῦ, τοῦ Παιδαγωγισμοῦ.

Στὴν ἀπάντησή μας, πού καθορίζαμε τοὺς ὑπάρχοντες βασικούς σκοποὺς τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, πολὺ εὐρύτερους καὶ περισσότερους ἐναρμονισμένους με τὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας, ὄχι καὶ τόσο σύμφωνους με τὴν Γυμνασιακὴ διάθεση, ξαναγυρίζε δριμύτερος ὁ κ. καθηγητῆς, κἀκίζοντας μας ὅτι παραμελοῦμε τὴ γλωσσικὴ καὶ μαθηματικὴ κατάρτιση τῶν παιδιῶν.

Καὶ γιὰ νὰ φανῆ ὅτι ἡ παρακινῶρισή μας αὐτὴ εἶναι ἀνεδαφικὴ, ἐνῶ στὸ πρῶτο ἄρθρο μιλάει γιὰ τὴν κατάρτιση στὰ Ἑλληνικά, τὼρα τὴν προσδιορίζει σὲ μάθημα τῆς μητρικῆς γλώσσας πού ἐπιβάλλεται νὰ ἐμπεδῶνεται στὸ Λαϊκὸ Σχολεῖο.

Διαφεύγει ὁμως τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅτι ἡ γραμματικὴ τῆς μητρικῆς γλώσσας, διδάσκεται μόνον στὶς κατώτερες τάξεις τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, ἐνῶ στὶς δύο ἀνωτέρες διδάσκονται ἢ ἐξυπηρετικὴ γιὰ τὸ Γυμνάσιο Καθαρεύουσας.

Ὅσο γιὰ τὴ γνώση τῆς πρακτικῆς Ἀριθμητικῆς, πού κι' ἐμεῖς παραδεχόμαστε ὡς βασικὸ μάθημα τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, εἰ διαφορὰς μας εὐρίσκονται στὸν καθορισμὸ τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων τῶν τραφίμων του γιὰ νὰ χάνουν τὸν πολῦτιμο χρόνον τους, εἰδικώτερα στὰ μονοτάξια, καβαλῶντας ἕνα ὀλόκληρο χρόνον τὰ κλάσματα π.χ. ἐνῶ τὸ αἴμα ἄλλα χρήσιμα τῆς πρακτικῆς Ἀριθμητικῆς θὰ ἦταν προτιμώτερα. Ἐκεῖνα τὰ περὶ διδακτικῶν ὑπερβολῶν καὶ ἐπιτροπῶν—γνώριμες ἀφοριστικῆς ἐπινοήσεις—δὲν ἔχουν τὴ θέση τους καθόλου στὸ Λαϊκὸ Σχολεῖο πού ζεῖ τόσο ἄμεσα τὴν πραγματικότητα.

Τελειώνοντας, θὰ περιμένα ἀπὸ τὸν κ. Παπαγεωργίου νὰ μᾶς καθώριζε ἐναργέστερα τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ ἐπάρατου παιδαγωγισμοῦ πού μαστίζει

—εὐτυχῶς κατὰ τὸν κ. καθηγητὴ ἐλάχιστους δασκάλους— καὶ πού τόσο συντείνει κι' αὐτὸς στὴν «ἄρρυθμια» τῆς Μέσης Παιδείας.

Μ' ἀγάπη
ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Δημοδιδάσκαλος

Ο ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

Ὁ Ραδιοσταθμὸς Ἰωαννίνων στὴν ἐκπομπὴ τοῦ τῆν 5—10—52 ἀφ' ἑρῶσε τὸ κάτωθι σχόλιο γιὰ τὸ περιοδικὸ μας.

Πνευματικὸς ὀργασμὸς καὶ ἐυγενικὴ, ἀξιεπαινη προσπάθεια γιὰ τὴν μορφωτικὴ ἐξύψωση τοῦ λαοῦ μας χαρακτηρίζει τὴν κίνηση τῆς πόλης μας τοὺς τελευταίους μῆνες. Τὰ Γιάννια ἐξησαν τὴν πέτρα στὸ τέλμα τῆς ληθαργικῆς ἀκίνησιος τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου. Δὲν τὰ περιμένουμε πιά ὄλα ἀπὸ τὸ Κέντρο. Ἡ ἐπαρχία ἄρχισε νὰ πρωτοπορεῖ. Κρατᾶμε με χαρὰ στὰ χέρια καὶ τὸ νῆλο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ πού κυκλοφόρησε πρὶν λίγες μέρες γιὰ νὰ προστεθῆ στὴ μάχη ἐναντίον τῆς ἀμάθειας καὶ τοῦ σκοταδιοῦ. Οἱ «Ἑπειρωτικὲς Σελίδες» γράφονται ἀπὸ νέους, ἀπ' αὐτοὺς πού τοὺς ἀνήκει τὸ μέλλον καὶ θέλουν νὰ τὸ χτίσουν ἐλπιδοφόρο, φωτεινὸ. Τὴν ἐκδοσὴ του χαιρετίζουμε με τὴν πεποίθησι αὐτὴ. Ἐμᾶστε καὶ μεῖς νέοι γι' αὐτὸ τοὺς βλέπουμε με συμπάθεια καὶ ἀγάπη. Στὶς σελίδες τῶν «Ἑπειρωτικῶν Σελίδων» βρίσκουμε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας με τὶς ἀνησυχίες, τὶς ἀγωνίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς νέας γενεᾶς πού ἀναζητᾶει τὸ δικὸ τῆς δρόμο.

Στὸ κύριο ἄρθρο τοὺς καθορίζονται οἱ ἐπιδιώξεις «με θαρρετὴν εὐθύτητα καὶ σταθερότητα». Χαιρετίζοντας ἀπὸ τὴν ἐκπομπῆ αὐτὴ τὴν ἐκδοσὴ τῶν «Ἑπειρωτικῶν Σελίδων» τονίζουμε πὼς ἀξίζουν τὴν ἀμερίστη ὑποστήριξη ὄλων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

—Κάθε γράψιμο εἶναι ἕνας Σωσίας πού τοῦ περνᾶς ὄλα τὰ βάρη σου.

—Ἀκόμη κ' ἡ ἐπιλογή τοῦ ἀκατέργαστου ὀλικοῦ (τί θὰ κρατήσης—ἀλλ' ἰδίως τί θ' ἀπορρίψης) δειχνεῖ κι' αὐτὴ τὸν Καλλιτέχνη.

Γιάννης Μπεράτης

Η ΑΜΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Σε άλλους αυτά κ. Μόθ., έμεις δέν έχουμε δηλωθεί μπεχλιβάνηδες, τὸ πνευματικὸ ἦθος μας δέν μας ἐπιτρέπει τέτοιου εἴδους ἀνασκουμπώματα.

Ντροπή κ. Σαμ. νὰ ἐπιτρέπετε στὸν ἑαυτὸ σας τέτοιες ἀσύστολες ἀντιγραφές! Μάθε πὼς ἡ θητεία μας στὸν ποιητικὸ λόγο κρατεῖ εἰκοσι χρόνια τῆς ζωῆς μας κι ἔτσι μερικὰ ἀπὸ τὰ «Σφυρίγματα τοῦ Ἀλήτη» τοῦ Ἀνθία, σὲ καμμιά περίπτωση δέν θὰ τὰ παρουσιάσαμε γιὰ δικὰ σας σφυρίγματα.

Ἡ χαρὰ μας, εἶναι μεγάλη κ. Δάλ. πὸς ἤρθατε πλάι μας μὲ μιά τέτοια κριτικὴ ἐργασία τόσο ὑψηλοῦ τόνου! Μὲ σὰς καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους φίλους μας, οἱ «Η. Σ.» φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν ἕνα περιοδικὸ πανελληνίου κύρους.

Μὰς ἄρεσε ἡ ἐργασία σας κ. Βαλ. μὰ δέν στέκει στὸ περιοδικὸ μας. Ἐπειδὴ οἱ «Η. Σ.» εἶναι περιοδικὸ Τέχνης εὐχαρίστως θὰ φιλοξενούσαμε μίαν αἰσθητικὴ καὶ ἱστορικὴ τοποθέτηση τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων.

Νομίζετε κ. Γκρ. πὼς δὲ μαντεύουμε καὶ δέν αἰσθανόμαστε τὴν ἀγωνία καὶ τοὺς παλμοὺς πὸς κλείνει τὸ χειρόγραφο κάθε νέου; Καὶ νομίζετε, ἀκόμα, πὼς δέν ἔχουμε τὴν ἰκανότητα, τὴν εὐαισθησία, νὰ ἐκτιμήσουμε καὶ νὰ συγκινηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀνιδιοτέλεια τῶν χειρογράφων τους; Ἀλλὰ τί μπορούμε νὰ κάνουμε; Νὰ εἴμαστε εὐχάριστοι, εὐκολοί, ἐπιεικεῖς καὶ νὰ πολλαπλασιάζουμε τὶς εὐθύνες μας γιὰ τὸ μέλλον; Θὰ θέλατε λοιπὸν νὰ συναλλαγοῦμε; Αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ ἄμεση καὶ ὀριστικὴ καταδίκη μας.

Στὴν «Ἀσκησὴ» σας κ. Βούλ. ξεχωρίζει τὸ πρῶτο μέρος πὸς προδίνει εὐαισθησία. Λεῖπει ὅμως τὸ σύνολο. Ἀλλὰ τὸ ἐλπίζουμε θετικὰ νάρθει καὶ αὐτὸ μὲ τὸν καιρὸ, μὲ τὴν ἐπιμονή, μὲ τὴν ψυχικὴ πέτρα.

Δέν κρατοῦμε τὸ διήγημά σας κ. Σωτ. γιὰτὶ προσπαθεῖτε νὰ κάμετε ὑψηλὴ φιλοσοφία καὶ τὸ ξέρετε, δὲ γίνεται. Θὰ τὸ ἔχετε ἀκούσει, πὼς ἡ Τέχνη δέν εἶναι διάνοηση, δέν εἶναι σκέψη: εἶναι προπαντὸς αἰσθημα πὸς ἡ λογικὴ τὸ ἀνέχεται.

Καὶ τὸ δικὸ σας κ. Χωρ. μὰς ἐνθουμίζει ἐντονα τὸν Ἥλια Βενέζη τῆς «Ἀδολικῆς Γῆς». Τὶ τὰ θέλετε αὐτά; Εἶναι ἕνα θανεικὸ ἐνδυμα πὸς ἀργὰ ἢ γοργὰ μὰς τὸ πέρνουν πίσω καὶ μὰς ἀφήνουν ἀσίστιδους... οἱ κακοί!

Ἡ ἀπόκρισή σας κ. Δαζ. καλλίτερη ἀπὸ τὴν ἐρώση σας καὶ δὲ θὰ ἐνδόσους τὸν ἑαυτὸν σας νὰ δημεσιευθεῖν,

ἀφροὺ πολὺ σύντομα κι ἐσεῖς θὰ τοὺς ἀρνηθεῖτε!

Τὸ ξέραμε πὼς δὲ θὰ μὰς ξεχνοῦσατε ποτὲ φίλοι κ. κ. Γάκ. καὶ Θεοδ. Ἀκόμη χαίρομαστε πὸς οἱ δρόμοι μας στὴν Τέχνη, παρ' ὅλες τὶς φουρτούνες, δέν παράλληξαν. Ὅλα πάνε καλά. Ἡ συνεργασία σας, ὅπως πάντα, ἐκλεκτή.

Ἔτσι εἶναι κ. Ἀποστ. μὲ τὸ περιοδικὸ «Λίγ' ἀπ' ὄλα». Μὰς θυμίζει ἐντονα τὰ λόγια τῆς Μπολέτας στὴν Κυρὰ τῆς Θάλασσας τοῦ Ἰφεν: «Ἔναι πολὺ κοντὰ τοὺς τὸ φρόνδ' ὅπου ἀρμενίζουν

τὰ κοπάδια, τῶν μεγάλων κι ἄγριων ψαριῶν. Ὅστοςο τὴ χαρὰ τους δὲ θὰ τὴ μάθουν ποτὲ τὰ ἡμέρα, τὰ φτωχὰ αὐτὰ σπιτικὰ ψάρια. Δέν μποροῦν νὰ ζήσουν στ' ἀνοιχτά».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΑΝ :

— Ὁ κ. Κρίτων Ἀθανασούλης: Ἀγωνία—Ποιήματα.

— Ὁ κ. Βασ. Ρώτας: Τραγούδια. Ἐκδοση τοῦ Ποιητῆ—Ἀθήνα 1952.

Οἱ «Ἡπειρωτικὲς Σελίδες» εὐχαριστοῦν θερμότερα τὸ Ἡπειρωτικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ γιὰ τὴν στοργικὴ ὑποδοχὴ του. Εὐλικρινὰ ὁμολογοῦμε ὅτι δέν περιμέναμε τόση ἐπιτυχία πὸς μὰς συγκίνησε καὶ μὰς χαλύβδωσε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνιστοῦμε μὲ ὅλες μας τὶς δυνάμεις γιὰ τὴν βελτίωση τοῦ περιοδικοῦ μας. Ὅπως κ' ὄλα θὰ προσέξει ὁ ἀναγνώστης τὸ δεῦτερο τεῦχος ἐμφανίζει αἰσθητικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο. Φιλοδοξία μας εἶναι νὰ καταστήσουμε τὶς «Ἡπειρωτικὲς Σελίδες» περιοδικὸ ἄρτιο ἀπὸ κάθε ἄποψη καὶ μὲ προσιτὴ τιμὴ—τόση πὸς νὰ μὰς ἐπιτρέψει μόνον νὰ καλύπτουμε τὶς δαπάνες μας. Κάνουμε συγχρόνως ἐκκλήσιν πρὸς τοὺς Ἡπειρωτὲς διανοομένους ἀλλὰ καὶ πρὸς ὄλους τοὺς διανοομένους τῆς Ἑλλάδας νὰ βοηθήσουν μὲ τὴν πολύτιμη συνεργασία τους τὴν προσπάθειά μας ἢ ὁποία εἶναι συνάρτηση τῆς γενικώτερης προσπάθειας πνευματικῆς προόδου τοῦ τόπου μας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἡ εἰκοσαετία τῶν Ραδιοεργαστηρίων ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΗ 17 Ἰουλίου 1932—17 Ἰουλίου 1952.—Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσαετίας στὸ Γιάννενα τὰ Ραδιοεργαστήρια ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΗ θὰ διαθέσουν Ραδιόφωνα **ΦΙΛΙΠΣ** χωρὶς προκαταβολὴν εἰς 40 ἑβδομαδιαίας δόσεις.

Λυχνίαι καὶ παρασκευὴ ὅπως πάντοτε δωρεάν.
ΕΠΩΦΕΛΗΘΕΤΕ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΗΣ
Τὰ ἐργαστήρια τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης.

ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ Β. Α. ΜΠΑΜΠΑΣΙΚΑ

Λόγω βυμοτομήσεως **ΜΕΤΕΦΕΡΘΗ** ἐκ τῆς οδοῦ **ΑΒΕΡΩΦ 39.** εἰς τὴν οδὸν 28ης **ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 91** (πρώην Σουλίου) πλησίον τοῦ Κέντρου «**ΑΛΣΟΣ**»
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 4—97

ΣΤΟΥ ΖΑΡΙΜΠΑ
ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
τῶν παγκοσμίου φήμης **ΟΛΛΑΝΔΙΚΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΩΝ**
ΣΙΕΡΑ

Διατίθενται ἄνευ προκαταβολῆς εἰς 30 ἑβδομαδιαίας δόσεις.

Ἄμεσος καὶ ταχεῖα ἐξυπηρέτησις εἰς ἐπισκευὴν **ΡΑΔΙΟΦΩΝΩΝ—ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΨΥΓΕΙΩΝ** καὶ πάσης ἠλεκτροικῆς συσκευῆς.
ΗΛΕΚΤΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΥΔΡΑΥΛΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
Μὲ πεπειραμένους τεχνίτας

Ἐπιστημονικὴ ἐκτέλεσις ὀφθαλμολογικῶν συνταγῶν.
Συλλογὴ κρυστάλλων καὶ σκελετῶν, τῶν καλύτερων ἐργαστασίων.

ΚΟΥΤΣΑΒΕΛΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ • ΚΕΝΤΡ. ΠΛΑΤΕΙΑ • ΤΗΛ. 5-44

ΚΟΜΜΟΤΗΡΙΟΝ
ΜΑΡΙΑΣ ΚΩΝ. ΜΑΪΠΑ
Καλλιὰρη 67

Ἐπέστρεψε ἐξ Ἀθηνῶν ἡ Κομμώτρια **ΜΑΡΙΑ ΜΑΪΠΑ** καὶ δέχεται καθ' ἑκάστην τὶς Κυρίες καὶ Δεσποινίδες, γιὰ τελευταίας Μόδας χτενίσματα καὶ κουρέματα, γιὰ ψυχρὴν Περμανάντ **OREOL** καὶ ἐλαιοβαφαὶ **MARVELOUS**, στὸ Κομμωτήριόν τῆς τὸ ὅποιον ἐπλούτισε μὲ νέα ἠλεκτρικὰ μηχανήματα, νέα φάρμακα, νέες βαφές, νέα θερμικὰ ὀνύχων καὶ τελευταίου τύπου στεγνωτήρας.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ & ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΧΟΒΟΛΟΣ

ΟΔΟΣ ΚΑΛΛΑΡΗ 36 (Κουρμανιὸ)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Βιβλία Σχολικὰ Δημοτικῶν καὶ Γυμνασίου Παιδικὰ—Παιδαγωγικὰ—Ἑσποτικὰ Μέσης διδασκαλί-
ας. Νέες Εἰκόνες Ἠρώων καὶ μεγάλη συλλογὴ εἰ-
δῶν στολισμοῦ. Χειροτεχνήματα τὰ πλέον σύγχρονα.

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΝ
ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΦΕΤΕΡΟΛΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΑ ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΟΔΟΣ ΛΑΓΚΛΗ 10 ΤΗΛΕΦ. 3—00 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

